

Миладин Шеварлић

ВИСКИ И ТРУБАЧИ

Из нишког дневника

Београд 2013.

За радним столом у позоришту

Ово су фрагменти дневника, који се односи на период када сам радио као управник и уметнички директор Народног позоришта у Нишу (1992–1996).

Идеја да се ти одломци објаве, као специфична врста позоришне хронике, која говори о нешто и о културној и друштвено-политичкој клими у оквиру које се прича одвија, родила се пре неколико година у разговору што сам та са својим пријатељем, драмским писцем, сада нажалост покојним, Миодрагом Букићем, водио у кафеу „Петроград“, где смо, као два већ времена године, којима ништа друго није преостало, или своју дневну кафу.

Будући да је Бука – као негдашњи министар културе – „одговоран“ за моју нишку авантуру, њему и посвећујем ове белешке.

(У Београду, на Звездари, лета 2011)

– Данас ми је педесет година.
У ових педесет година
много сам живео и много радио.
Моје је искуство да без фантазије
људски живот нема смисла;
али фантазију треба логички однеговати,
само тада ће постојати стваралачка снага.

– Не треба вредновати.
Треба режисировати.
Ко тачно режисирје, већ и вреднује.
(Шандор Мараи, Дневник)

Милисав Миленковић

ДРАМСКИ ПИСАЦ У АКЦИЈИ

Драмски писац Миладин Шеварлић, описујући свој нишлијски „живот и прикљученија“ – у књизи под провокативним насловом *Виски и џубачи* – легитимисао се, још једном, као пажљиви посматрач, хроничар оштрог пера и истанчане ироничне дистанце.

Одазивајући се позиву из Ниша, Шеварлић стаје на чело Народног позоришта у часу озбиљне кризе те старе, угледне уметничке куће, кризе која је, после репертоарског растројства и кадровских посртања, после финансијског колапса и поремећених односа са градском управом, крунисана спектакуларним штрајком глумачког ансамбла.

Пред нама, међутим, није само сведочење о драми српске културе. Дневнички записи Миладина Шеварлића, ма колико индиректно, лично и фрагментарно, рефлектују и драму српског друштва деведесетих година прошлог века, драму српске државе која је изгубила свој духовни, политички, историјски компас – притешњена, колико споља, толико изнутра, неснађена у, до баналности, старој игри великих „цивилизованих“ сила. У позадини Шеварлићеве личне и уметничке нишлијске авантуре назире се време санкција и блокада, инфлације, беде, неизвесности, уцена „Европе без алтернативе“, време које се – ма колико разблажено и нашминкано – вуче, ево, све до наших дана.

Многобројни ликови промичу галеријом Шеварлићеве слојевите дневничко-хроничарске грађевине, где се прожимају игра и прегалаштво, занос и резигнација, утопија и борба за опстанак, шала и збиља, патос и цинизам, где се лије виски и јече трубачи, али се бије битка без одмора за достојанство уметничког стваралаштва. Про-

мичу том галеријом уметници и мафијаша, политичари и тајкуни, полицајци и министри, председници, секретари, жбири, новинари, улицице, злобници и обожаваоци, отимајући често улоге једни другима. Чују се гласови злогукe чаршије, запањених малограђана, али и аплаузи публике у Нишу, Новоме Саду, Београду, Јагодини, Пироту ...

Шеварлић јасно дефинише свој основни мотив. Узевши у руке нишко Народно позориште, он од њега ствара своју „утопијску играчку“, уз помоћ које, на средокраћи између поезије и збиље, покушава да споји „оно што је унутарње са оним што је спољашње“, да опредмети, објективизује своје стваралачке и животне визије и да од њих створи алтернативну реалност, сматрајући – с правом – да је позориште, као артифицијелни микрокосмос, право место за креативно прожимање духовне и оне друге стварности.

И тако, борећи се да опредмети, колико је могуће, своју тежњу ка животној целовитости, пролази он трновитим провинцијалним стазама, доживљавајући своју позицију не само као професионални ангажман, већ, много више од тога – као облик живота. Пролази, вешто балансирајући, по напетим опругама изукрштаних политичких, чаршијских, менталитетских изазова, броди пуним једрима на крилима позоришних чаролија, али и плута, каткад, по жабокrecчини зле воље, инерције, неукости...

„Дошао сам да створим најбоље позориште у Србији“, јавно објављује он свој програмски кредо. Ношен схватањем да „упркос свему, треба живети као слободан човек у слободној земљи“, он не уступа пред препрекама, већ свеколику личну и пробуђену креативност позоришне сабраће улаже у опстанак своје „утопијске играчке“. Само који месец од доласка у Ниш, 10. јануара 1993, он у свој дневник записује: „Добио сам прилику да остварим идеју животне целовитости, да спојим оно што је унутарње са оним што је спољашње, да своју унутарњу садржину пројектујем на стварни живот – како би дошло до прожимања духовног, контемплативног са животним, активистичким принципом.“ То је прокламација која доликује фантастима и маштовитима, али и храбрима и рационалима; визионарима, у сваком случају. Али, како визионаре, поготово провокативне и неконвенционалне индивидуалисте, чаршијска жабокrecчина, по правилу, покушава да усиса у своју духовну трулеж (мада ће их, колико сутра, ако успеју да се одупру, у звезде ковати) – убрзо по Шеварлићевом доласку, док се он бори да реши

елементарне уметничке, кадровске, финансијске претпоставке за оно што је наумио, почиње хајка.

Захваљујући објективном, документаристичком приступу приликом компоновања ове књиге (са фотографијама, фотокопијама исечака из штампе и других докумената) читаоцу је приређено задовољство да непосредно прати јетке коментаре чаршије, нервозу подстакнуту динамичним, ризичним, па и провокативним деловањем новог управника, који је изазвао гнев одстрањених чланова колектива, оних што нису били у стању да га прате.

И тако, све уз „виски и трубаче“ (цитат из тамошње штампе), Миладин Шеварлић наставља борбу за своју визију, или за свој концепт – како он воли да каже. После низа перипетија што их пратимо у овој књизи – која ће, ван сумње, бити интригантна не само за читаоце заинтересоване за позориште – долази до спектакуларне премијере *Кошћане*, која из основа мења све. Уместо неизвесности, злобе и сумње, долазе хвалоспеви. Одједном су сви срећни, задовољни и захвални: колектив позоришта, којему је враћено достојанство и самопоуздање; руководство Града, које је схватило да се инвестиција исплатила; публика, која је почела да се враћа у театар; медији, који су добили нову играчку; па, тако, и чаршија, која је жртву, без напора, претворила у јунака и миљеника.

Спектакуларни успех *Кошћане* верификован је на бројним фестивалима и гостовањима широм Србије, од Пирота до Београда, закључно са наградама добијеним на „Стеријиним позорју“, нашем најпрестижнијем позоришном фестивалу. Први пут у историји овога старог, угледног театра, Стеријине награде стижу у град Ниш, заједно са још двадесетак награда са осталих смотра и фестивала.

Следеће године успон се наставља. Следи друго, узастопно учешће на „Стеријиним позорју“, са Шеварлићевом драмом *Змај од Србије*, опет у Ниш долазе Стеријине награде, од којих и једна аутору, за текст. Следе успешна гостовања у Београду, медијске промоције, нове премијере, и тако даље, потврђујући мисао коју је Шеварлић радо цитирао: „провинција је духовни, а не географски појам.“

Тако тече прича о звезданим тренуцима Народног позоришта у Нишу, проткана оним што се на сцени не види: непрестаном борбом за одржање постигнутог, борбом за људе, новац, довијањем да се дође до нафте за возила и до других елементарних потрепштина

што чине сирову грађу за стварање позоришних слика, емоција, страсти, илузија, лепоте...

Тријумфалне тренутке смењују тренуци нервозе, неизвесности, замора... Али, ту су и тренуци опуштања, тренуци одушке, уз фамозне тјрубаче, певаче, традиционалне нишлијске гозбе, кризи и санкцијама упркос. Ту су и медији који све то помно прате, ту је и градско руководство, које се поноси успесима свога позоришта, али обећања не испуњава баш тако лако...

И све то: рад, креативност, истрајност, борба за сваки следећи корак, игра, усхићење, разочарање, хедонизам, нескривена самосвест, све до нарцисоидног уживања у постигнутом, па онда опет замор, резигнација, досада, гађење, па опет примање и узвраћање удараца до нових и нових премијера – све то, тај фасцинантни каледоскоп који је значио епоху у историји Народног позоришта у Нишу и у животу писца овог дневника, пролази најзад и нестаје, баш као и позоришна представа, као дим и магла, као сан одсањан на јави, чије трагове чувају странице овог узбудљивог, искреног, сензибилног, ироничног, духовитог, циничног и озбиљног Шеварлићевог сведочења, чиме овај писац даје још један прилог своме импозантном опусу.

У Београду, 20. октобра 2012. године.

1992.

Са верним Мировићем (1993)

Београд, 31. октобра 1992.

Са Славком, помало остарелим командосом, у кафани преко пута позоришта. Испијајући свој трећи јутарњи вињак, он прича о Книну, „чишћењу терена“ после битке и, са нарочитим ентузијазмом о Капетану Драгану. Говори о пијаним вожњама хеликоптером, са рањеницима и лешевима... Говори прилично духовито, са охлађеним циничним хумором, као лик из неког америчког филма о командосима. Али, у исто време, са недвосмисленим националним осећањем.

Београд, 5 новембра 1992.

Сунчано поподне, са Мајстором, у мојој кући, уз вино, са погледом на шуму. „Ускоро ћемо напунити педесет година“, рекао сам. „Пред нама се, уз божију помоћ, налази последња, заиста активна, животна декада. Ово је последња прилика да спојимо духовни принцип са активним – како бисмо својој духовности дали што реалнију подлогу и своје животе довршили како ваља – будући да у овом друштву духовна активност, сама по себи, не гарантује ништа. Због тога бисмо хитно морали да ’освојимо’ једно позориште. Пројекат се, дакле, зове: управник позоришта или утопијски активизам.“ – „Да, заиста је утопијски“ – одговара мој пријатељ – „колико смо интегрисани у ово друштво, толико ћемо и добити.“

Београд, 9. новембра 1992.

Спремајући се за седницу председништва Удружења драмских писаца, размишљао о томе како створити позориште драмских писаца, чији би оснивач било Удружење. Осећам да мој положај у Београдском драмском позоришту постаје несигуран...

Седница председништва Удружења одржава се увече, у позоришном музеју. Неочекивано долази Ђука, у свом министарском, тегет оделу, са седом брадом и свеже опраном седом косом, велики „као брдо“ – како се једном изразио Веца Лукић.

„Народном позоришту у Нишу потребан је управник“ – каже. „Та стара и угледна позоришна кућа налази се у озбиљној кризи; треба јој повратити некадашњи углед. Да ли си спреман да преузмеш тај посао?“ – наставља, гледајући у мене. „Дај ми три секунде да размислим“ – кажем, знајући брзину Каиросовог лета. После мог пристанка, колеге ми честитају, а Ђука одлази у другу собу да зове Ниш.

Београд, 11. новембра 1992.

Разговор са Митом Ристићем, јуче, у Београдском драмском. „Ако се било шта деси, место у овом позоришту те чека“ – каже он.

Јутро је блиставо и хладно, пишем уз кафу и Леоша Јаначека. Око нас цвета ратно профитерство, црна берза и криминал; на делу је раслојавање друштва, те првобитна, вулгарна акумулација капитала, која се спроводи на сурови, балкански начин. Притом се сви ословљавају: са „господине“, Београд је препун људи што говоре крајишким наречјем, а на власти је, још увек, тврда, тоталитарна партија, која, манипулишући, плива у новим, разуђеним околностима, потпомажући одржавање свеопштег привида, те даље осипање система вредности. – Мала, јутарња импресија.

Али, као што сам често говорио свом шиптарском пријатељу, глумцу Енверу Петровцију – треба, без обзира на све, живети као слободан човек у слободној земљи. Та дрскост се исплати, разуме се, ако човек баш не претерује и ако има мало духа и смисла за хумор.

Београд, 16. новембра 1992.

Са Ђуком, у ресторану, у позоришном музеју. Потврђено за Ниш. Ђука се бираним речима изражава о мени и говори о својој културној стратегији у Србији, што ју је развио, будући да му није пошло за руком да разбије престоничке културне монополе, који, без обзира на политичку припадност, деценијама плету своје изукрштане мреже.

Срба Игњатовић, већ прилично дебео и, рекло би се, рационално одмерен. Разговор о *Савременику*, Министровим заслугама, итд.

Нека жена, којој се Ђука, рутински, помало уморно удвара, или као бајаги се удвара...

Увече, са Мајстором, гледао *Повраћак Вука Алимџића* на ТВ. Раваси добро прочитао драму. Један од ређих тренутака када сам био заиста задовољан тумачењем неког свог текста.

Говорили о Нишу, о томе како се на чудан, неочекивани начин склапа мозаик судбине, којој сада, властитим усмереним напором, треба дати маха.

Београд, 18. новембра 1992.

Хитан позив из Министарства културе. За ту прилику, облачим сако на штрафте, типа „Ал Капоне“, голубије сиве боје, светлоплаве фармерке, стављам плетену црну кравату, што сам је пре тридесет година добио од Милана Шуговића и узимам црне, зумбане, талијанске ципеле са дебелим ђоном. Седам у свој велики, натрули *сипроен* и, са осећањем о концептуалној закономерности онога што се збива, возим према Немањиној улици.

У министарском кабинету затичем Ђуку, импозантног попут каквог феудалног кнеза, и три висока функционера града Ниша. Скоро сви присутни су у тегет оделима.

Ђука, високопарним речима, говори о мени, те, лево и десно, дели лекције о културним задацима у Србији, Нишу и, посебно, о задацима везаним за нишко Народно позориште. На челу делегације је један од првих људи града, мали, ћелави чичица, Ђукиних година, који испод јутарњег тегет одела носи џемпер – за сваки случај – јер, никад се не зна када ћемо се наћи у шуми. Други, прилично крупни човек, живих, интелегентних очију, иначе, нови председник Управног одбора позоришта, каже да је потреба за мојим доласком ургентна и нуди да ме сутра повезе својим колима.

Трећи човек, иако на неки начин симпатичан, делује као аутентична последица класичног комунистичког кадровирања.

Обраћам им се једним краћим, импровизованим пледоајеом.

Ниш, 19. новембра 1992.

У „другу димензију“ прешао сам брзим *аудијем 100* Владе Аранђеловића, размишљајући о оним Андрићевим речима из *Знакова њоред њуша* које гласе: „Кад човек који је предодређен за духовни живот и већ посвећен у њега пређе – *avec armes et bagages* – у про-

тивни табор, у свет искључиво спољњег и материјалног живота, то је за духовни свет огroman поремећај, отприлике као што су велике геолошке катаклизме за Земљу. То је велика штета за оба света и најцрња пропаст за човека самог...“

Размишљао сам, више полемишући него стрепећи. Ми ћемо, за разлику од Андрићевог тврдог, манихејског дуализма, покушати једну мало еластичнију синтезу, „у знаку свеобухватног стваралачког Ероса“...

Вечера у *Центројурисџу*, са три нишка званичника. Хладно бело вино и, на крају, ораси у меду.

(„Г’га за југ“)

Ниш, 20. новембар 1992.

Улазим у управничку канцеларију, где ми прво пада у очи псеудо-*амџир* салонска гарнитура. Док се окупљају чланови Управног одбора, посматрам њихова лица и размишљам на тему: *амџир* као парадигма кича. Осам је сати ујутру; пијем кафу, осећам благо гађење од цигарете и смишљам реченице којима ћу се обратити присутнима.

Седница почиње, помињу се недавни догађаји, штрајк, расуло, криза... Уочавам једног агресивног, гласног глумца кога зову Мими. Схватам да је он био главни букач и један од вођа штрајка. Ту енергију морам ја да контролишем – кажем себи. Управни одбор разрешава досадашњу управницу, једну безобличну, незанимљиву жену и мене поставља на место управника и уметничког директора. У девет сати седам за писаћи сто, као за командни пулт и почињем да возим велику, лепу, помало зарђалу машину, коју тек треба да упознам.

Долазе новинари, фотограф слика... Моје изјаве су бахато оптимистичне и одмерено нарцисоидне.

Ниш, 21. новембар 1992.

Јуче сам, говорећи на локалној телевизији, изјавио да сам у Ниш дошао из два разлога: да направим најбоље позориште у Србији и да од комуниста тражим да ми врате вилу мога деде (*Бела лађа*) у Нишкој Бањи.

Београд, 22–24. новембар 1992.

Трка по Београду. Почиње борба за животни концепт (формулисан у мојој кући, са Мајстором) а, самим тим, и за Народно

позориште у Нишу. Треба направити репертоар, окупити сараднике, склопити термине... Све то урадити темељно, на нивоу, али, брзо, одмах, преконоћ!

Опроштај од Београдског драмског позоришта, љубазан разговор с Митом. И Борка, која ме гледа без речи, ваљда са олакшањем.

Вртешка се завртела, све се сада одвија страховито брзо, али усмерено, без станка и предаха.

Ниш, 26. новембар 1992.

Упознајем људе, снимам ситуацију... Састанак са људима из *Градине* и луткарског позоришта.

Обавезни Марислав, са својим великим идејама, пуши моје цигарете, виски не одбија и хвали ме на сва уста, говорећи о „нишлијском живом блату“, којег се треба чувати, итд. Разговор с новинарима. Сви су радознали да виде ко им је то дошао из Београда.

У подне, састанак ансамбла у глумачком бифеу. Људи су запањени, не сећају се да је, за последњих десет година, који управник силазио у то „позоришно подземље“. Мој помоћник опрезно застаје на вратима. Улазим у поцрнели сутерен, препун радозналих, непознатих људи. Простор, збиља, више подсећа на лучку крчму него на позоришни клуб, какав је, например, у Крушевцу, где млади, надобудни управник васпитава пијане глумце пуштајући им траке са Вивалдијевом музиком. Одлично, кажем себи и поручујем пиће за све. Дошао сам овамо да направим најбоље позориште у Србији, кажем присутнима, дичући чашу. Затим, двадесетак минута излажем свој програм. Настављамо с пићем и разговором, свако жели да пита или каже понешто. Видим да сам направио добар почетак.

После много сати и много пића, остајем са групом најиздржљивијих. На крају, „обарам руку“ са неколицином, како би се представљање употпунило. Будим се после поноћи у својој хотелској соби. Лежим на леђима, преко покривача, у оделу и ципелама. Устајем, отварам врата што воде на балкон. Са петог спрата видим Ниш у ноћи и, право испред себе, силуету Саборне цркве. У даљини, назире се тамни обриси брда, што оивичавају град. Организам ми трепери као раздешени инструмент са безброј полуделих жица. Добијам неодољиву жељу да се отиснем са балкона и стропоштам се у ноћ. Време до зоре проводим одупирући се суманутој жељи.

STRAJK, DANI POSLE

Narodno pozorište u Nišu: štrajk je okončan, plate će se primati u dva dela, sve oči uprte u novog direktora, Miladina Ševarlića, koji treba da ubedi gradske oce da pomognu materijalno, ali i da se raščisti s grupom (ne)radnika i spletkaroša

Novembra, dvanaestog, godine 92, zaposleni u Narodnom pozorištu u Nišu prekidaju štrajk započet pre mesec dana. Grčevita borba za osnovna, egzistencijalna prava, za plate i način njihove isplate, bila je prapraćena mnogim prljavim radotama gradskih otaca koji su, ipak, morali da prihvate sve za-

hteve štrajkačkog odbora, odnosno da u delo sprovedu ono što su obećali još aprila kada je prvi put sevnula štrajkačka varnica. Zaposleni u Narodnom pozorištu imaju plate na nivou srednjeg obrazovanja, koje će primati, kao i do sada, u dva dela. Štrajk je okončan u 9,15, da bi već u 13,30, istog novembarskog dana, Izvršni odbor Skupštine grada imenovao za vršioca dužnosti direktora pozorišta Miladna Ševarlića, dramaturga i dramskog pisca iz Beograda. Gradska vlada imenovala je i nove članove Upravnog odbora.

Osam dana kasnije zaseda novoformirani Upravni odbor i Miladina Ševarlića postavlja za direktora pozorišta, a glumca Miloša Žutića, uz priznanje za jednogodišnji rad, razrešava dužnosti umetničkog direktora. Priznanje za rad dobija i Biljana Krstić koja je u međuvremenu podnela neopozivu ostavku na direktorsko mesto.

Tako su, bar za sada, rešeni gorući kadrovski problemi u najstarijoj i najznačajnijoj niškoj kulturnoj instituciji koja često pod visokom tenzijom drži gradske oce i vlast, ali i sebe. Hroničarima zbivanja u Narodnom pozorištu dobro je poznata situacija u kojoj ima razloga za opravdana negodovanja, nezadovoljstva, pa i štrajk. Godinama zaposleni u pozorištu primaju mizerne lične dohotke. Godinama se snalaze kako umeju i znaju kod opremanja predstava, pre svega ličnim poznanstvima i vezama. Godinama niko u Nišu ne sagledava njihov stambeni problem za koji je vezano i dovođenje mladih, školovanih gluma-

ca. Takva situacija nagnala je direktorku Biljanu Krstić da početkom novembra podnese neopozivu ostavku. U pismu (ostavci) izvršnom odboru direktorka navodi da je njeno delovanje i angažovanje besmisleno, beskorisno — ako nema druge strane. A ta druga strana je osnivačka — Skupština grada.

Nekoliko dana ranije na to je ukazao Tihomir Nešić, istaknuti kulturni javni radnik, novinar *Politike*, počnoseći ostavku na članstvo u Upravnom odboru. Javno je Nešić progovorio o nedefinisanoj ulozi članova Upravnog odbora, odnosu grada prema kulturi i, naravno, prema pozorištu ali i o slabostima unutar samog teatra (svađe, odbijanje i vraćanje uloga; izbegavanje rediteljskih obaveza; omalovažavanja tuđeg rada...). Njegova ostavka nije ni razmatrana, a već na sednici 2. novembra, sada već strogo saziva Upravnog odbora, ostavku najavljuje a zatim i podnosi, njegov predsednik, profesor dr Ljubiša Mirović. Pljušte ostavke u Upravni odbor, koji Izvršni odbor Skupštine grada smenjuje (!) — osim jednog člana.

Raskol na relaciji grad — osnivač — pozorište, podgrejan štrajkom, istraživač radnika prebrođen je imenom novog direktora i članova Upravnog odbora. Za dlaku se nije promenilo 1986. godina kada su u niškoj Narodnom pozorištu bile uvedene privremene mere, što je bio i ostao presedan u kulturi Jugoslavije.

Posle štrajka sve su oči uprte u novog direktora Miladina Ševarlića koji će imati i te kako težak zadatak. Treba da ubedi gradske oce da se više angažuju i pomognu u rešavanju nagomilanih materijalnih problema, kuće o izuzetnog društvenog i kulturnog značaja za Niš i Srbiju, ali i da u pozorištu raščiste sa grupom (ne)radnika, spletkaroša. I to zarad dostojanstva profesije, ugleda glumaca, ali zarad pozorišta i njegove stošestogodišnje tradicije. ■

Slobodan Krstić

Ниш, 27. новембар 1992.

Протоколарни пријем код председника града Ниша. Велика, предратна вила поред Нишаве, прекопута тврђаве. Тежак, одвећ четвртаст намештај у дуборезу, не претерано укусан. Председник је веома крупан, црн, бркат мушкарац – представник оне српске расне подваријанте настале уз помоћ бугарско-турске генетске мешавине. „Дођите у Народно позориште“ – кажем – „мој бифе је боље снабдевен.“

Говорим о томе како град Ниш не може сматрати да је решио проблем свог националног театра тиме што је мене довео. Цео град мора стати иза програма ревитализације ове старе и значајне културне установе.

Ручак код *Старе Србије* са Љубишом Ристићем, који прича о саставу нишког рукометног клуба, из времена када је он проводио детињство у овом граду, где сада има испоставу свог позоришта, званог *КПГТ*.

Ниш, 2–4. децембар 1992.

Рад под назебом до касно у ноћ. Много комуникација, пића, концептуалног маштања. Консолидовање руководеће екипе у позоришту. Припреме за почетак рада на *Кошћани*.

Ниш, 22. децембар 1992.

Догађаји се одвијају великом брзином; *vita activa*, попут незасите, ужарене пећи, гута енергију, емоције, време. Време је једно; у њему се дешава све. Акција је тотална, све што чиним, утапа се у јединствени, наркотизујући процес...

Разговор са Жагом Мићуновићем о концепцији *Кошћане*. Драмско језгро, аутентичне емоције, сукоб света репресије са светом утопијске чежње. Све то, ослобођено кичерских наслага кафанског, рецитаторског дерта и естрадног певања. Уместо обавезних виолина и кларинета – лимени дувачи.

Витезовићу поручио драму о Стевану Сремцу, а Путнику о краљу Милану, ослободиоцу Ниша.

Београд, 24–27. децембар 1992.

У *Звездара-џеаџу*. Прва реприза Ромчевићеве *Гробљанске улице*. Закаснио, после интервјуа за *Полиџику*, са Радом Саратлић.

Није ми се улазило на представу. Са Јовицом Павићем о његовом ангажману у Нишу.

Звао Зорана Христића, Тасу Узуновића, Ивану Жигон, Геру Зарића. Комплетира се екипа *Кошћане*. Ручак са ћерком.

Приштина, 29. децембар 1992.

Кренули из Ниша у четири по подне, великим *сви́роеном*, што нам га је Нинослав ставио на располагање. Повео Мајстора, Јелену и Марислава. Компјутеризована лимузина одговара нам на разна питања, напољу промиче снег, пред нама легло пусто и мртво Косово. Стижемо у позориште у договорено време, али како се Ђаја (тадашњи управник) не појављује, одлазимо са Лугоњом на гозбу, богату, интензивну и кратку, али ипак довољно дугу да се у позориште вратимо на половину представе. Реч је о премијери *Мрџве џачке* Аце Поповића. Улазим у мрачну салу, спуштам се до првог реда, где седам на празно место поред Ђуке. Он се мешкољи, жуља га „дуга деветка“ за појасом. Упознаје ме са Арканом, који седи с друге стране и намешта „магнум“ под пазухом. Лепо, Шеварлићу, кажем себи и намештам се удобније, како бих се до краја представе мало одморио. Упалише се, међутим, светиљке, јер је то био крај првог дела. Сјатише се Арканови телохранитељи, у светлим, пастелним оделима, са веома надувеним сакоима с леве стране.

Излазимо у фоаје, осветљени блицевима фоторепортера. Разговара се, мафијашки одмерено, о судбини српског народа. Видим Петровција и његову жену, у углу, смркнутих лица. Како функционисати мимо тзв. народа?

Ниш, 30. децембар 1992.

Возимо Ђуку нашим колима у Ниш, јер са његовим нешто није у реду. Косово је слеђено.

Долазимо у позориште и дочекујемо среско и градско руководство, државно и партијско, које долази на поклоњење великом министру. Затим одлазимо на ручак, који се претвара у гозбу што траје до увече.

1993.

Са ансамблом Стеријиних Родолубаца, после генералне пробе (марта 1993)

ВИСКИ И ТРУБАЧИ

КАДРОВСКЕ И ДРУГЕ ИГРЕ У НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ
У НИШУ

1993.

• Шта Мирољуб Јовановић, дојучерашњи помоћник директора Народног позоришта у Нишу каже о одлуци директора Миладина Шеварлића да буде смењен, а њега замени глумца Миодраг Павловић

■ Слободан КРСТИЋ

Почетком недеље (понедељак) у Народном позоришту у Нишу дошло је до изненадне и неочекиване смене Мирољуба Јовановића са места помоћника директора. То је на основу управљачког и дискреционог права урадио Миладин Шеварлић, директор Позоришта, који тај потез образлаже консолидацијом тима са којим жели убудуће да ради. Јовановићу је понудио место оперативног директора (бављење техничким и маркетиншким пословима), а на његово место као вршиоца дужности поставио глумца Миодрага Павловића.

Да ли су то, у ствари, прави разлози померања Мирољуба Јовановића, који са успехом тај посао ради у Позоришту већ више од четири године, или је ипак нешто друго посредни? Одговор смо потражили од Јовановића који је тим чином погођен, поготову сазнањем да су му ствари одмах избачене из канцеларије без његовог присуства (два дана је био оправдано одсутан и то је учињено у том периоду).

- Присталица сам центлменског растанка, али не на овакав начин, каже Мирољуб Јовановић и додаје да место оперативног директора неће прихватити, јер оно и не постоји у систематизацији. По његовом казивању сасвим су други разлози смене од оних које наводи директор Шеварлић.

**БЕОГРАЂАНИМА 8300
МАРАКА**

- Тражи од мене да обезбеђујем средства за представе, наводно, како ми често пребацује, ја седим и незаинтересовано гледам како се мучи. Уз то стално је говорио да му нисам лојалан, да га оговарам, наставља Јовановић. - Никад га нисам оговарао, али не могу, као други или трећи човек у Кући, да гледам шта се све од његовог доласка дешава. Када су недавно Крушевљани гостовали

у Нишу упитао сам њиховог директора и редитеља Небојшу Брадића колико се плаћа редитељима за рад на једној представи и добио одговор око 2000 марака. А, знате ли колико ће Бранислав Мићуновић узети од нашег Позоришта за припрему "Коштане"? Дупло више - 4000 марака. Своје запрепаштење изразио сам и код Брадића који је о томе изгледа обавестио и досадашњег министра културе у Влади Србије Миодрага Ђукића. То је, по свему судећи, био кључни моменат да будем смењен пошто је и Ђукић сазнао како се троше средства (24 милиона динара) које је Министарство културе дало Позоришту крајем новембра '92.

Јовановић даље додаје да ће комплетној београдској екипи која ради на "Коштани" бити dato 8.300 марака у противдинарској вредности по црном курсу.

Мирољуб Јовановић:
Зашто ћути Управни одбор?

Костимограф Бојана Никитовић и кореограф Крунослав Симић добили су по 800 марака у динарима, а редитељ Мићуновић половину суме, исто као и композитор Зоран Христић (треба да добије 1200 марака) и сценограф Герослав Зарић (1500 марака).

- Сва је срећа што смо средства од Министарства орочили, али она сада не прелазе 3000 марака, наглашава Јовановић. - Са Ивановом Жигон и Танасијем Узун-

МЕЧКА

Докле све може да иде у својим "развишљањима" директор Миладин Шеварлић нека послужи и овај пример.

- Са редитељем "Родољубаца" Велимиром Митровићем развишљао је да се у једној сцени појави и мечка. Питао ме да ли могу у Нишу, на Сточном тргу, да нађем мечку. Рекао сам могу, а у себи промрмљао да ли би Београд дозволио да се у њихово национално позориште - Народно, уведе мечка, огорчено казује Мирољуб Јовановић.

Од те идеје, изгледа се, ипак, одустало.

ГЛУМАЦ - ДИРЕКТОР

Постављање Миодрага Павловића за вршиоца дужности помоћника директора nailази на разне коментаре. Од одобравања до оштрих замјерки директору Шеварлићу. Многи те замјерке базирају на чињеници да је он преваходно глумац, који игра у свим представама. И у најновијим поделама: "Коштани" и "Родољупцима" добио је улоге.

Има места размислању да ће то тешко ускладити јер много времена треба да проведе на сцени, а место помоћника директора, бар како га види директор Шеварлић, тражи комплетну личност на једном радном мјесту.

вишем још нисмо ни склопили уговоре. У међувремену уместо "Трубача небеског народа" припремамо "Родољупце". Музику пише Ненад Милосављевић "Галијаш" који тражи 1000 марака. Редитељ и сценограф су такође гости. Где наћи средства за све њих? Када сам то предочио Шеварлићу добио сам одговор да се не мешам у његов посао.

Дугачка су изгледа "дела" директора Шеварлића за два и по месеца рада у Позоришту. Износи их даље Миролуб Јовановић.

ЛИТАР "КЛЕКЕ" ДНЕВНО

- Крајем јануара требало је да почну пробе на представи "Трубачи небеског народа". Све је то пропало, дошли су "Родољупци". - Месец дана је у Хотелу "Ниш", уз литар "клековаче", "Трубаче..." драматизовао Миливоје Мајсторовић. Трошкови, наравно падају на рачун Позоришта. Директор Шеварлић спава и храни се у Хотелу "Амбасадор". Можете само да замислите о којој је новчаној суми реч. Његова месечна примања прелазе милион динара. Уз највећи коефицијент (5) добио је и 20 одсто за уметнички рад, плус одвојени живот. Сваког дана добијао сам рачуне из нишких кафана. Само јануара у кафани "Србија" направио је

рачун од милион динара. Виски и виљамовка се пију, не на литре, већ у картонима. То најбоље зна Бата из истоименог кафеа. И код њега је направно цех од милион динара. Искључиво за виски. Само део трошкова смо платили. Задужио се и у позоришном бифеу које треба да ради до 23 часа, али његовим потписом радно време је продужено до 6 ујутру. У ноћним седељкама увесељавају га трубачи браће Цекић који свирају, иначе, у "Ивковој слави". Та представа је до даљег скинута са репертоара јер су музичари незадовољни хонораром!?

Од Јовановића сазнајемо да ће пробе "Коштани" почети тек 3. марта. Премијера је наводно била заказана за 11. март. Неко је неког заиста много обмануо.

УПРАВНИ ОДБОР ЂУТИ

Јовановић говори да Шеварлић ни једну представу матичне куће није гледао до краја. Повремено је то чинио у "расположеном стању", као у КПД ("Ожалошћена породица") и Пироту ("Виктор или деца на власти"). О бламажи са Светосавском академијом не жели ни да говори, као и о његовој посети господину Иринеју, нишком влади.

- Бавио се многим стварима, а

понајмање репертоаром и представама. У јануару, ударном позоришном месецу, ми смо имали само десет представа. Публике је све мање и мање, мада зато и ја сносим део кривице, као што могу и да делим одговорност око рационализације радника и њиховог награђивања, каже Јовановић. - Људима који доносе паре не признаје обавезних 10 одсто. Чини му се да је то много, а не види да на другој страни новац одлази у неповрат.

Судбину која је овога пута задесила Миролуба Јовановића, много раније је осетио шеф технике Видоје Јовић.

- Њега је сменио а да му очи није виде, тврди Јовановић. - Поверовао је неким људима у Позоришту да он није добар радник и сменио га.

Још много тога може да каже Јовановић и све то чињеницама да поткрепи, коме никако није јасно што Управни одбор Позоришта не реагује. И до њих су многе ствари дошле. Можда зато што је Шеварлића у Ниш довео досадашњи министар културе Миодраг Ђукић?! Или само из њима познатих разлога!?

- О Ђукићу могу да кажем све најбоље. Нишка култура никада није добила више новца него за време његовог мандата и то с правом. Могу да прихватим и дозвољење директора са стране, али не могу да се мирим са методама и начином његовог рада и понашања, одлучан је Јовановић, који од свега овога не жели да прави случај, већ тражи центалменски разлаз. То што доживљава после двадесет година рада у култури Ниша, дубоко га боли, јер је граду на Нишави много тога даривао - од концерата, приредаба, организација манифестација - до рада на јачању националног театра - Народног позоришта.

Ово је, ваљда, прво вече од мог доласка које проводим сам, у миру. Сутра ујутро крећем у Београд, камо, иначе, одлазим ретко – јер у њему немам шта да тражим, будући да сам овде затворио круг живота и рада. До Београда ћу путовати користећи љубазност свог нишког познаника, декана Електронског факултета, његовом службеном лимузином. Симпатични декан има три битне слабости: воли позориште с тенденцијом заљубљивања у лепе глумице, воли алкохол с којим тешко излази на крај и наклоњен је опозицији, што му ствара извесне проблеме код тврде нишлијске, социјалистичке власти.

На мене је, иначе, у нишким *Народним новинама*, прекјуче покренута хајка, чланком под насловом „Виски и тубачи“, чији је аутор мој бивши помоћник, којег сам сменио јер није био у стању да прати темпо што сам га наметнуо, како бих велику и лепу машину натерао да лети.

Ниш, 26. фебруар 1993.

У хотелској соби. Прошло је пола једанаест увече. Дobar цез, помало сентименталан. Напрежем се да доживим тај тренутак када пуним педесет година.

Јутрос, у позоришту ме сачекао велики послужавник, пун сланих кифлица. По Мимију (оном вођи штрајка што је претходио моме доласку) шаљем то глумцима, на сцену. Веља увелико проба *Родољубице*, док се врше темељне припреме за почетак рада на *Косићани* коју сам замислио (и са Жагом прецизно разрадио) као ударни пројекат, који позориште треба поново да уведе у културни живот Ниша и Србије.

Ниш, 14. март 1993.

„Успео си да од рада створиш игру“ – каже Душан, историчар уметности и позоришни сликар, којег сам поставио за руководиоца техничког сектора, да бих, касније – будући да у игри није могао да оствари довољно рада – морао да га сменим. А Петровци цитира „стару шиптарску пословицу“, која гласи: „Попни ми се на курац и видећеш Стамбол“.

Београд, 26. март 1993.

Из интервјуа, што сам га за *Лудус* дао Александру Милосављевићу:

НАСТАВЉА СЕ АГОНИЈА НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА У НИШУ

„Родољупци“ преко — ножа!

- На упадљивом месту, на столу управника Шеварлића, стоји нож, не баш безазленог формата, који он назива „ножем за хартију“, а његов помоћник Павловић витла пиштољем по позоришту, тврди Мирољуб Јовановић

НЕМА мира у Талијином храму града на Нишави: после смењивања помоћника директора Мирољуба Јовановића, директор Миладин Шеварлић није нашао за сходно да одговори нишкој јавности на тешке оптужбе против себе. Уместо њега, огласио се председник Управног одбора Народнoг позоришта, потпредседник Скупштине града Владимир Аранђеловић.

— Експлицитно сам предложио Шеварлићу, и он се сложио, да сада не одговара ништа, јер ће најбољи одговор свему што се говори о позоришту бити квалитет премијерних представа „Родољупци“ (11.) и „Коштана“ (крајем марта). Док не видимо представе, Управни одбор и руководство града Ниша неће предузимати посебне мере, јер не желимо да реметимо рад на њима. Нама је онајмање стало да правимо позориште ван позоришта — изјавио је председник Владимир Аранђеловић.

Смењени помоћник директора, међутим, каже да Управни одбор о стању у позоришту уопште није расправљао, да председник чак ни телефоном није консултовао иједног члана, а говори о подршци у множини.

— Не схватам како председник Аранђеловић верује да се представа „Родољупци“ може припремити од 15. фебруара до 11. марта. Директор Шеварлић је за редитеља „Родољубаца“ изабрао човека који је тек по доласку у Ниш сазнао да режира „Родољупце“. Представа „Родољупци“ нашла се на репертоару

мимо плана, када су пропали планови са драматургом Миливојем Мајсторовићем из Београда, који је месец дана боравио у нашем позоришту, а нико није видео ни страницу његове драматизације. Директор Шеварлић је радио адаптацију драматизације у аутобусу на релацији Ниш — Београд. У представи треба да играју и глумци са стране, који су добили улоге у „Коштани“ — каже смењени Мирољуб Јовановић.

Додаје још и да нема никакве финансијске процене колико ће „Родољупци“ коштати, а то је већ други пројекат који се ради ван усвојеног годишњег плана.

— Господина редитеља „Родољубаца“, знам само из приче директора Шеварлића, јер је у Покрајинском позоришту у Приштини режирао његов комад „Код златног вола“. И на крају, да поменем и то да истакнути театаролог, донедадни професор Факултета драмских уметности госпођа Мирјана Миоциновић у једном београдском листу господина Шеварлића назива „ратним профитером“. Због чега, то не знам. Последњих дана, међутим, господин Шеварлић на упадљиво видном месту свог стола држи нож нимало безазленог формата, који он, са својим смислом за хумор, назива „нож за папир“. А његов нови помоћник витла и прети пиштољем по позоришту пре представе „Ожалошћена породица“ — каже Мирољуб Јовановић.

Д. ЈАНКОВИЋ

У НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ У НИШУ ИЗНОВА СЕ ОРГАНИЗУЈЕ ХАЈКА И ПОГРОМ

ЗЛИ ДУСИ У КУЋИ

● Прича о ножу део је мрачне чаршијске митологије, део љигаве мреже, што је око мене и око здравог ткива Позоришта плету зли дуси – каже Миладин Шеварлић, управник ● Предуго газдовање духа привида

Перманента фррка, са или без разлога, која влада у делу ансамбла Народног позоришта у Нишу, што и једино чини ову театарску кућу препознатљивом на мали позоришта у Југославији, ових дана добила је обриси праве хајке. На мети је Миладин Шеварлић, нови управник Позоришта, иначе, истакнути драмски писац и дугогодишњи драматург и уметнички директор Београдског драмског позоришта. Није поштеђен ни већи део ансамбла који жели да се препозна према уметничким резултатима, а не

НОЖ ОД РУЖИНОГ ДРЕВЕТА

У фантастичним чаршијским причама које, неопрезно, пренеле и неке београдске новине говори се како држите „велики нож на писаћем столу“. Питамо Шеварлића има ли тај фамозни нож на столу, у шта, наравно, ни у сну нисмо поверовали.

– Да. Али, то је нож од ружиног дрвета, којим отварам писма својих обожавањелки. Шалу настрану, прича о ножу део је мрачне чаршијске митологије, део љигаве мреже што је око мене и око здравог ткива Народног позоришта у Нишу плету зли дуси ове средине, што су годинама паразитирали на трулежи једног реда ствари који се мора променити. Ако томе макар мало допринесем, моја мисија у Нишу имаће смисла. После мене доћи ће неко други, доћи ће нови, млађи људи здравог духа; ја ћу се, док будем овде, трудити да им утирем пут и да им држим врата отворена.

аферама и рушилачким наго-
нима.

Где је, сада, гвинт ове опасне игре која се извесно и не мора да заврши обавезним „happy end“??

Како смо сазнали, све је почело оног тренутка када је господин Шеварлић, због некооперативности, једноставно, са места помоћника управника Позоришта Миролуба Јовановића, поставио на место оперативног директора, што је овај са индиг-

нацијом и одбио?! Други мотив, за додатно убрзавање хајке био је тај што је, опет Шеварлић, сменио са места уметничког саветника Марислава Радосављевића, дугогодишњег редитеља из разлога што нису имали исте погледе на уметнички и организациони профил куће. Радосављевић је, иначе, већ дуже време био у сукобу са ансамблом. Али, новонаименовани управник сматрао је да би, будући да није познавао нишки ансамбл, изградио мостове сарадње и стваралаштва. Међутим, десило се обрнуто. Радосављевић није желео да сарађује, нити је успевао да прати потезе управника и овај га је вратио на почетну позицију: сталног редитеља Позоришта.

Према опробаном клишеу, у драматичну ситуацију насталу у делу ансамбла увучено је неколико истакнутих личности у

граду, како би се онемогућило завршавање два започета пројекта. То су „Родољупци“ у режији Велимира Митровића, тако актуелно Стеријино дело, и „Коштана“ Боре Станковића у режији Бранислава Мићуновића.

Ово су били разлози да замолимо Миладина Шеварлића за разговор. Нерадо се одазвао нашој молби, сматрајући да не треба давати „додатно убрзање“, како сам каже „страховитој хајци“, која поприма фазмере фантастике у коју је уграбена и слика да на писаћем столу у канцеларији „држи велики нож“.

● Питамо господина Миладина Шеварлића, личносног тиме нарави и широког разумевања, када је и како дошао на место управника Народног позоришта у Нишу.

– На место управника Народног позоришта у Нишу дошао

сам крајем новембра прошле године - одговара Шеварлић. - После дугогодишње кризе ове старе и некада веома угледне културне установе. Криза је кулминирала штрајком ансамбла и оставком дотадашње управе. Далекосежни корени кризе налазе се у напаној културној политици, вођеној током дугих година, која је на челна места у култури пречесто доводила нестручне људе, по критеријуму послушности, што је - као што знамо - увелико пореметило елементарни систем вредности.

Мислим да је на одлуку да будем позван у Ниш утицало настојање тадашњег министра културе Миодрага Ђукића да оживи закрчене културне токове у Србији. Отуда се, претпостављам, десило да на чело ове значајне културне институције најзад буде постављен човек искључиво по критеријуму стручности и професионализма.

● **Какву сте уметничку и људску ситуацију затекли у ансамблу?**

- Затекло сам Кућу са мало глумаца а много чиновника, лепо, али поприлично запуштено кућу, којом је, као и целокупном нашем културном ситуацијом, предуго газдовао дух привида, лажних вредности, дилетантизма, манипулације - што је, као природну последицу, створило несигурности, фрустрације, страх од праве конкуренције, негативну енергију, једном речју, тенденцију ка затва-

ИВАНА ЖИГОН - КОШТАНА

Како нам је рекао Миладин Шеварлић за 1993. годину припремљен је репертоарски план и програм рада, усвојен од стране Управног одбора. Две основе репертоарске линије су ново читање класике, из духа и сензибилитета нашег времена и интерпретација драмских дела наших савремених писаца. Пре свега оних који успевају да нас суоче са судбином која нам се дешава сада и овде. До краја сезоне извешћемо, ако Бог да, четири премијере, а од септембра још две.

Прва премијера биће 11. марта. То су Стеријини „Родољупци“, у режији Велимира Митровића, комад који, иако је настао пре скоро сто педесет година, на запањујуће прецизан начин говори о нама какви смо сада, који, дакле, говори о извесним константама судбине која нам се циклично дешава кроз векове. Не дуго потом, изићи ће „Коштана“ у режији Бранислава Мићуновића а са Иваном Жигон у насловној улози која је доказала своју глумачку зрелост у последњој премијери Југословенског драмског позоришта „Девојка модре косе“ Виде Огњеновић у њеној режији.

рању, одбијању суочавања са реалношћу.

Већи део ансамбла на срећу је, ипак, спреман да прихвати промене. То је, у основи, солидан ансамбл, који жели да ради, који је спреман да се подвргне озбиљном тренингу, да се бори за аутентичну уметничку судбину, против духова мрака и манипулација, који су и даље око нас.

● **Шта сте предузели да се та, иначе већ дуже време, малтене апокалиптична атмосфера у Нишком позоришту преокрене у креативну средину?**

- Пре свега да, као управник, будем са својим ансамблом, да браним позиције уметности, професионализма и реалних критеријума вредности, против свих других позиција, ма како се оне звале. Да уместо фрустрираног, инфериорног бирократијизма, унесем дух стваралачке радости. Морам, међутим, рећи да су препреке велике. Свака промена је болна. Постоје људи који нису у стању да се суоче са својом немоћи. Они козитају дух чаршије и бацају се златом на људе који својом вером, радом и преданошћу покушавају да се отргну - одговара Вилладин Шеварлић у разговору из „Експрес“.

Авдо Мујчиновић

„Стање које сам затекао у нишком Народном позоришту представља жалосну последицу варварске културне политике вођене у овој земљи током дугих деценија, последицу негативне селекције кадрова, те одржавања дугогодишњих монопола, створених на позицијама извитоперене моћи. Затекло сам фрустрирану, бирократску, отуђену атмосферу на спрату, 'горе', а у сутерену, 'доле', у подземљу, гето глумачког бифеа, пуног дима, испарења јевтиног алкохола, нагомиланог огорчења и безнађа. Основна ствар била је разбити фрустрације, привиде и лажне вредности, унети дух професионализма, али и дух игре, дух стваралаштва; унети мало лакоће, лепоте и елеганције међу људе којима се манипулисало одвећ дуго, прилично неспретно и надасве вулгарно. Требало је, пре свега, створити атмосферу у којој се може радити, у којој се може надати и маштати; пробудити у људима успавано поверење, осећање смисла властитог посла, самопоштовање. Требало је, притом, радити брзо, рационално и ефикасно, пред нестрпљивим и често злурадним погледима чаршијских мудраца и арбитра; уместо новца, трошити лепа обећања симпатичног градског руководства и чупати косе пред празном салом из које је публика, енергичним мерама, систематски, дуго година растеривана. (...)

Дошавши у Ниш, затекао сам људе који су држали монопол немоћи и неефикасности. Померио сам неке људе са њихових привилегованих позиција и, заузврат, добио погромашку хајку у нишлијским гласилима, којој су се здушно придружила и нека дописништва београдских листова. Месец дана су у штампи објављиване најпрљавије инсинуације и чаршијска блаћења, док је глумачки и технички ансамбл Народног позоришта – у немогућим условима, без новца, без праве подршке одговорних људи из града – здушно и потпуно пожртвовано радио на представама *Родољубици* и *Кошћана*.

Ја сам дошао у Ниш да браним боје града и његове културе, а господа која су ме звала да им правим позориште, су ме – пошто сам усталасао њихово мртво, медиокритетско море – оставили на цедицу, доводећи ме у ситуацију да се, на седницама управног одбора, које подсећају на најмрачније 'самоуправне' кошмаре, браним пред некомпетентним, полуписменим игнорантима, мутантима катастрофалног духовног биоинжењеринга, чије последице ово друштво трпи у свим областима и на свим нивоима.

А у позоришту, атмосфера је изванредна. Већина људи вољна је да ради и то чини на, рекао бих, дирљиво пожртвован начин. У

Народном позоришту у Нишу не постоје недеље, слободни дани, радно време... Глумци су свесни да им начин на који смо почели отвара перспективу за којом су чезнули протеклих година. Осећају да се поново може слободно дисати и маштати. То ме чини спремним да издржим ову сизифовску борбу.“

Београд, 27. март 1993.

Контакти са Ђоком Стојичићем, новим министром културе. По зидовима некадашњег Ђукиног кабинета сада су повешане силне копије хиландарских икона, што делује мало претерано, неукусно у сваком случају, непримерено духу средине у којој смо затечени. Нови министар импресионира својом дебљином. Иначе, уљудан и љубазан чиновник, чије понашање веома одудара од Ђукиног феудалног става.

„Чуо сам све о вашем раду у Нишу“ – каже, „али ја вама шаљем више новца него позориштима која сам дужан да финансирам“.

„Ниш је прави центар Србије“ – кажем – „морамо му дати достојанство које заслужује...“

„Добро, пошаљите факсом захтев, па ћу да видим шта могу да учиним.“

Ниш, 1. април 1993.

Вечера у *Центројурисџу*, јуче. Огромне количине јагњетине, вина... Трешти заглушна музика. Зоран Аранђеловић, Данило Ж. Марковић, Унковић... Нинослав доводи Аранђеловића за наш сто. Урлам, покушавајући да надјачам музику. Говорим о инфериорном и примитивном ставу градског руководства према позоришту и култури уопште... Гротеска.

Ниш, април 1993.

Прича о *рикванду* за „*Кошћану*“:

Рекао сам Гери (Герослав Зарић, сценограф): „Направи велељепно, креативно решење које неће премного коштати и тако ћеш добити већи хонорар.“ Када је донео у Ниш скице за, такорећи, магритовски *рикванд*, са ћилимима и облацима и такав исти под, нисам био сасвим свестан колико ће то добро да делује на сцени, без обзира на Герино недвосмислено задовољство властитим радом.

Компликације су настале када се показало да моји, нишки уметници нису кадри да изведу овај посао, тј. да ваљано и прецизно

Miladin Ševerlić
NARODNO POZORIŠTE U NIŠU

G-din Vlada Arandjelović
podpredsednik Skupštine grada Niša

Uvaženi gospodine Arandjeloviću, budući da nedelju dana - posle našeg poslednjeg razgovora, kada sam Vam izložio situaciju u kojoj se nalazi Narodno pozorište i ja lično, u njemu - ne uspevam da uspostavljam kontakt sa Vama, prinudjen sam da Vam se obratim na ovaj način, kako bih Vas upozorio da, pod sadašnjim uslovima, pozorište neće moći da nastavi sa normalnim radom.

Podsećam da je program rada, sa kalkulacijama, uređno i blagovremeno dostavljen svim nadležnim instancama, da je verifikovan i da sam u obaveze prema spoljnim saradnicima ušao tek posle garancija odgovornih ljudi iz Grada. Podsećam na činjenicu da su realni troškovi projekta ("Rodoljupci" i "Koštana" čak uveliko niži nego što je planirano i da je iznos koji dugujemo daleko manji od onoga koji je Pozorištu obećan. Od onoga što je obećano nije, međjutim, ispunjeno gotovo ništa, tako da Pozorište, ne samo da nije u stanju da podmiri svoja dugovanja, već nije u mogućnosti ni da potpiše ugovore sa saradnicima koji svoj posao na "KOSTANI" već privodi kraju.

Podsećam na činjenicu da je premijera "Rodoljubaca" uspešno izvedena, a da u nju nije uložen, tako reći, ni jedan gradski dinar.

Podsećam na činjenicu da Pozorište radi bez ugovora na o finansiranju i da lepe reči, dobre želje, ljubazna obećanja i formalna podrška nisu dovoljne investicije na osnovu kojih bi u Narodnom pozorištu mogao da se obavi onaj posao zbog koga ste me u Nišu pozvali.

Podsećam na činjenicu da već četiri meseca živim u hotelu "Ambasador", na osnovu odluke koje mi je preneti iz Grada koji je preuzeo obavezu da podmiruje troškove. Kako Grad ove troškove ne podmiruje, doveden sam u nepriličnu situaciju da me iz hotela neprestano opominju i prete zatvaranjem vrata. Od službenog stana, koji mi je obećan - a da ga ja nisam ni tražio - kao i od ostalih obećanja, razume se, nema ni pomena.

- 2 -

Podsećam na činjenicu da sam u ovej grad pozvan a da nisam molio da u njega dodjem, da sam na samom početku, radeći upravo ono zbog čega sam doveden - tj. rasčišćavajući nagomilanu dugogodišnju žabokrešinu i diletantizam što se u pozorištu zacario - doživio organizovanu, pogromašku hajku u niškim glasilima, posle čega su neodgovorni ljudi iz Grada distancirali i doveli me u situaciju da na sednici Upravnog odbora odgovaram z čeršijskih insinucija što sa potekle upravo od onih ljudi koje sam zbog nesposobnosti smenio, od kojih jedan sedi u tom istom odboru, a pored njega još dobar broj za Pozorište potpuno nekompetentnih ljudi.

Podsećam, takodje, na činjenicu da pod ovim, nemogućim i nepodnošljivim uslovima, zajedno sa ansamblom i ostalim ljudima iz Kuće, izvršavam sve preuzete obaveze; stanje u kolektiv je konsolidovano, na projektima se radi sa puno volje i profesionalizma, bez obzira na radno vreme i praktično bez slobodnih dana, premijera "Rodoljubaca", koja je izešla 11.marta, dobila je veoma pozitivne kritike u beogradskim glasilima, ona vraća, postepeno, publiku u Pozorište i ozbiljno konkuriše za Sterijan pozorje; složen i veoma ozbiljan rad na "Koštani" ulazi u završnu fazu i vrše se pripreme za početak rada na još dva projek koji bi izašli do kraja sezone.

Skrećem Vam pažnju da je situacija u kojoj sam doveden ne podrživa, i da mi je sve manje jasno u čije ime ulažem nadljudske napore da Veše pozorište postavim na noge.

Ukoliko grad Niš ne bude bio u stanju da najhitnije preuzme svoje obaveze prema Narodnom pozorištu, shvatićete da ni ja neću biti u mogućnosti da odgovaram za svoje.

U to ime, srdačno Vas pozdravljam.

U Nišu, 29..marta 1993.

D I R E K T O R
NARODNOG POZORIŠTA U NIŠU

Miladin Sevarlić

осликају скоро 400 квадратних метара платна. А премијера се великом брзином приближава.

Гера долази очајан из радионица и каже: „Они су разапели платно у дворишту, ветар дува и засипа га песком, боје се разливају, компресор не ради... Овај посао може ваљано да се уради једино у сликарници Народног позоришта у Београду.“

Одмах зовем Берчека, недавно постављеног на место управника. „Спакуј рикванд и боје и шаљи у Београд“ – каже он, без оклевања. Али, највећа количина набављене боје била је већ упропашћена; и друго, како пребацили толику балу платна у Београд?! А рок је већ исувише кратак. Новац за нове количине прескупе боје, разуме се, немам.

„Отпустићу те и ухапсићу те!“ – кажем техничком шефу, Душану Марковићу, који ме беспомоћно гледа. Шаљем људе да траже спонзоре који би нам дали још око 70 килограма боје. После низа неогледних компликација, зовем Миту Ристића (в. д. управника Београдског драмског позоришта, иначе, архитекту и сценографа) и он налази одговарајуће боје у Београду, али тој фирми не пада на памет да их да бесплатно. „Могу само да оставим, на твоју реч, барирани чек, као гаранцију, а ти види шта ћеш“ – каже Мита. „Остави“ – кажем ја – „сад се више нема куд назад“.

У међувремену, пробе теку уз велику напетост, сукоби између Тасе и Иване су у јек, као и напади на мене у нишкој штампи. Нишки глумци једва издржавају тензију, али трпе, јер знају да се игра „на све или ништа“, и да им од исхода тог пројекта зависи даља судбина.

Најзад се фабрика боја из Шапца прихвата спонзорства, тј. пристаје да београдској фирми компензује боје, дате на Митин барирани чек. Питање превоза решава се тако што Бата (бивши специјалац, власник књижаре и елитног позоришног клуба, на спрату) за свој новац купује бензин, ставља платно у свој брзи *BMW* и вози га у Београд.

После неколико дана, из Београда јављају да нема довољно боје... Када је осликани *рикванд*, најзад – ипак – Батиним камионом (јер сада платно не сме да се пресавија) стигао у Ниш, у последњем часу, и постављен на *цубове* – сишао сам у салу, погледао прекрасно Герино дело и рекао себи: „Шеварлићу, концепт се остварује.“

Ниш, 18. април 1993.

Јуче је изашла премијера *Кошћане*; строг, концептуализовани производ. И то је био потпуни тријумф. Целе ноћи свирали су наши

трубачи, Циганчице играле на столу и черечили се печени јагањци...

За рад на *Кошћани*, за тријумфални исход овог пројекта, била је пресудна свест о концепту, слика која је постојала у главама неколицине људи. Основни обриси концепта постављени су у моме двочасовном разговору са Жагом (Мићуновићем), у његовом новобеоградском стану (Хошимина 20), да би пресудан разговор био обављен у аутобусу, на линији Београд – Ниш, између Жаге, мене, Зорана Христића и Гере – пред очима радозналих путника. Учесници у овом разговору били су и остали главни чувари слике, носиоци заједничке свести о концепту. А затим Ивана Жигон, Таса Узуновић, Верица Јовановић, Драган Жикић...

Ниш, мај 1993.

Пирот. Позоришни сусрети „Јоаким Вујић“. *Кошћана* однела све награде. Публика бескрајно аплаудира, глумци ме грле и љубе, итд... У Нишу, раздрагани и поносни Влада Аранђеловић (сада, потпреседник града) приређује вечеру за Жагу и мене.

Свечани пријем у Скупштини града. Увече, приређујем пријем у позоришту, са трубачима из *Кошћане*. Пило се и веселило... На

Пријем код градоначелника Ниша за ансамбл Народног позоришта после премијере *Кошћане*, 1993.

Ивана Жигон, Коштана, 1993.

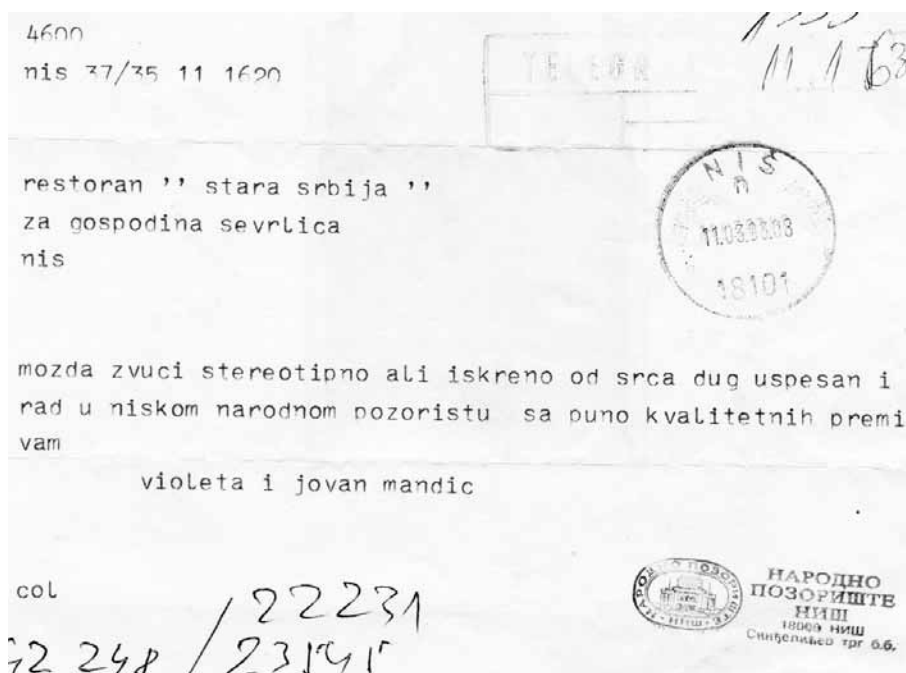
Народног позоришту
 у Нишу, и најзгоднијем
 уреднику, са
 захвалношћу, и ругавошћу
 и са њим да ће
 ми до краја јуна
 припасти хонорар.

Ваша Комисија

Мочна
 Антон

Сцена из представе *Кошћана*, 1993.

ПОЗОРИШНИ СУСРЕТИ "ЈОАКИМ ВУЈИЋ" У ПИРОТУ

ОВАЦИЈЕ „КОШТАНИ“

● Пиротска публика овацијама примила нишку "Коштану" за коју је и на Округлом столу речено да спада у европске представе ● Похвале редитељу Браниславу Жаги Мићуновићу, али и свим и актерима ● Наступили Шапчани са представом "Бановић Страхинца"

Пирот, 13. мај - То је требало видети и доживети. Више од пет минута није се стишавао плауз у опрепуној сали Народнoг позоришта у Пироту упућен сјајним протагонистима Станковићеве "Коштане" у извођењу ансамбла Народнoг позоришта у Нишу. Више од 500 гледалаца позивало је глумце на "бис". Било је аплауза, дуготрајних, али не само на крају представе, већ и на отвореној сцени. Добили су га Ивана Жигон (Коштана), њена мајка Салче у тумачењу Верике Јовановић, па хаџи Тома - Драган Жикић...

"Коштана" је "запалила" гледалиште, пре свега глумом, па тек онда игром. Ивана Жигон одиграла је своју улогу маестрално. Њена игра је реч шиганке коју свесно уништавају, гурају у понор, у безнађе, али и реч која "до костију" разгаљује Миткета, хаџи Тому. Глумила је Ивана Жигон жестоко, снажно, играла страсно, певала и туговала. Се је то дивна пиротска публика сјајно разумела, јер таква Коштана још није виђена на сцени овог града.

Друга улога која је одушевила Пироћанце, била је Салче у непоновљивој игри Верике Јовановић. Зато и нису изостали аплаузи на отвореној сцени. Сјајан је био и Драган Жикић, као хаџи Тома, затим Арса (Живко Вукојевић)... За Миткета (Танасије Узунковић) треба рећи да је био далеко разигранији на пирот-

ској, него на нишкој сцени, на премијерном представљању.

Нишка "Коштана" данас је окупила и рекордан број људи за Округлим столом. И сви до једног говорили су да је реч о једној снажној драми, изванредном редитељском подухвату Бранислава Жаге Мићуновића и, наравно, предивним креацијама.

Отварајући Округли сто Александар Милосављевић, позоришни критичар "Политике" је, између осталог, рекао: "Одлично урађена представа, полетна и сигурна, са изванредном поделом улога. Редитељ Мићуновић успео је да се избори са проблемима који текст са собом носи". Милосављевић је у суперлативима говорио о поставци Бранислава Жаге Мићуновића и о сценографији Герослава Зарића. Сви глумци заслужују похвале, као и представа у целини, јер нуди нешто ново нешто што произилази из човекове душе.

За улогу Верике Јовановић, први учесник са Округлим столом Ужичанин Александар Милосављевић, рекао је да је израз својеврсног стања душе, док је Златица Петковић, управник Шабачког позоришта истакла да је Мићуновићева поставка нови редитељски истраживачки пут, а да је наступ Иване Жигон, лабудова игра.

- Када убудуће дођемо у Ниш морамо обавезно да свратимо у његово Позориште, да видимо ову дивну "Коштану", речи су Љубише Ђорђевића, пиротског професора.

Подстакнута речима аутора овог текста, реч је узела и Мира Пејић - Арменулић, која је 1965. године играла Коштану у Нишу, а на овогодишњим Сусретима је члан стручног жирија: "Волим ову врсту померања и играња "Коштане". То сам, одмах, синоћ рекла и носиоцима главних улога и редитељу", нагласила је Мирјана Пејић - Арменулић.

Слободан Стојановић имао је само речи хвале за нишку "Коштану", издвајајући при том режију Бранислава Мићуновића и игру две сјајне глумице: Иване Жигон и Верике Јовановић.

Позната пиротска глумица Видосава Тодић је нагласила да је нишку "Коштану" доживела као најлепшу песму, а за Правдољуба Николића то је увесрљиво најбоља "Коштана" која је виђена на југословенској сцени.

Познати позоришни критичар Милан Николић такође се веома похвално изјаснио редитељским решењима Бранислава Жаге Мићуновића и о игри Драгана Жикића, Иване Жигон, Танасија Узунковића и Верике Јовановић.

Неколико учесника Округлог стола говорило је са одређеним дилемима везаним за сценографију Герослава Зарића, али су, ипак, сви сложили да је и она изузетна.

Нишка "Коштана" је, дакле, "запалила" пиротску публику и опчинила све учеснике Округлог стола.

Пиротској публици у међувремену су се представили Шапчани са "Бановић Страхинцом", а данас је на програму "Галеб" Народнoг позоришта из Ужица.

Слободан КРСТИЋ

У ПИРОТУ СИНОЋ ЗАВРШЕНИ
СУСРЕТИ ПОЗОРИШТА СРБИЈЕ
"ЈОАКИМ ВУЈИЋ"

НАЈБОЉА НИШКА „КОШТАНА”

Стручни жири овогодишњих 29. Сусрета професионалних позоришта Србије "Јоаким Вујић", одржаних у Пироту, за најбољу представу прогласио је "Коштана" Борисава Станковића у извођењу Народног позоришта у Нишу. Редитељ ове представе-Бранислав Жага Мићуновић, добио је највеће признање жирија-нагљаву "Јован Пјутник". Носиоци главних улога у нишкој "Коштани": Танасије Узуновић (Митке) и Ивана Жигон (Коштана) остварили су, по оцени стручног жирија, најбољу мушку, односно женску улогу и добили најславнија одличја за глуму: "Сима Крстовић" и "Мила Стојадиновић".

Верица Јовановић за улогу Коштанине мајке- Салче добила

је награду за епизодну улогу, а са Сусретима у Пироту са наградом се враћа и композитор Зоран Христић, који је од Миодрага Ђукића, Миленка Маричића и Мире Пејић-Арменулић, чланова стручног жирија, проглашен за

најбољег музичког ствараоца на Сусретима. Христићу је награда припала за музику у представи

"Коштана" Народног позоришта у Нишу.

Са "Јоакима" у Пироту нишки театар се враћа са прегрштом награда, што је, свакако добар увод у предстојеће Стеријино позорје у Новом Саду, где Нишлије са "Коштаном" наступују 28. маја.

крају, ломим стакларију са стола и одлазим, са Душицом, праћен *Низамским расјанком*.

Ујутро, мамуран, у окрвављеним фармеркама, у мајици и с патицама на босим ногама, одлазим, у пратњи Љиље Берић, председнику града, да тражим новац за позориште...

„Стеријино позорје“, публика на ногама, овацијама поздравља *Коштану*. Сутрадан, на „округли сто“ долази Буца Мирковић, с ружом на грудима, праћен нашим тјрубачима, и изговара оду *Кошћани*.

Примамо награде, вечерамо у *Алаској колиби* и враћамо се кући, у Ниш.

Ниш, 7. јун 1993.

Са Славенком и Војканом Митићем, директором Електронске индустрије, у *Орбију*. Цез, пастрмке... Затим, код Бате. Ујутро, на бурек. Легао у шест.

Београд, 12. јун 1993.

Кућа је тиха. Арина спава. Чистим скушу и стављам је у маринат. Правим га од онога што се затекло: вино, сирће (нема лимуна, као ни белог лука – кућа је већ дуго без домаћина, ја сам овде само у пролазу), бибер, млевени ловор, оригано. Сетим се Мађелија...

Кувам кафу, пуштам музику. Шума је потпуно мирна, пролети тек по нека птица. Блиставе мрље светлости на боровима.

Јуче провео дугих седам сати код *Три шешира*, на тераси, под интензивно миришљавим липовим сводом. Вечеру је за Ђуку и мене приредио Рака, директор *Гардош шешира*, са својим пријатељем и покровитељем, окретним директором *Шийад-комерца*, а ту су били још и Адам Пуслојић (са којим сам некада давно студирао светску књижевност), Гачић, помоћник министра културе, Ђока – увек спреман да нас превезе тамо и овамо, и млада, згодна, озбиљна и прождрљива Ракина секретарица, а Ђукина мала кафанска инспирација.

При одласку, како не бисмо отишли празних руку, љубазни домаћини су Ђуки и мени уручили по један *карџон* црвеног вина, марке *Pinot*.

Ђука, очигледно, има концептуалну, стратешку слику, али и дозу ирационалног, хазардерског односа према будућности. Код њега постоји једна, не сасвим јасна, гранична линија између калостровског опсенарства, хазардерске игре и (не знам колико аутентичног) осећања судбине, позвања.

Ниш, 18. јун 1993.

Са Славенком на проби *Сумњивоџ лица*. Урадио је добар, жанровски прецизан посао. „Очистио“, скратио текст и поставио га као бурлеску. Битно је да није досадно. Рекао сам глумцима своје мишљење и заказао датум премијере. Иако се некима рок учинио сувише кратким, нисам хтео да дискутујем, већ са Славенком отишао на *ујравничку војку*. (Дупла вотка са веома мало швепса и три коцке леда.)

ХРОНИКА СТЕРИЈИНОГ ПОЗОРЈА

ВЕЛИЧАНСТВЕНЕ НИШЛИЈЕ

• Бриљантну игру нишког ансамбла на Стеријином позорју публика пропратила осамнаест пута (!) аплаузом на отвореној сцени, да би актере "Коштане", на крају представе, десетак минута "држала" на сцени • Похвале Округлог стола • "Коштану" не могу мимовићи Стеријине награде

Наступ ансамбла Народног позоришта из Ниша са Станковићевом "Коштаном" био је прави празник Позорја. Не памти се када је велика сала Српског народног позоришта у Новом Саду била у правом смислу речи дупке пуна. На представи нишке "Коштане" било је око 1200 гледалаца, а сала може да прими 920 (!). И догодило се оно што су сви прижељкивали: бриљантна игра Нишлија која је одушевила гледалиште. Велика представа-великих уметника, као у најбољим данима Стеријиног позорја. Догодило се позориште у Новом Саду, на Позорју.

ОПЧИЊЕНО ГЛЕДАЛИШТЕ

Гледалиште је било опчињено сценографијом Герослава Зарића, новим и савременим ишчитавањем текста Борисава Станковића од маестралног и луцидног редитеља Бранислава Жаге Мићуновића, од заносне глуме и игре Иване Жигон, од унутрашњег дерта Танасија Узуновића, од стаменог, жустрог и плаховитог Драгана Жикића, од прекрасне лепоте, глуме и игре Верице Јовановић, од жене "које нема", Јасмине Пешић, од музике која је ишла ивицом жилета, Зорана Христића...

Први пут је Станковићева "Коштана" на Позорју у његовој иначе пребогатој историји и Новосађане довела до делиријума. Пажљивом посматрачу није промакло да су осамнаест пута (!) гледаоци аплаудирали нишким уметницима на отвореној сцени, понајвише Ивани Жигон, али и Танасији Узуновићу, Драгану Жикићу, Верици Јовановић, Јасмини Пешић...

А крај представе је дочекан буквално овацијама. Десетак минута публика је "држала" глумце на сцени. Аплауз за аплаузом, што не рећи праве овације, које се само могу доживети на некој фудбалској или кошаркашкој утакмици. Овога пута збиле су се у позоришту, упућене су нишкој "Коштани".

А похвала је похвалу сугестивна и на Округлом столу. Први је почео Александар Милосављевић, критичар "Политике", који је недавно водио Округли сто и у Пироту, на "Јоакиму". Могао је само Милосављевић да понови оно што је о "Коштани" рекао пре десетак дана: снажна, компактна, величанствена представа, савршено ишчитавање Станковићевог текста.

ПОХВАЛЕ РЕДИТЕЉУ И ГЛУМЦИМА

Дејан Пенчић-Пољански, који је "Коштану" гледао у Пироту, сматра да је она на

Позорју била уигранија, распеванија и величанственија и у неформалном разговору признао да је она засенила представе "Кир Јању" и "Чудо у Шаргану" (Пољански је директор Дrame Српског народног позоришта у Новом Саду). Душан Ч. Јовановић такође се други пут сусреће са нишком "Коштаном". Упутио је прегришт похвала на рачун глумаца, али понајвише на рачун редитеља Бранислава Мићуновића, коме "капу скидају" и Јован Ђирилов, Синиша Ковачевић, Добривоје Илић, Љиљана Пешиќац, Милосав Буца Мирковић... Сви су они говорили о новом редитељском помаку у ишчитавању Станковићевог дела, али нису пропустили прилику да похвале глумце, пре свих Ивану Жигон и њено тумачење Коштане, па Танасија Узуновића, Драгана Жикића, Верицу Јовановић, сценографа Герослава Зарића, музику Зорана Христића, који је успео да "испровоцира" Виду Огњеновић, селектора Позорја, која је са пуно топлич и поетских речи, одговорила на питање: зашто је нишку "Коштану" уврстила у овогодишње Позорје. За њу је "Коштана" далеко више од народног мјузикла. "То је снажна и предивна представа".

Нишку "Коштану" је бираним речима похвалио и критичар Радио-Београда Добривоје Илић, а за ансамбл Народног позоришта из Ниша рекао да је на врхунском професионалном нивоу.

Врхунац догађања на Округлом столу збио се када је познати позоришни критичар Милосав Буца Мирковић са цветом у руци (алијас Митке) и са музиком браће Цекић ушао у салу, даривао цвет и стихове Ивани Жигон (Коштана) у знак пажње и поштовања за незаборавну игру и за незаборавни духовни доживљај (!).

После свега што се збило 28. маја на Позорју и критика изречених за Округлим столом, Нишлије са правом могу очекивати да 3. јуна, када се Позорје затвара, из Новог Сада понесу бар две - три награде, ако не и више. Најближи су Стеријиним признањима (ако је аутору ових редова дозвољено да унапред доноси суд) представа у целини, затим редитељ Бранислав Мићуновић, па Ивана Жигон... Али, ту су и Танасије Узуновић, Драган Жикић, Верица Јовановић... Герослав Зарић, Зоран Христић. Овогодишње Стеријино позорје може да буде уписано златним словима у историју нишког Народног позоришта. Ипак, сачекајмо 3. јун године '93.

Слободан КРСТИЋ

Ниш, 23. јун 1993.

Око подне у позориште дошли Саша Хаџи-Танчић, Вице Петровић и др. Наложито верном Мирковићу да насече качквала и сувих кобасица и да отвори две боце домаће ракије, како бих домаћински угостио нишлијске интелектуалце. Када је закуска стигла, интелектуалци су били изненађени и нескривено одушевљени. Дуго седели и разговарали о пропасти Србије.

Ниш, 28. јун 1993.

Честитао оцу седамдесет девети рођендан. Влада Аранђеловић, који је – са Сашом Хаџи-Танчићем – направио програм за *Нишко лето*, замолио и мене да се укључим и да, будући да ће он бити одсутан, одем са Сашом на седницу Извршног одбора Социјалистичке партије, где ће се о том пројекту расправљати.

Дочекујем Сашу, ујутро, у својој канцеларији. Он говори о *кејманском* положају интелектуалца, а ја о томе да се полуге власти у култури морају узети у своје руке, и да се мора развити синхрона акција. Он се начелно слаже, али ми делује одвећ млитаво.

На седници Извршног одбора, коју води Горан, заменик одсутног М. Илића, затичем, углавном, млађу гарнитуру типичних роботизованих партијских кадрова – егзекутора, са шареним краватама.

Ниш, 30. јун 1993.

Премијера *Сумњиво̄ лица* – чиме завршавам сезону. То не може бити као *Кошћана*, која полако, већ, улази у легенду, али је сасвим добро. Коктел код Бате, где, за промену, уместо мојих трубача Цекића, пева Драган, романсе и старе изворне песме. Дуго седели. На крају, чак, играо с Душицом.

Београд, 2. јул 1993.

Са ансамблом *Кошћане* на Гардошу. Пространа тераса, са које се виде светлости Београда, а изнад њих тамна линија шуме, на Звездари. „Како волим Београд!“ – узвикује Живко Вукојевић. „управниче! Водите ме у Београд!“ Декоратери довршавају сцену, електричари пробају рефлекторе.

Ивана Жигон, већ у костиму, проверава акустичност амфитеатра.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ НА ПРЕКРЕТНИЦИ

„КОШТАНА” БЕЗ ПРЕМЦА

● На пет фестивала представа Народног позоришта из Ниша „Коштана” добила 18 награда (колективних и појединачних). ● За улогу Хаџи Томе Драган Жикић добио највеће југословенско глумачко признање Стеријину награду. ● Бисер до бисера Верице Јовановић.

„Коштана” Борисава Станковића у режији Бранислава Жаге Мићуновића, без сумње је најбоља представа Народног позоришта у Нишу у 1993. години. Једно модерно и савремено читање Станковића донело је овој нишкој представи на пет југословенских и српских фестивала 18 награда (колективних и појединачних). Почело је почетком маја у Пироту на Сусретима професионалних позоришта Србије „Јоаким Вујић”, настављено јуна на Стеријином позорју, па на „Земунфесту”, да је октобра и новембра на фестивалима у Младеновцу и Параћину број награда и признања увећан. Добила је „Коштана” награда за најбољу представу (Пирот, Младеновац), али и многи њени протагонисти. Свакако најсјајнија и највећа је она коју је на Стеријином позорју добио Драган Жикић за улогу Хаџи Томе, као и Зоран Христић за музику. На позорју признањима се окитила и Верица Јовановић добивши награду Уредништва „Вечерњих новости” за маестрално одиграну улогу Салче. Верица Јовановић у свом ћердану од награде са сваког фестивала додавала је још по један бисер. Остала је само без њега на „Земунфесту”, где није ни могла да се њиме окити, јер нема награде за епизоду.

И други глумци: Танасије Узуновић и Ивана Жигон, тумачећи Миткета и Коштану, понели су неколико награда, као и редитељ Бранислав Жага Мићуновић, чија поставка изазива дивљење и, наравно, позитивне коментаре.

У 107. години рада Народно позориште у Нишу, то се с правом може рећи, извело је представу („Коштана”) која ће остати трајно забележена златним словима у историји ове позоришне куће. Уосталом, режија, игра глумаца и наравно многобројне награде све то на најбољи начин и потврђују. „Коштана” је, без сумње представа о којој ће се дуго причати, а још више памтити на овим позоришним просторима.

С.К.

Гости се окупљају. Долази Ђука са Раком, Славенко, Јовица Павић... Ту је и Адам Пуслојић, Петар Зеџ, Дејан Пенчић и други. Стижу градски званичници и ја им *шеслимим* Владу Аранђеловића. Са Шебаљем говорим о Београдском драмском...

Представа је сјајно прошла, као и свуда. Спајамо столове, ту је сад и Олга Стојановић, која искрено ужива у нашем успеху; долазе глумци, долазе гости... Окупљам трубаче и они почињу свирку, која прекида један од Ђукиних великих монолога. Мировић смешта брашно и цигарете у Славенков аутомобил. Точи се бело вино, трубачи не престају...

Београд, 6. јул 1993.

У подне дошао Јовица Павић на разговор о Ђукиној драми (*Кисеоник*). Затим, Дејан Ђурковић, са идејом да се три моје тематски сродне драме: *Пројаси царсџива срџскога*, *Змај од Србије* и *Косово*, раде као јединствени пројекат у сарадњи са телевизијом. Увече звао Шуговић из Париза. Шаље авионску карту, гарантно писмо, да дођем на две недеље, итд. Једноставније је да ти дођеш овамо, кажем. Али, њему се, видим, не долази. (Не знам зашто!)

Београд, 7. јул 1993.

Они још увек славе Дан устанка.

Киша, олуја. Нестало струје. Увече дошао Шебаљ. Улице су, вели, закрчене полумљеним дрвећем и покиданим електричним водовима. Цивилизација, кажем, почива на танким жицама. Седели уз свећу, вино и качкаваљ, што сам га донео из Ниша.

Београд/Ниш, 9. јул 1993.

Са Душицом на Гардошу, по награде са *Земун-фесџа*. Колима у Ниш, са Владом Аранђеловићем.

Београд, 4. август 1993.

Пре подне писао писмо Шуговићу, у Париз. У њему, између осталог, стоји: „Размишљам о путу у Париз и схватам да, сем жеље да се с тобом сретнем, немам других мотива да тамо одем. (...) Иначе, Југославија истрајава на самој ивици егзистенције. Цео систем живота је поремећен. Криминализација друштва узима огромне размере. Ратни профитери се енормно богате, народ гладује,

Сарадници на представи *Кисеоник*. С лева: Јовица Павић, редитељ; Борис Максимовић, сценограф; Загорка Стојановић, костимограф са Миладином и Душицом Шеварлић, 1993.

На дан премијере *Кисеоника* Миодрага Ђукића, 1993.
Шеварлић, Ђукић, Милутин Мишић, Александар Милосављевић.

итд. Још једна у низу далекосежних историјских несрећа српског народа. Ништа од изласка на ону историјску чистину, у име које изгибоше толике генерације. А Срби из Босне *йосао* који раде, потпуно аутентично доживљавају као *истираџу йоштурица*. У то име, спремни су да погину.

Како све то доживљава Србин Шуговић, са својих педесет година, док у добро скројеном оделу од скупог штофа, после два хладна вискија, слуша Моцарта у бечкој опери, или како све то доживљава Србин Шеварлић, док у окриљу утопијске играчке развија концепт свог живота – друго је питање. (...)

Десетак дана на Завојском језеру. Војска нам је опремила комплетан камп, од пољског нужника, преко генератора за струју, кухиње, трпезарије до десантног чамца. Пливао, веслао и стигао да прочитам Павићев *Предео сликан чајем* – праву постмодернистичку конструкцију.

У Београду су дани врели, као у каквом одвратном хришћанском казану за дисиденте. Нерадо излазим из своје хладовите куће, осим кад морам на гробље, пијацу или неки састанак поводом мојих професионалних планова. Кувам, читам Едгара Морена (*Човек и смрт*), примам понеког пријатеља и водим телефонске разговоре са Нишом. Позориште је, данас и овде, прескупа играчка – али, без њега се не може, као ни без цркве.“

Београд, 7. август 1993.

Допутовала Душица. Гостовао код Коларевића на ТВ програму. Затим код Ђуке у позоришном музеју. Била лепа и луцпрдаста Ђукина пријатељица Г. Б.

Београд, 11. август 1993.

„Хиљаду и једна ноћ“ отвара ми се на XIX ноћи (*Прича о ири јабуке*), где стоји:

„Они мени кажу – међ људима другим
 Ти си блистав знањем ко месец у ноћи,
 А ја њима велим – Не, то није тако.
 Знање вреди само кад је и власт с њим.“

Ниш, 15. август 1993.

Осећам, тренутак је да се заврши време лагодне летње инерције; време одмора, размишљања, благе меланхолије. Предстоји ми бит-

ка за *Кисеоник*, ону исту Ђукићеву драму коју ми је, пре толико година, оборио Програмски савет Београдског драмског позоришта, из тзв. идејних разлога.

У Саборној цркви. Тек је нешто после осам ујутро. Палим свећу за своје мртве и свећу за срећан исход подухвата који стоји преда мном. Затим ме Душица води да ми покаже старо нишко гробље, на којем, вероватно, леже и неки моји непознати преци по мајчиној линији. Гробље више не служи својој сврси и личи на руину коју је прогутала индијска џунгла. Споменици запуштени, многи поломљени, а сви зарасли у коров; капеле разваљене, препуне *графитија* и ђубрета.

Посматрам ојађену, обешчашћену историју овога града – споменике трговцима строгих ликова што су упорно, деценијама, стицали и уздизали се; бркатим српским официрима што преживеше солунски фронт; солидне, скупе споменике међуратним нишким грађанима, лекарима, индустријалцима и другима, што су предводили процес европеизације ове земље...

Култура је слика о себи, коју, у одређеној форми, владајући друштвени слој намеће, финансира и одржава. Садашњи владајући слој нема никакве слике у свести, сем слике о личном богаћењу по сваку цену. Ово гробље је, надаље, ужасан знак да је народ изгубио сваки појам о духовним вредностима живота. Народ који не поштује своје мртве – мртав је.

Ниш, 16. август 1993.

На отварање сићевачке ликовне колоније вози нас Војкан Мићић. Ту је и његов брат, сликар, професор уметничке школе. Обојица браће говоре брзо и много. Један о политици, други о сликарству. Вече пада на клисуру. Пут вијуга узбрдо између стешњених кућа, као на мору.

Тамо је нишлијска врхушка, укључујући и владикау Иринеја, на челу са дебелим Д. Ж. Марковићем, са трептавим очицама зараслим у сало, које неопрезном посматрачу могу изгледати као да се љубазно смеше. Рукујем се са свима, ту је, разуме се, и Влада Аранђеловић, обузет безразложном, еуфоричном веселашћу. Служи се прилично лоше пиће, са мало хладних нарезака. Излазим на трем, пијем четврту лозовачу, ту је и љигаво-љубазни Саша Хаџи-Танчић. Ноћ се спустила на клисуру...

Ниш, 20. август 1993.

Пријем у Председништву града поводом отварања Филмских сусрета. Нишлијама је то, изгледа, врло важна ствар. Политичари се сликају с глумцима. Много старих, ислужених циркузаната. Југа и Влада свирају, али се не чују. Председник града, онај бркати дебељко, држи говор. Данило Марковић трепће, Влада Аранђеловић промиче са безразложним, блиставим осмехом. Домазет, са госпођом у сукњици, Таса Узуновић, са седом брадом, знаш ли да ми дугујеш још седамдесет марака, каже педесети, јубиларни, пут. Стојим у гужви, помало нервозан, у једној руци држим ледену чашу, у другој цигарету, а трећом се рукујем.

Огромна летња позорница, која прима, чини се, бар три хиљаде људи. Препуно. Како би било лепо овде играти представе, кажем.

Ниш, 31. август 1993.

Врели дани у Нишу. Гледали неколико филмова на фестивалу. *Византијско ѓлаво*, испразна, квазиинтелектуална конструкција, апстрактна ментална комбинаторика – пре свега, доказ јаловог духовног снобизма. Распродаја помодног Павића. *Кажу зашто ме осѓави*, са несрећним Жарком Лаушевићем, успева, међутим, да пробуди аутентичне емоције. Са интересовањем сам очекивао да видим Макавејева, *Горила се куѓа у ѓодне*. Али, та духовита, иронична пошалица не успева да домаши озбиљност и сложеност теме. Ипак је Макавејев, и не само он, иако вечити дисидент, обележен жигом епохе комунизма и посматра је интимно, изнутра.

Са Лазом Ристовским код *Американца 2*, ту су и неки људи са пуно новца, затим, млади, весели глумци, Бјелогрлић, Аница Добра, долази Тика Арсић, итд. Чекам да се то заврши, пијем добру крушковачу и говорим са Лазом о Београдском драмском...

Ниш, 8. септембар 1993.

Писмо од Драгослава Андрића, уз превод Дарија Фоа, где, између осталог, стоји: Хвала вам на сјајној драми *Повраѓак Вука Алимѓића*. (...) Минут по завршетку емитовања, дотрчао је у наш стан млади сусед, лекар, да изрази своје одушевљење, пре свега текстом. Чудио се како су то пустили на ТВ.

Хвала вам, такође, на прилици, да са пуним вашим и Равасијевим поверењем, вратите Радмилу малом екрану...

Београд, 25. септембар 1993.

Допутовао, јуче, у Београд препуним аутобусом. Људи стоје између седишта, са торбама, кантама, балонима. Ваздух, разуме се, не сасвим свеж. Они, дакле, смрде. Све то подсећа на опсадно стање, окупацију, рат. Неки „народни“ певач лелече са радија... На станици Салетовић. Одвезао ме до Ђерма да купим којекакве намирнице. Пијаце су пуне, радње су празне. Потрошивши педесетак милијарди инфлационих динара, задовољан одлазим кући. (Око четрдесет немачких марака.)

Увече одлазим до Ђуке. У башти Позоришног музеја прострт је велики сто, препун боца и прасећег печења. Све је то, разуме се, организовао „окретни“ Рака, поводом Земунског бијенала акварела. У челу стола је мој импозантни пријатељ, затим лепа Славица, „окретни Рака“, уљудни Гачић, потпредседник земунске општине, чије сам име одмах заборавио, весели Коларевић, говорљиви Адам и други. Уз печење и ледено Вајфертово пиво, издржавам у том друштву неколико сати. Видим да је мој текст у НИН-у, поводом Ђајиног смењивања са места управника приштинског Народног позоришта, наишао на врло добар пријем. Планирамо долазак гостију из Београда на премијеру Ђукиног *Кисеоника*.

Београд, 26. септембар 1993.

Још једна млака, бескрајно пријатна београдска јесен, коју осећам кроз отворен прозор...

Размишљам о дијалектичкој алхемији пројектовања унутарњих садржаја на околности „реалног“ живота.

Ниш, 6. октобар 1993.

Кроз беле завесе на прозору моје канцеларије види се комад неба и гране једног дрвета са руменкастим лишћем. Кафа и *џел-мел*, шверцован из Бугарске. Одједном је све необично тихо, неуобичајено мирно, као јутро после олује.

Данас је премијера *Кисеоника*. Чекам госте из Београда. Велики посао, у тешким материјалним околностима, приведен је крају. Јуче сам, поново, на конференцији за штампу, оптужио руководство града Ниша за недолични однос према култури, затим, још оштрије, у разговору за телевизију, на шта се Влада Аранђеловић јутрос побунио, у телефонском разговору са мојом помоћницом Љ. Берић.

Синоћ гледао пробу, а затим, до три ујутро водио утопијске разговоре са врло сензибилним Борисом Максимовићем. Пили смо „управничку вотку“, а после поноћи верни Мирковић је донео закуску од „пере Ждере“, коју смо залили хладним пивом. По тихој нишкој ноћи, отпратио Бориса до хотела.

Београд, 11. октобар 1993.

Јуче у подне стигао у Београд. Мало отежао, са којим килограмом више и благим боловима у крстима (гимнастику сам запоставио), али, ипак, у доброј ветеранској форми, са концептуално изоштреном свешћу.

Иницијатива за мој избор на место управника Београдског драмског позоришта доведена је у питање на нивоу Извршног одбора Града, чији ресорни потпредседник за културу, Нада Поповић Перишић, кочи нормално одвијање процедуре.

Премијера Ђукиног *Кисеоника* прошла је изванредно добро. Сценографија Бориса Максимовића извршила је, овде, неопходну драматуршку функцију прожимања планова радње; представа је била конзистентна (рационални Јовица Павић) и веома комуникативна. У овој строгој, концептуализованој, скоро немачки прецизној интерпретацији, текст је био завидно сценски атикулисан. Притом, Ђукина заумна сатирична гротеска у данашње време делује као реализам!

У „Старој Србији“ била је вечера за педесет званица, са трубаџима. То је био, с обзиром на време у којем живимо, такорећи већи подвиг него опремити ову спектакуларну представу. Али, без тога спектакл не би био потпун. Били су критичари и гости из Београда и одабрани гости из Ниша. Сутрадан, Влада Аранђеловић је, у присуству новинара, приредио пријем у Председништву Скупштине Града, на којем се говорило о представи и о успону Народног позоришта, а затим ручак у „плавом сепареу“ хотела *Амбасадор*.

Београд, 20. октобар 1993.

Поново у Београду. Прилично хладно и сивкасто време. После нишке, ипак лагодне и безбрижне ситуације, у Београду све изгледа прилично компликовано. Тек у Београду, јавља ми се хронични замор после ове нишке интензивне године.

Победили смо, још једном, с *Кошићаном*, у Младеновцу, на Позоришним свечаностима. Затим, осамнаестог овог месеца, избацили и

последњу овогодишњу премијеру, *Луди од љубави* С. Шепарда, комад за младу публику, коју треба призвати у позориште. Мени, лично, ова америчка драматургија, овај бљутави коктел, сачињен од психолошких стереотипа, мало секса и мало вилијамовске патологије, потпуно је незанимљива. И млади актери, нарочито редитељ (извесни Кокан Младеновић), агресивно препотентни и, у крајњем исходу, незанимљиви.

Београд, 21. октобар 1993.

Јуче у Земуну. У Ракиној организацији почињу „Октобарски дани“. После отварања књижевне вечери, чији су протагонисти били учесници Међународног сусрета писаца – лоше одевене, припите сподобе, што их Адам води унаоколо, на српском патриотском ужету – отишли смо на вечеру у Филаретов манастирски „конак“, једну бараку поред цркве св. архангела Гаврила (у контумацу), додуше, чисту и пристојно сређену, где је председавао митрополит Јован, лево од Ђуке, кога је прогласио „почасним игуманом“, ословљавајући га све време „господине министре“.

Вечера је била пристојна, иако (не знам зашто) посна, калуђерска ракија веома љута, а вино црно и густо. Песници су дрхтавим гласовима, од пића и емоција, говорили о Србији, пријатељству међу народима и „неправедним санкцијама Уједињених нација“.

Данас, у клубу Београдског драмског позоришта, сусрет са Енвером Петровцијем, коме излажем своје позоришне планове.

Београд, 23. октобар 1993.

Пре подне са Вељом Митровићем. Разговарали о концепту репертоара за наредну годину. Шта играти у времену великог превирања, када елементарни аспекта живота излазе у први план. Чини се да се сада треба бавити митским, архетипским, фундаменталним стварима.

Код ћерке, Милице, на рођенданском ручку. Тринаест година. Задевојчила се. Око десет увече, налазим се са Оливером Шуклетићем у клубу у Шафариковој, где смо, пре десет-петнаест година, држали седнице Председништва Удружења драмских писаца и после тога, обично, вечеравали. Ђука, Ђорђе Лебовић, Веца Лукић, Слоба Стојановић, Мија Илић, Ђура Бурек, Саша Петровић и други, „чијих се имена не могу сетити никада више...“ Сада ту седе

шешелјевци и новокомпоновани ловани. Свирају се четничке песме. То човека може да нервира, али далматинска пршута је збиља одлична. Откуда вам далматинска пршута, питам.

Из Далмације – каже љубазни келнер.

Оливер прича, празни своју вуковарску тензију, која се, вероватно, никада не може испразнити. Преко пута, две младе жене. Виски стиже у природном, уходаном ритму. Плаћа се немачким маркама. Вече завршавамо у клубу „Атељеа 212“, код Прелевића, где свира џез-оркестар Радио-телевизије Београд. Музичара има више него гостију. Половина гостију је изгинула, каже Оливер, после трећег вискија. Разуме се, не на фронту, него у међусобним обрачунима. Око три ујутро излазим у сиву, влажну, београдску ноћ. Са једним уљудним таксистом договарам се да ме упола цене (читавао мало инфлационо богатство) одвезе до Звездаре.

Ниш, 28. октобар 1993.

Гостујемо у Параћину, на Фестивалу праизведби, где увек учествује и по једна представа која доноси тзв. ново читање класике. Овога пута, то је наша *Кошћана*. Проблем је, међутим, како набавити сто литара нафте. Зовем људе из руководства града Ниша и кажем, треба ми сто литара нафте. Нема нафте, кажу они. Платићу, кажем ја; имам пара, само ми омогућите да купим по званичној цени, јер за црну берзу немам довољно. Нема нафте, кажу они, Председништво града има само тридесет литара. Али, платићу, кажем ја, хоћу да купим, имам пара. Није проблем у парама, кажу они, даћемо ти ми паре, оне ионако ништа не вреде, али нема нафте. Ја тамо представљам град Ниш, кажем; не идем ја тамо из свог ћефа. Нека ти дају нафту ти који те зову, кажу они. Баш вам хвала, кажем ја.

Касније, неки људи ми доводе једног типа. Стомак му је као да је малочас прогутао повећу лубеницу, целу, као што би је прогутао питон. Али, он сам је толико крупан, да му тај стомак и није одвећ упадљив. Масна, сива коса, скупа кожна јакна, прљаве, искривљене ципеле. Имам *мерцедес* лимузину, каже; имам *мерцедес* комби, имам два *мерцедесова* аутобуса и имам *фићу*, којим моја жена иде на њиву.

Па, да, кажем, не би имало смисла *мерцедесом* ићи на њиву. Не би, каже он.

Треба ми сто литара нафте, кажем, платићу. У маркама, каже он, то износи... Немам марке, кажем, имам динаре. А, у то се ја не разумем, каже он; не знам како то стоји с динарима... Па, како да дођем до нафте, ја представљам град Ниш, кажем. Па, како то мислите да послујете с динарима, каже он. Ево, вели, сад сам продао четири хиљаде литара, тура руку у џеп и вади гужву новчаница, неколико хиљада марака, муља то по рукама и нехајно враћа у џеп.

Треба ми хитно сто литара, кажем ја. Ма добро, каже он, шта је то сто литара, ево, даћу вам, па ћете једног дана платити, ако будете могли. Фино, кажем ја, а сад идите да погледате представу. (*Луди од љубави.*) Јел се, баш, мора, каже он. Мора се, кажем ја... (Има још, али ме мрзи да пишем.)

Одлазим у Параћин, нервозан и зле воље. Мој медени месец са Народним позориштем из Ниша претвара се полако у брак. Све што је урађено, урађено је мимо и преко стварних могућности. Била је то чаролија.

Ниш, 3. новембар 1993.

Увече, позирам Душану. То је портрет у оклопу, који ће се звати „Освајач Ниша“. У маниру ренесансних мајстора, у мери у којој је мој симпатични сликар то у стању. Идеја је стара око тридесет година, разрађена у ондашњим доконим разговорима са Шуговићем. („Зовите ме истрајни“.)

Уморан сам после дуге седнице Управног одбора, на којој прихваћен мој и рад позоришта у 1993. години. Једино је излагање тзв. Марислава Радисављевића, редитеља, било дисонантно, што је и разумљиво, с обзиром на његову спонтану искљученост из онога што се збивало. Влада Аранђеловић, председник Управног одбора и ја, избегли смо, међутим, сукоб, уз доста стрпљења и самоконтроле и преобратили његово деструктивно расположење – тако да нас је, после, уз неколико чашица вотке изморио својим велелепним, дифузним идејама. Не зна човек шта је горе: имати таквог субјекта за пријатеља или непријатеља!

Ниш, 4. новембар 1993.

Велики посао је завршен. За мном је једна нишка позоришна година, један годишњи репертоар, концептуално осмишљен и остварен, са *Кошићаном* као круном тога рада – представом која је (до

сада) са пет позоришних фестивала донела осамнаест значајних награда. Тако сам извршио задатак због којег сам дошао, а самим тим остварио свој лични план.

Пре подне провео, углавном, у ћаскању са својим сарадницима, пијуцкајући укусну траварицу.

Увече, филм *Боље од бекџива* са Жарком Лаушевићем.

Ниш, 5. новембар 1993.

Завршио последње послове уочи пута у Београд. Увече, са Душицом и Владом Аранђеловићем, у ресторану „Зебра“, где Живко Вукојевић, са групом глумаца, приредио позоришну представу, додуше, дилетантску, али *ишца* и вино били су одлични.

Ниш, 6. новембар 1993.

Пробудио се рано, иако касно легли. Није, ваљда, *Reisefieber?* Душица једе јабуку и спрема се. Одлазимо да купим ципеле. Ја се нећкам, Душица инсистира: то су ципеле какве теби доликују, каже. И како се, онда, одупрети? Осамдесет марака. То је, данас и овде, читаво мало богатство! Ципеле су, међутим, изванредне. Италијанске, кожне, шивене, енглески модел. Перфектна солидност израде фасцинира, будући да смо окружени расулом, распадањем, хаотичном импровизацијом...

Београд, недеља, 7. новембар 1993.

Ноћас у три звонио телефон. „Непознати нетко“ спустио је слушалицу. Неодлежани назеб ми се вратио. Ипак устао, приставио пасуљ са сувим ребрима, скувао кафу, сео за радни сто, отворио дневник...

Гледам борове пред прозором. Дан сунчан, плаве и златне сенке.

Београд, 10. новембар 1993.

Вечера у *Венецији*. Један веома високи функционер распаднутог естаблишмента, затим Влада Аранђеловић, Ђука, Рака и ја. Ролована свињска плећка, ердутски *шардоне*. Докле ће мангупи водити ову земљу? – реторичко је питање. При крају, „веома високи функционер“, који је на вечери, уствари, гост, зове келнера и мрмља да му донесе плескавицу. Човек је изгладнео, помислим; тешка су времена.

Међутим, келнер му доноси запаковану пљескавицу, коју ће он – како касније схватам – однети да „обрадује женску“, којој хита. Ништа не пропуштам, каже...

Београд, 11. новембар 1993.

Ујутро ме звали са Радио-Београда, да им говорим о нишком позоришту. Кувао, телефонирао, читао Морена. Били Веља и Салетовић, говорили о репертоару, планирали термине. Увече, сачекао ћерку (Милицу); заједно вечерали.

Београд, 12. новембар 1993.

Да ли је то она Олга, питам се, посматрајући је, њену децу, њене псе, стари грађански стан који се распада. Једемо чварке са киселим купусом, пијемо љуту ракију, хлеб кидамо рукама...

На улици. Хладно.

Београд, 13. новембар 1993.

Ледена киша. Све је прекривено тврдом, клизавом кором. Чекам Шуговића, који не стиже. *Јајџов* бус из Мађарске завејан је, кажу, негде код Новог Сада. Аеродроми су нам, сада, далеко – чак у другим државама. Кувао, писао... Шуговић, најзад, ипак, стиже. Ни смо се видели три године, од смрти његовог оца. У нашим годинама – парадоксално – три године не значе више много. Поготово, с обзиром на полувековни континуитет. Провели остатак дана заједно, попивши скоро читаву боцу вискија што ју је он донео, разговарајући о поезији и збиљи.

Ниш, 14. новембар 1993.

Увече стигао у Ниш. Приредио, у хотелу, малу гозбу за Душицу и себе самога.

Ниш – Београд – Ниш, 16. новембар 1993.

У шест ујутро, дошли Бата и Сања аутомобилом по мене. Успут нам се придружио и Влада Аранђеловић. Према Београду снег. Аутопут завејан, једва се пробиле снажним Батиним *BMW*-ом.

После кафе у представништву Владиног *Вулкана*, на Топличинском венцу, кренули ка Скупштини града.

Београд под снегом. Нове ципеле ме стежу. Промоција Павићевих прича и драме *Заувек и дан више*. (Издавачка кућа *Байа*.) Мало људи. Зато долази Аркан, у пратњи једног огромног човека са шиљатим ципелама, брилијантским прстеном и тешким златним сатом. Чини се да београдска интелектуална чаршија бојкотује овај догађај. Главни говорник је, међутим, Јован Ћирилов, човек за сва времена. Говори чак и Дејан Вражалић, или то говори његов капитал. Он ће бити продуцент Павићеве драме. Разговарам с њим о евентуалној нишкој премијери. Неколико речи и с Павићем, који се не одваја од своје нове, младе жене, заљубљене у његову литературу. Павић жели новац, каже Бата. Тражи педесет хиљада марака за уступање права на драму, каже Вражалић, итд. Говоримо, прелиминарно, о могућности паралелних премијера у Београду, Нишу и Новом Саду... Аркан полако осваја двор Карађорђевића.

Затим, са Владом код извесног Сл. Милосављевића, директора и власника трговинске фирме, мога неидентификованог друга из Шесте мушке. Разговор о спонзорству, шлеперима угља, итд. Ручак у *Театропоеци*, ту је и Милосављевићева жена, говорљива, мало сувише енергична, њихов син, са скупоценим ципом... Питају ме за савет поводом проблема са сином. Ја им правим *ad hoc* психолошку анализу и трудећи се да будем озбиљан, кажем: *consulting* услуга кошта петсто марака. Затим, седимо са Ђуком, који каже, треба сачекати, треба се стрпети док ја не дођем на власт, итд. Пијем крушкову ракију и пиво. Они, вино.

Са Батом и Сањом пијемо, у *Ситиуици*, кафу која кошта као једна месечна плата. Ноћна вожња до Ниша.

Ниш, 18. новембар 1993.

Пре подне ме посетили директор симфонијског оркестра и млади, симпатични диригент, Анатолиј Новицки, Рус, ожењен ћерком Бошка Бошковића, са којим сам, некада давно, бивао у жиријима фестивала аматерских позоришта и тако, помало, упознао Србију. Увече, „фелашка“ вечера са Шерпом у једној печењарници, са Циганима, домаћицом која игра на столу, са много печења и пића. Шерпа је претходног дана разбио тај локал, пребио неколико људи, затим платио оправке и лепо нас позвао да вечерамо. Усред тога ужаса, седи Душица, тиха и уљудна. Држим је у ћошку, између Шерпе и себе, за сваки случај.

Ниш, 19. новембар 1993.

Ручак са Владом, у хотелу *Ниш*. Интиман, али потпуно одмерен и софистициран разговор, на супротном полу од онога синоћ. Да ли је то дијалектичка синтеза? Видећемо ко ће преживети.

Ниш-Београд, 3. децембар 1993.

Пробудио ме дежурни у пола пет ујутро. Напољу још увек мрак, окна замагљена. Устајем с напором, спремам се. Душица пакује неопходне ситнице у моју официрску торбу. Обоје смо помало нервозни. Не волим те кратке одласке у Београд. Велики град је на ивици колапса, поготово сада под снегом. Станови хладни, храна прескупа, ако је има, саобраћај једва функционише, људи згужвани, новине пишу о пљачкама и убиствима. Нерадо напуштам своју нишку утопију... Мој београдски живот је у стању хибернације.

Излазим око пола шест у ледено нишко јутро. Велика перјана јакна, чију тежину не осећам, пријатно греје. За пет минута стижем до Председништва градске скупштине, где ме чека Влада Аранђеловић. Седамо у велику лимузину фабрике дувана (*ојел-омеџа*), одлазимо по инжењера Цветковића и крећемо пут Београда. Завален у удобном седишту, посматрам како промичу поља покривена снегом...

Подне у *Сџујици*, тихи келнери у белим кошуљама. Добра кајсијевача. Договори с једним мојим нишким пријатељем и његовим београдским компањоном. (...) Београђанин динамичан, чак помало нервозан, човек очигледне прагматичне интелигенције. Нишлија, темељан и смирен, угодније намешта свој пиштољ великог калибра. То су људи који ће преживети. Практични, способни, вероватно храбри, прилично поуздани. Без сувишних предрасуда. Притом уљудни. У начелу патриоти. Уздржани и одмерени. Не пију. Веома предузимљиви пословни људи. Књижаре, издавачке куће, кафеи, само су видљиви сегменти фирме. (...)

Београђанин каже: настојим да будем са успешним, способним, богатим и јаким људима. Пошто нисам био на фронту, сматрао сам да треба да помогнем бар материјално. Одвозио сам храну у Ердут...

Сада сам члан странке, мада ме политика не интересује. Нико од нас није оптерећен политиком. Нас занима могућност да развијамо послове овде, у земљи. (...)

Београд, 22. децембар 1993.

(Из писма Милану Шуџовићу.)

Дошао поново у Београд, синоћ, с Батом, колима. Јутро је, киша. Кроз замагљене прозоре радне собе назире се мокра и црна шума. Слушам једну од Бахових партита, пијући кафу с млеком, што овде представља послатицу, до које се тешко долази. Пушим Ротманов *Pall-Mall*, са противуречним осећањем задовољства и nelaгодности... Осећам се помало испражњеним. Општа ситуација у којој се налазимо, овде, поткресала је донекле крила моме активистичком узлету. Друго, питање квалитета „људског материјала с којим радим. Брод којим управљам пун је рупа. Велика енергија троши се на испумпавање воде... Сав тај напор далеко је, ипак, од тога да буде узалудан. То у чему се налазимо, делује ми, понекад, као неки нишлијски *Декамерон*. Али, када човек свакога јутра излази на бедеме да преброји мртве под зидинама замка у који се склонио, то не може да буде добро, камо ли принципијелно.

Уметност, култура, читав систем вредности којим се духовни садржаји вреднују, сада је у другом или трећем плану. Ово је права „велика смута“ или „смутное време“, о којем нас Шпенглер тако пластично извештава... Али, што рек’о Виљем Орански, „не треба се надати да би се започело, нити успети да би се истрајало.“

ТРАДИЦИОНАЛНА АНКЕТА "НАРОДНИХ НОВИНА": КУЛТУРНИ ДОГАЂАЈ ГОДИНЕ

"КОШТАНА" КОЛО ВОДИ

• Највећи број гласова добила представа Народног позоришта "Коштана", а одмах за њом следи учинак овогодишње Ликовне колоније "Сићево 93"

■ Благоје ГЛОЗИЋ

Обичај је да се крајем године своде биланси. То се чини скоро у свим областима привредног и друштвеног живота. Културна рубрика "Народних новина" већ више година анкетаира један број културних и јавних радника Ниша који се опредељују за оно што им је "прирасло за срце", или сматрају да се, по дometу и квалитету, издваја из општег просека и редовне делатности.

И поред тога што смо били свесни да се тешко могу упоређивати и рангирати остварени резултати у овој области, сматрали смо да би издвајање оног што је највредније било нека врста подстицаја за све посленике културе и уметности.

Ове године највећи број гласова добила је представа нишког Народног позоришта "Коштана" (8), а потом следи резултат који је остварен у Ликовној колонији "Сићево" (6). Ево како су се определили учесници у овогодишњој анкети (укупно 31):

Срећко Тарिताш, секретар КПЗ (Књижевна колонија "Сићево"), Миња Илијева, песник (Књижевна колонија "Сићево"), Добривоје Јевтић, уредник "Просвете" (Изложба цртежа Ђуре Радоњића), Славина Илић, шеф Одсека за културу Скупштине града (Представа

"Коштана" народног позоришта), Димитрије Милековић, књижевник (Ликовна колонија "Сићево"), Радолав Радојевић, директор Галерије савремене ликовне уметности (Ликовна колонија "Сићево"), Мирослав Анђелковић, уметнички директор Галерије (Ликовна колонија "Сићево"), Благоје Глозић, новинар (Изложба слика Бранке Ђорђевић), Тимошенко Милосављевић, новинар (Музички радио "Бел Ами"), Слободан Кретић, новинар (Представа "Коштана"- улога Драгана Жикића) Радмилко Пејић, новинар (Ликовна колонија "Сићево"), др Сава Пенчић, књижевник (Две књиге нишких аутора-Саше Хаши Танчића "Свето место" и тихомира Нешића" Књига о сновима"), Горан Станковић, главни уредник часописа "Градина" (Изложба Драгана Момчиловића), Горлена Живковић, уредник програма Студентског културног центра (Издавачка продукција у Нишу), др Миродуб Стојановић, професор филозофског факултета (Представа Народног позоришта "Коштана"), Видосав Петровић, управник Универзитетске библиотеке (Представа Народног позоришта "Коштана"- улога Драгана Жикића), Душан Милосављевић, управник Народне библиотеке (Представа "Коштана"), Богомир Станковић, заменик дирек-

тора Народног музеја (Изложба о парским градовима - нишки експонати), Тихомир Нешић, новинар (Изложба цртежа Ђуре Радоњића), др Драгољуб Симоновић, декан Економског факултета (Ликовна колонија "Сићево"), Русомир Арсић, песник (Књижевна колонија "сићево"), др Јован Ђирић, професор филозофског факултета (Ликовно и књижевно стваралаштво у Нишу), Мирослав Јовановић, директор "Ниш филма" (филмски сусрети 93), Милић Петровић, директор ЦДМ (Представа народног позоришта "Коштана"), Радомир Антић, сликар (Активност Галерије за стварање новог изложбеног простора у центру Ниша), Саша Хаши Танчић, књижевник (Књижевно и научно дело Бојана Јовановића), Љиљана Ристић, новинар (Ликовна колонија "Сићево"), Светомир Ђурбабић, новинар (Опстанак издаваштва у Нишу), Душан Арсенијевић, организатор програма у "Ниш филму" (Представа "Коштана"), Војислав Девић, ликовни критичар (Представа "Коштана") и Љубиша Бартон, референт за маркетинг Позоришта лутака (Представа Позоришта лутака "Плава птица").

Надајмо се да ће следећа анкета, идуће године, бити повод за нове, значајније резултате.

1994.

Виски и трубачи у глумачком клубу, Десно од Шеварлића редитељ
Марислав Радисављевић, 1994.

Ниш, 2. јануар 1994.

Са бокалом кафе, прешао сам пустим позориштем до простране, светле канцеларије, намештене по мом укусу. Пристојни бидермајер, уместо претенциозног псеудоампира. Пошто се трка с временом ионако не може добити, покушавам да будем спокојан. У Београд одлазим ретко и на кратко. Склопио сам свој систем живота у Нишу. Привремено претварам у трајно, што и није тако тешко, будући да је и једно и друго увелико релативно.

Нову годину сам дочекао у позоришту, у своме микрокосмосу, из којег ретко излазим. Углавном, да бих прошетао лепо уређеним кејом поред Нишаве, да бих понекад отишао до Председништва града, или у неки од оближњих ресторана. Било је пуно музике, печења и гостију – али, Душица и ја смо се, ипак, или баш зато, рано повукли.

Питање повратка у Београд остаје отворено. Лично бих волео да ова угодна нишка привременост потраје још извесно време.

Београд, 15. јануар 1994.

Јутро тмурно, кишовито. Украдено време за кратку белешку. Некада сам у ово време писао.

Синоћ, код Драгана Јерковића, у његовом пространом кабинету директора Телевизије Београд.

Љубазни, еластични, предузимљиви мешетар угодно се тамо смеистио. За разлику од неких других мојих познаника, остао је какав је увек био. Незлобиви, жовијални мешетар увек је позитивнија појава од властољубивог, принципијелног мрачњака. Поготово, принципијелног. Јерковић – дакле – дебео и распојасан, мада у оделу и с краватом, прича, телефонира, вади на сто немачке марке, фотографије некаквих глумица, визит-карте, проспекте... Много радим и

добро ми иде, каже; шта ћеш у позоришту, наћи ћемо нешто боље. Помиње послове, говори о великим сумамма новца. Не, кажем, хоћу да будем управник позоришта.

Узео, из позоришног музеја, шест драмских текстова, што су их остала два члана жирија конкурса за награду *Бранислав Нушић* (Вељко Радовић и Ђаја) одабрали за ужи избор. Ја сам одабрао смо један од петнаестак који су мени допали у део. Већина тих драма бави се опсесивним темама садашњег тренутка: рат, слом система, распад Југославије, општа беда и расуло система вредности. Углавном, веома површно и декларативно, препуно општих места. Реч је, просто, о емоционалном и менталном рефлексу, који са тзв. уметношћу нема много везе. Логично да сам, после, са олакшањем читао *Лагум* Светлане Велмар Јанковић.

Пред подне код оца. Нагло смршао, али живахан. Сетим се Рашка Димитријевића, под руком као птичица. Затим, у Београдском драмском. Вељко Радовић и његова набујала реторика. Читам о привредном животу у византијском царству, каже: Селенића и Павића читају само жене. Увече дошао Славенко. Пун хвале за *Змаја од Србије*. Излаже концепцију. Лако је вама, уметницима, кажем; ја мислим само о новцу.

Београд, 17. јануар 1994.

Ведро. Кроз тамно грање, велико југозападно небо, благо осветљено. Врло мало бледих облака.

Светлоружичасто, бело, голубије сиво, разне нијансе плавог и мало тамнољубичстог. Тренуци који промичу, емоције као дискретни таласи на песку, долазе па узмичу, утапајући се у безлични, свеопшти ритам.

Седим у кући, слушавам музику, читам. Чекам кола која ће ме одвести пут Ниша.

Ниш, 22. јануар 1994.

Углавном лепа дани, понекад веома светли. Душом промиче (такозваном душом) осећање неодређене чезнутљивости, или некакве уопштене ганутости, па и то прође, изгуби се у уједначеном току дана. Активистичка страст се мало стишала. У овом времену и овој средини, мало је објективних подстицаја за такво што. Борим се да позориште одржим у животу, пратим своје унутарње осцилације и трудим се да их одржим под контролом. Веља Митровић режира Фејдоа.

Описао бих, када то не бих сматрао бесмисленим, састанак с руководиоцима Града. Описао бих човека са великим златним са-том и дебелим златном наруквицом, са два златна прстена, у жућка-стом, пастелном оделу, са шареном, цветном краватом, који личи на шефа нишлијских „дилера“, што можда и јесте. Описао бих ма-леног, ћелавог човека, који личи на оштрозубог, пливајућег миша или пацова. Описао бих човека импозантног и углађеног, са орео-лом бљештаве сујете, са чијих се усана сливају слапови велелепне реторике. Описао бих старокомунистичког кадровика, уморног већ од играња улоге лажног културтрегера, који чезне да се све ово већ једном заврши па да оде кући и извади своје чварке из шпајза, да их поспе „чуканом“ паприком, те да се затим препусти сну помало збу-њеног праведника и да сања време када је све било јасно, одређено и плаћено. Затим, младог партијског оперативца, застрашујуће стер-рилног мутанта, који избацује из себе компјутерски прецизне глу-пости, као из каквог немушто-демагошког реферата...

Када сам им рекао да од њих не тражим новаца, сем за плате и за елементарне материјалне издатке, и да ћу сам обезбедити средства за финансирање програма, њима је толико очигледно лакнуло, да сам се једва уздржао од смеха. Почели су да ме неумерено хвале и да ми упућују речи „подршке“. Један од њих ми је, између похвала, упутио и речи „другарске критике“: Кад год те гледам на телеви-зији, ја само чекам кад ћеш да нападнеш градско руководство, и никад се у очекивању не преварим...

Пријатно преподне са Нешом „Галијом“, у разговору о његовом новом албуму, тајнама електронске акустике, *Змају од Србије*, са-мурајском мачу, што га кују четири генерације мајстора ковача...

Ниш, 26. јануар 1994.

Сивкасто, свеже нишко јутро. Пробудио се изузетно рано, ску-вао кафу и прешао у канцеларију, своју овдашњу радну собу, није било још ни пола седам. Пуштао, са траке, Влатка Стефановског. Још у постељи, размишљао о породичној драми, са представницима трију генерација: деда, баштиник мртвих комунистичких идеала, за које је везан као за леш што се распада; син, интелектуалац, паци-фист, космополит; унук, националист.

Можда идеалист, а можда и ратни профитер...

(...) Разум Запада, душа Оријента.

Ниш, 12. фебруар 1994.

Суботње преподне, сунчано, са нешто мало облака, прилично топло, као што је и ред да на југу буде. Довршавам чашу сока од поморанце и спремам се да пређем на „управничку вотку“, која се већ налази на путу ка мојој канцеларији. Слушам касету са музиком Горана Бреговића и Влатка Стефановског. Прија ми тај добро урађени спој Истока и Запада. Обе сфере су нам блиске, а од обе смо, ипак, дистанцирани. Мислим о позицији Лоренса Дарела у Александрији, о дражи коју енглески џентлмен осећа током романтичног боравка у колонијама. Изванредно згодан спој рационалног и ирационалног, позиција која омогућава универзални доживљај и доноси отуђеност, у исто време.

Налазимо се пред премијером првог пројекта за '94. годину, Фејдоовог водвиља *Ђуран*. То је лаки, еротизовани увод у репертоар, за који не знам да ли ћу га до краја остварити, или ћу бити позван у Београд, на нову дужност. Око тога се у престоници плету разне кадровско-чаршијске комбинације и муља наша уобичајена друштвена џибра. У сваком случају, следећи пројекат биће моја драма *Змај од Србије*, иронична прича о стварању косовског мита, или о нашој, хроничној, неспособности да се историјском изазову да рационалан и ефикасан одговор, што нас води у „небеску Србију“ митоманије и манипулације.

Доводим редитеља, сценографа, костимографа и једног глумца из Београда, покушавам да, уз помоћ тзв. спонзора, склопим прилично замашну финансијску конструкцију, те да, придодајући улози управника улогу драмског писца, приуштим себи једно мало, комплементарно задовољство.

То „универзално задовољство“, та утопијска фиксидеја о потпуности, много би боље – помислим – функционисала у каквим вајмарским координатама, али се убрзо сетим да је драги Гете изгубио место управника због псетанцета хировите кнежеве љубавнице, примадоне вајмарског позоришта. Ја се још држим.

Ниш, 13. фебруар 1994.

(Из џисма *Шуџовићу*.)

Касно преподне, дошао из кратке шетње до Нишаве. Брише оштар ветар и сувим снегом засипа град.

Пријатан, свеж и бритак ваздух, као газирано пиће са ледом. Сетим се поглавља „Снег“ из *Чаробног брега* и Ханса Касторпа како са плоскицом коњака у цепу од прслука, заклоњен од снега, испод стрехе алпске колибе, сања свој утопијско-дијалектички сан.

Доле је почела генерална проба. Слушам Берлиоза, са осредњим осећањем пријатности, мада је свака пристојна ствар добродошли контрапункт свакодневном окружењу. Узео сам да читам (у позоришту се налази и Батина књижара) *Отворено друштво и његови нејријателји* Карла Попера, британског филозофа аустријског порекла, критичку анализу тоталитарних друштава, на моделима Платонове *Државе* и Марксовог друштвеног концепта, али за сада не успевам много да одмакнем. Трудим се да живим без сувишних тензија, са извесном мером уравнотеженог хедонизма, а и питам се колико је у нашим годинама прилично „вејати овејану суштину“ (што рек’о Винавер са Раблеом). Дошли смо, чини се, до једноставне мудрости, или до зида.

Ниш, 24. фебруар 1994.

Премијера Фејдоа је одлично прошла; позвани смо у Јагодину, на „Дане комедије“, итд.

После премијере Фејдоовог *Ђурана*, 1994.

РАЗГОВОРИ: МИЛАДИН ШЕВАРЛИЋ

Хероји и сувишни људи

Директор нишког Народног позоришта, драмски писац „коме је пало у део да руководи једним озбиљним националним позориштем, са стоседмогодишњом традицијом, у време када је сваки озбиљнији шверцер цигарета могао да га купи, заједно са његовим глумачким ансамблом“.

„Надам се да су господа која руководе... свесни да је позориште скупа играчка и да сјаја (културе) без новца није било, нити га може бити“...

Ове речи, пре годину дана, на овим истим страницама, изговорио је Миладин Шеварлић, тада новопостављени директор, истовремено и уметнички директор нишког Народног позоришта. Дошао је после још једне од великих криза које су потресале ову позоришну кућу, низ стресних ситуација, све са принудном управом, штрајком запослених... Дошао је као професионалац: драмски писац, аутор око 15 изведених драма у позоришту и на телевизији, био је и уметнички директор Црногорског народног и Београдског драмског позоришта (уједно и драматург).

У Ниш је дошао са амбицијом „да браним боје града Ниша и нишког националног театра“...

Данас, годину дана после, шта је остало од тих амбиција?

Хајдуци и ускоци, поново

– Живимо у времену кризе – готово у даху, и са знатно другачијом „интонацијом“ од оне од пре годину дана, прича Миладин Шеварлић – која је – зар то није очигледно – много озбиљнија него што се политичким језиком може изрећи, него што се политичким језиком хоће изрећи. Будући да политичари тргују рецептима за национално спасење, они су приморани да хвале своју робу, и ја их потпуно

разумем. Они се крећу у прагматичној димензији стварности која, ни издалека, не одржава слику целине. Бојим се да су поремећаји у целокупном систему вредности толико велики, да их – без обзира на исход ове балканске историјске

Миладин Шеварлић
(Снимио: Д. Јевремовић)

драме – једна генерација неће моћи довести у равнотежу.

Пандорина кутија је, после много упорних, узастопних покушаја, најзад, широм отворена: зло, у чистом облику, попут радиоактивног отпада, излива се свуда око нас, ув-

лачећи се у све поре, како јавног, тако и приватног живота. Сада смо дошли на ниво голе борбе за опстанак, где побеђују јачи, суровији, безобзирнији, лукавији...

И пошто српски народ, по ко зна који пут, проживљава своју цикличну историјску драму – разапет између сна и јаве, између Истока и Запада, између митске и рационалне свести, између прагматизма и волунтаризма, између апстрактног хуманизма и националних идеала, у име којих се гине и убија, али и благо згрће – хајдуци и ускоци, под руку с трговцима, лихварима, шверцерима, дилерима, банкарима, цариницима, унпрофорцима и осталим фарисејима (као што је то у светим књигама лепо записано, само нема ко да чита) поново су постали одлучујући чинилац нашега живота.

Цинична дијалектика

У том и таквом „миљеу”, каква је, у ствари, била та ваша театарска, нишка, година?

– Шта да вам каже човек коме је пало у део да руководи једним озбиљним националним позориштем, са стоседмогодишњом традицијом, у ситуацији када је сваки озбиљнији шверцер цигарета (да не помињем нафту, и сл.) могао да га купи, заједно са његовим глумачким ансамблом? Ми живимо у паралелним световима, који се, међутим, путем осмозе, и те како прожимају.

Како се и колико, упркос свему, играло?

– Ја сам у Нишу провео годину дана. Ако је ово тренутак за сумирање резултата, и ако сматрамо уљудним да ја о томе говорим, морам рећи (срећом, то је већ мање-више познато) да је Народно позориште у Нишу, за ту годину, заиста изашло из дуготрајне кризе, крунисане штрајком који сам овде затекао, када сам позван на место управника и уметничког руководиоца театра. Ансамбл Народног позоришта, ојачан дипломцима Београдске, Новосадске и Приштинске академије, и потпомогнут неколицином београдских уметника, извео је шест премијера, које су успоставиле озбиљан стандард уметничког квалитета, људима повратиле самопоуздање, а самом позоришту углед једне од најзначајнијих српских театарских кућа, који му по традиционалном праву припада.

Рада Саратлић

Београд, 1. мај 1994.

Ускрс. Сунчано, свеже јутро. Набујала шума. Допутовао синоћ, изнајмљеним колима, да будем за празник с децом.

Активизам отвара провалије у духовном времену. Борба за освајање живота троши акумулиране унутарње садржаје. „Ко погоди оно што циља...“, итд.

У марту радили *Змаја од Србије*. Славенко, Енвер Петровци као деспот Стефан Лазаревић и одабрани нишки глумци, на челу са Живком Вукојевићем. Посао урађен за месец дана интензивног напора. Урађен веома добро. Када, после усмерених и дуготрајних напора, човек постигне циљеве – остаје, додуше, осећање испуњења, свест о победи, али ту је одмах и дијалектика победе, нека врста презира, засићености, резигнације. Шта са освојеним градом? Итд...

Са децом, у Саборној цркви. Прошетали, затим код оца. Вратили се и ручали заједно. Увече, прекуцавао одговоре за Лазића, за књигу „разговора са драмским писцима“. Одлучио да одбијем место помоћника управника и уметничког директора Београдског драмског позоришта.

Ниш, 5/6. мај 1994.

Ђука у Нишу. Организовали у позоришту, код Бате у пространим кафеу, разговор са нишким интелектуалцима, директорима културних установа и др. на тему односа Ниша и Метрополе, културне политике, итд.

Представници Града, које смо критиковали, нису дошли. Они су у то време имали састанак на којем су смењивали председника Извршног одбора Скупштине града – што је само рефлекс борбе овдашњих олигархијских група за власт.

Истичем, у излагању, и раније изричан став о провинцији као духовном, а не географском појму.

Народно позориште у Нишу, после свега што смо постигли, кажем, не потпада под појам провинције. Говорим да је суштински проблем у томе што се у овој држави не води озбиљна, стратешки осмишљена културна политика, итд.

Према Ђуки, после свих осцилација нашег односа, понашам се протоколарно, што њему не смета; рекло би се да му, чак, прија. Као да то схвата озбиљно. Веома је уљудан и љубазан. Ипак, осећам извесну суревњивост и чуђење што сам успео да се, упркос свему,

неприкосновено одржим. Гледали *Кисеоник* и *Змаја од Србије*. Пуну заморног гошћења, дугих политичких разговора, хране, вискија, вина... Били су ту и Јоковић, Славенко, Енвер, Влада Аранђеловић и многи други. Политичари, које је Ђука постројавао у мојој канцеларији, док је био министар, нису дошли.

Ниш, 13. мај 1994.

(Дневник од 13/14. маја писан је за *Борбу* – на њихов позив – и представља, између осталог, део промоције *Змаја од Србије*, поводом гостовања у Југословенском драмском позоришту и учешћа на фестивалима *Јоаким Вујић* и *Сћеријино њозорје*.)

Званично потврђено учешће Народног позоришта из Ниша на овогодишњем *Сћеријином њозорју*.

Пошто се то дешава други пут узастопце, и злонамернима је јасно да није реч о случају. И прошле године, са *Кошћаном* и ове, са *Змајем од Србије*, Ниш је једини град из тзв. српске провинције који је – нажалост само као изузетак – потврдио тезу да метропола не би морала бити јединствени културни резерват, са тапијом на врхунске уметничке резултате.

Драго ми је што моји глумци не пате од провинцијског комплекса ниже вредности; они су овај успех очекивали и веровали у њега. Ипак, радују се бучно, Мими Павловић вришти и поскакује ходницима...

Бата-Књига доноси боцу вискија коју, разуме се, одмах отварамо. Звоне телефони из Београда, честитају Ђукић, Ђаја, Салетовић, Јоковић... Из Ниша, пре свих, потпредседник Града и председник Управног одбора Позоришта, Влада Аранђеловић, који ме је и у најтежим тренуцима безрезервно подржавао, затим и многе друге личности из културе и политике.

Гужва је неописива. Уз свечарске активности, паралелно разрађујемо калкулацију за учешће на смотри српских позоришта *Јоаким Вујић*, која се ове године одржава у Крагујевцу, где 19. овог месеца наступамо, такође, са *Змајем од Србије*. Сценограф Борис Чершков маше тлоцртом крагујевачке сцене и нервира се што комплетни декор наше представе тамо не може да стане. Из Новог Сада телефонира Александра Коларевић, тражи хитно пропагандни материјал и калкулацију. Од тих калкулација, свима нам се врти у глави. Зовем секретара за културу, Здравковића, вичем: новац,

ПРЕМИЈЕРА У НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ

ВЕШТИНА МОГУЋЕГ

• МИЛАДИН ШЕВАРЛИЋ: "ЗМАЈ ОД СРБИЈЕ".
РЕЖИЈА: СЛАВЕНКО САЛЕТОВИЋ.

■ Тимошенко МИЛОСАВЉЕВИЋ

Уместо честог поигравања са историјом и коренима нашег путовања кроз време, писац Миладин Шеварлић, својим најновијим комадом, разматра питања количине и снаге митског у нашим генима и нашег одгонетања сопственог идентитета. "Змај од Србије", се не бави историјским чињеницама пост-косовског периода нити понавља или, не дај боже, препевава постојеће историјске факте већ, системом позориште у позоришту, открива могућности комуницирања са прошлостју. Свестан да претерана иронија, фарсичност, патетика или епичност могу да доведу до познатих нам резултата, Шеварлић, маниром зрелог писца, све то користи само у мери које то догађаји или наступи појединих личности могу да издрже, дајући позоришној дружини могућност и да у складу са "захтевима" театра појача чудеса. Јер, српски гледалац чудеса воли.

Ради се, дакле, о изузетно озбиљном делу које не ствара нападне услове за евентуалну полемику али не негира и могућност да се то догоди. Такав поштен однос аутора говори да је писац свестан чињеница и времена у коме живимо и не жели да постојећим острашћеним коментарима да прилику за ново острашћивање. Ритам комада такође говори о вредном аутору који, углавном споријим ритмом, има потребу да важне знакове нашег пораза на Косову, распада немањичке државе и неслоге правих и самозваних властодржаца, одржи пажњу на узроцима и ирационалним похотаријама креатора тога времена.

Такву "пуну" материју која себи не дозвољава празне ходове, редитељ Славенко Салетовић припремио је на прави начин. Вешто мењајући амбијент позоришта и "стварности" он је пре свега био у духу савременог језика Миладина Шеварлића (који је тиме избегао архаичност али и гротескност) али је систематским грађењем догађаја филигрански тачно усмеравао сваку нову ситуацију. На моменте се чинило да редитеља готово и нема, јер су се сцене одвијале по логици ствари, што је за режију комада можда и пресудан тренутак. Редитељ се дакле није видљиво мешао у сваки "нови" ред, па дакле себи није дозволио прережиравање, већ је веома јасно водио духовну сверу комада.

Сценограф Борис Чершков и костимограф Биљана Крстић су учинили представу спектакуларном, доследно спроводећи редитељски концепт, али им то није сметало да својим решењима поново потврде високи уметнички рејтинг. Сценографија Бориса Чершкова делује као фреска али не "мртав цртеж" већ амбијентално права атмосфера за промишљање судбине. Богати костими Биљане Крстић у којима импровизација није дозвољена добијали су улогу правог помагача у обликовању карактера Шеварлићевих јунака.

Глумачку екипу је предводио Енвер Петровци пре свега својим контролисаним тоналитетом и готово виртуозним бојењем мисли и идеја. Његов тешко болесни Деспот Стефан Лазаревић делује митски управо због велике количине реалности у себи и могућности да у сваком тренутку обоји наступ и појача светло драмског исходишта.

Веома одговоран задатак имао је Живко Вукојевић који је био у улози Првог глумца, кнеза Лазара и Вука Бранковића и ту трансформацију коју је често имала погубељан темпо урадио је са пуно слуха и глумачке одговорности. Дисциплинован и мотивисан Живко Вукојевић је задржао лежерност тумачења и до краја одржао артикулисаност речи и покрета.

Сања Павковић као Глумица, Књегиња Милица и Оливера умела је да искористи своју глумачку шармантност на рачун оштрије трансформације али је стално била на нивоу комада, промишљајући докле досеже фарсичност, а докле само нагвештена иронија.

Миодраг Павловић као Ђураћ Бранковић уз можда пренаглашену силину у првом делу задржао је хомогеност лика и показао неке нове квалитете.

Мирослав Ђорђевић је још једном доказао да је глумац на кога се може рачунати, пре свега због озбиљног приступа лику (овог пута Константина Филозофа) и солидних сценских квалитета.

Петар Антић (Протосинђел Макарије) умео је да искористи своје деонице за право укомпоњавање у складан ход комада, избегавајући да свом лику приписује неке нерационалне покушаје.

Два млада глумца Драгиша Вељковић и Мирослав Јовић показали су да знају да мисле у складу са представом што је добар основ за битисање на сцени.

Аутор текста и аутор представе заједнички су изабрали музику која говори о њиховој завидној музичкој култури.

Сцена из представе *Змај од Србије*, 1994.

новац, ми тамо представљамо град Ниш, где је новац?! Народно позориште је у последње две године најуспешнија нишка фирма! Он говори о градском приливу и одливу, биће нешто, каже, стрпи се који дан. Улази Марислав Радисављевић са својом екипом, они приводе крају рад на Есхиловом *Прометјеју*, љуби се са мнош, честита, а затим маше скицама и кука: где је новац за моју представу? Полако, кажем, сипајте виски господину Радисављевићу...

Најзад, нашао мало времена да у миру поразговарам са Енвером Петровцијем, који је у *Змају од Србије* маестрално одиграо улогу деспота Стефана Лазаревића. Када се чуло да Енвер долази у Ниш, један функционер ме је запитао: „Па, добро, Миладине, зар се не нађе ни један српски глумац да одигра тог нашег деспота?“ А после премијере, тај исти човек ми је пришао и рекао: „Слушај Миладине, ово са Енвером ти је био сјајан потез!“

Енвер је и овога пута показао да је глумац огромне позитивне енергије, талента и знања. Нишки глумци су га изузетно топло примили. Импоновао им је као партнер, улагали су максималан напор да са њим ухвате корак на сцени. У Приштини су га, ових дана, сменили са места управника дечијег позоришта, где је он отворио вечерњу сцену и давао представе на оба језика, окупљајући уметнике (и публику) без обзира на „националну, верску, расну и полну припадност“. Приштина је донедавно на челу своја два позоришта имала два изванредна професионалца. Сем Петровција, мислим на свога млађег колегу, драматурга и драмског писца, Александра Ђају, доскорашњег управника тамошњег Народног позоришта. Обојица су, нажалост, смењена.

Много пута сам у Нишу, за годину ипо дана, колико сам у томе граду, јавно говорио о неопходности вођења сувислије културне политике. Ми смо, можда, научили да се без ефикасне економије не може водити национална политика; али нам није, још увек, довољно јасно да без стратешки промишљене и компетентно вођење културне политике, неће, такође, моћи да се одбране национални интереси.

Постављањем дилетаната на чело културних установа – ма колико ти дилетанти били леви, поуздани, весели, пуни добре воље и љубави према својим функцијама и својим послодавцима – ми постављамо путем негативне селекције људи и идеја, дакле путем деструкције националних интереса.

Сусрети *Јоаким Вујић* у Нишу, маја 1994. С лева: редитељ Милорад Берић, помоћница управника Љиља Берић, верни Мирковић, Миладин Шеварлић, Душица Поповић Шеварлић и редитељ Велимир Митровић.

Сусрети *Јоаким Вујић* у Нишу, маја 1994. С лева: Слободан Благојевић, директор позоришта „Класика”, Миладин Шеварлић и Милосав Буца Мирковић.

Разговарам с Петровцијем о успостављању његове тешње сарадње са Народним позориштем у Нишу. Покушавам да за нишко позориште вежем што елитније ствараоце, сматрајући да без вишеструке циркулације људи и идеја не може бити праве културне перспективе на овим просторима. Искуство што га је донео прошлогодишњи рад на *Кошћани* то је недвосмислено потврдило. У раду на тој представи, која је са пет фестивала донела у Ниш двадесетак значајних награда, од којих четири са *Сперијиног њозорја*, учествовали су, поред најбољих нишких уметника, Драгана Жикића, Верице Јовановић, Живка Вукојевића, Драгана Марковића, Миодрага Павловића, Сање Павковић и других, и врхунски професионалци из Београда, попут Бранислава Мићуновића, Иване Жигон, Танасија Узновића, Зорана Христића, Герослава Зарића, Бојане Никитовић, Крунислава Симића, Радована Кнежевића. Само разбијањем вештачких баријера, фрустрација и предрасуда, можемо доћи до подстицајног нивоа креативности, зар не?

Петровци прихвата двогодишњи уговор, уз радосну подршку нишког ансамбла, и тражи још један виски. Утом пристиже телевизијска екипа на заказани интервју. Говоримо о представи *Змај од*

Сцена из представе *Змај од Србије*, 1994.

Србије, поводом њеног учешћа на *Сусрећима Јоаким Вујић*, гостовања (20. маја) на великој сцени Југословенског драмског позоришта и поводом њеног одласка у Нови Сад, на *Сћеријино ѿзорје*.

О *Сусрећима Јоаким Вујић* (без обзира на то што је *Кошићана* тамо, прошле године, била апсолутни победник) изражавам негативно мишљење. Основани пре тридесет година, као сусрети позоришта тзв. „уже Србије“, они изражавају лажну, неодрживу поделу српског културног простора.

Увече, у канцеларији, поред отвореног прозора, кроз који полако, после врелог дана, почиње да допире миришљава свежина (у оближњој улици процветали су кестенови), почињем да пишем текст за каталог *Сћеријино ѿзорје*. После представе, долази Енвер, са пет-шест најмлађих глумаца, које сам недавно примио у ангажман. Остајемо, у разговору, до дубоко у ноћ. Весели су, успех позоришта их радује, неоптерећени, пуни жеље да раде и, што је најважније, пуни поверења. Они су залога новог духа овог позоришта.

Тек после поноћи, успевам да, са Душицом, прошетам кејом поред Нишаве.

Ниш, 14. мај 1994.

Разговарао телефоном са Цвејом. Перфектуирали последње детаље око гостовања у Југословенском драмском. Још неколико разговора са Београдом, поводом ТВ-спота, конференције за штампу и др. Довршио текст за каталог *Сћеријино ѿзорје*. Он гласи: „Драма *Змај од Србије* припада драмском циклусу сачињеном од три дела – *Пројаси царсѿва срѿскога* (играно пре више година у Атељеу 212 и другим позориштима), *Косово* (премијерно изведено у Београдском драмском позоришту, у години прославе пораза на Косову), и, ево, сада, ово последње, постављено на сцену у Народном позоришту у Нишу. Ове три драме говоре о три кључна, сукцесивна и каузално условљена догађаја, што обележавају линију пропадања српске средњовековне државе – смрт цара Душана и распадање српске државне целине; војнички слом на Косову и, најзад, стварање косовског мита, као ирационалног алибија за неуспешни одговор, дат изазову историјске судбине.

Испитујући механизме пропадања тадашње српске државе, покушао сам да говорим о константама што обележавају српску националну судбину, о зачараном кругу историје, о усуду што се,

попут проклетства, циклично понавља, све дотле док се на историјски изазов не буде дао прави одговор, док митску свест не замени рационална свест, или, српски речено – разум. Када се на практичне, конкретне проблеме дају ирационални одговори, када се земаљски порази претварају у онострани, небеске победе, или када се циљеви померају у недогледну будућност, долази до поремећаја логике, што је за животне системе подједнако лоше као и за естетичке. На животном плану тада почињу да функционишу механизми привида, волунтаризма, систем вредности се искривљује и, природно, долази до слома. Таквом једном сломену и сами смо имали прилике да присуствујемо.

Драма *Змај од Србије* производ је рационалне свести и рационалног духа, она не жели да некритично саучествује, већ да осветли логику историјских збивања, дакако, не у форми традиционалне историјске драме (ма колико поштује познате историјске истине), већ, пре, у форми ироничне параболе, јер њен аутор ироничну полемику са митском свешћу сматра конструктивним, добронамерним и неопходним доприносом, када је реч о промишљању српске националне судбине.

Драма *Змај од Србије* пре свега је, међутим, позоришна игра, која се руководи логиком драматургије. Стога, сва претходна разматрања сматрам секундарним, надајући се да би та позоришна игра могла везати пажњу каквог извањца, који никада није чуо за српске прилике и неприлике, уколико таквог у данашњем свету уопште има.“

Око подне код Владе Аранђеловића, у Председништву градске скупштине, хладовитом, предратном здању на обали Нишаве. Разговарали о неопходности оснивања нишког радио-телевизијског центра.

Ниш је, после Београда, највећи српски и југословенски град и морао би имати развијеније комуникацијске системе. Потпуно је бесмислено да се град од 250 до 300 000 становника понаша и осећа као провинција. Али, најтеже је разбити провинцијални дух, начин мишљења, фрустрације, потребу за затварањем у чауру властите посебности. Глад за свакојаким глупостима које долазе из Београда, само је наличје овога синдрома. Борба против тог духа, добија се, пре свега, борбом против негативне селекције, борбом за интензивнији проток људи и идеја, подржавањем младих људи, којих је Ниш, као универзитетски центар, препун...

Затим, разгледамо *Народне новине* у којима изашао велики текст о мојој маленкости, препун комплимената, под насловом „Човек на правом месту“. Тако се затворио круг, отворен пре годину ипо дана, убрзо по мом доласку у Ниш, крволочним нападима у штампи. Тадашњи чланци носили су наслове: „Виски и трубачи“, „Родољупци, преко ножа“, „Самодржац у позоришту“ и сл. Требало је то издржати и истрајати. Сада, после свега што смо постигли, ти исти људи ме „са љубављу“ тапшу по рамену. То примам са исто толико мало емоција, као и раније нападе. Емоције чувам за друге ствари. Праву сатисфакцију доноси ми свест о доследном остварењу концепта са којим сам дошао у овај град.

Поново је овде Бјелогрлић, са представом *Моја драђа*. Публике мање него прошли пут. Увече, код Бате, у позоришном кафеу. Дошли Исидора Бјелица и Небојша Пајкић, на промоцију њене књиге *Нове српске драме*. До промоције, међутим, није дошло, јер се показало да би, осим литерарног, она требало да има и политички аспект. Поседели с Батом и Сањом, Мићом Берићем и Љиљом. Касније, свратио и Влада Аранђеловић. На крају, с Душицом поред Нишаве.

Ниш, 15. мај 1994.

Врео дан на југу.

Гледао репризу тв-емисије „Лицем у лице“, са Борком Павићевић и Момчилом Селићем. Слушајући ово двоје, релативно типичних представника двеју супротстављених позиција што обележавају расцеп актуелног српског националног става, помишљах на то колико су ове позиције, уствари, парадигматичне, колико личе, на пример, на позиције „славјанофила“ и „западњака“, које су обележиле руску духовну климу средином прошлог века; колико су, уосталом, део једне континуалне линије која, мање или више уочљива, обележава српску духовну и цивилизацијску ситуацију од Првог устанка наовамо. У оквиру те поларизације, с једне стране смо увек имали тврде „народњаке“, борце за националну ствар, патриоте који су изражавали актуелно стање народног духа, нивоа свести и историјског националног императива – а, с друге, култивисаније „западњаке“, „пречане“, који су, васпитани на тековинама развијенијих средина, жудели да те тековине, што пре, рекао бих, механички и волунтаристички преседе на ткиво историјски ретардираног националног организма.

Та поларизација често се, подгрејана кризним околностима, разбуктавала још и више но што је данас случај. Милосав Лаповац, на пример, херој Другог српског устанка и један од важних повереника кнеза Милоша, сматрао је и јавно изјављивао да све писмене људе по Србији треба побити, како не би „семе смутње и раздора сејали“. (У историјском смислу, то је било јуче, пре само око сто седамдесет година.)

С друге стране, многи софистицирани интелектуалци који су видели, некада, Беч, Берлин или Париз, данас, Лондон или Њујорк, осећали су и осећају искрено гађење у додиру са својим народом (упркос начелној љубави), који смрди, слуша „турбо-фолк“, једе огромне количине, како црног, тако и белог лука, гура се по тролејбусима и сасвим неодмерено гине у толиким суровим и ружним ратовима.

Многи од тих интелектуалаца вероватно су се гнушали и када је Карађорђе, почетком прошлог века, порушио диљем Београда толике џамије и остале турске културно-историјске споменике и извршио етничко чишћење, потрпавши преживеле исламске субјекте у шајке и пославши их низ Дунав, у Турску. Јер, Београд је, како то Евлија Челебија лепо сведочи, заиста био непревазиђени исламски бисер на Балкану, препун прелепих културно-историјских споменика, те веселог и моћног исламског живља.

Да Карађорђе није извршио то гнусно дело – које су високи представници Аустрије и Енглеске, стратешких турских партнера, дакако, најоштрије осудили – Београд би и дан-данас био прелепи исламски шехер, са витким минаретима на Дорћолу, Тргу републике, Тргу Николе Пашића и другим местима којима софистицирани „западњаци“ радо шетају, залазећи у „бутике“, са блиставим фирмама на енглеском језику.

Да ли ће српски народ икада превазићи мрачну, аутодеструктивну тензију непомирљивих супротности и доћи, тако, до делотворне синтезе која једина може да буде залога какве-такве будућности?

Драма *Змај од Србије* бави се, управо, тим темама: односом рационалне и митске свести, историјског прагматизма и волунтаризма, етике и власти, истине и привида, произвољности и нужности, патетике и ироније.

ГОСТУЈЕ НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ ИЗ НИША

„Змај“ у ЈДП

Представа Народног позоришта из Ниша „Змај од Србије“ (Награда Удружења драмских писаца Србије) аутора Миладина Шеварлића, коју је режирао Славенко Селатовић, гостује сутра увече у Југословенском драмском позоришту у Београду.

— У овој драми сам покушао да говорим о константама које обележавају српску националну судбину, о зачараном кругу историје, о усуду што се, попут проклетства понавља до модерних времена, који ће се понављати све дотле док митску свест не замени рационална, или српски речено, разум, каже Шеварлић, овим поводом.

„Змај од Србије“ је своју праизведбу имао 10. априла у Нишу, потом је извођен десетак пута, да би сада „кренуо“ на гостовање. Данас ће Нишлије, бити на сусрету „Јоа-

Енвер Петровци као деспот Стефан Лазаревић

ким Вујић“ у Крагујевцу, затим следи поменуто гостовање у Београду, да би 29. маја наступили у званичној конкуренцији Стеријиног позорја у Новом Саду.

Поред сталних чланова нишког Позоришта, у овој представи игра **Енвер Петровци**, који се после две године паузе враћа на сцену. **Ж. Ј.**

Ниш, 16. мај 1994.

Ујутро, у нишком дописништву РТС, дао интервју поводом учешћа Народног позоришта у Нишу на *Јоакиму Вујићу* и *Сџеријином њозорју*, као и поводом гостовања у Југословенском драмском позоришту. Прилог са инсертима из *Змаја од Србије* ићи ће у београдски Јутарњи програм, чиме ћемо отпочети наше представљање београдским медијима.

Влада Аранђеловић приредио пријем у Скупштини града за екипу *Змаја од Србије*, уочи поласка на фестивале. Предвече, кад је освојила свежина, кренули колима ка Београду. Аутопут није више тако празан. Полако пада ружичасти сумрак. Огромно небо над моравском долином. Мирисе поља смењује, каткад, смрад индустријских постројења.

Београд, 17. мај 1994.

Данашњи дан резервисан је за контакте са медијима. Славенко Салетовић, редитељ *Змаја од Србије*, и ја, одлазимо прво у Југословенско драмско позориште, где је заказана конференција за штампу поводом нашег гостовања. Тамо влада извесна нервоза. Мало због припрема за комеморацију поводом смрти Олге Спиридоновић, а мало, чини се, и због Мишићевог чланка у Борби. Мишић критикује одлуку Главног одбора *Сџеријиног њозорја* да у званичну конкуренцију фестивала накнадно уврсти представу Југословенског драмског позоришта *Лажни цар Шћейан Мали*, у режији селектора Дејана Мијача. Мада седимо у предворју управничке канцеларије, Јован Ђирилов не налази за сходно да изађе и поздрави представнике Народног позоришта у Нишу. Претпостављам да је овај, сразмерно пристојан, човек јако нервозан.

Из Југословенског драмског одлазимо у Студио Б, затим у Центар Сава у студио Трећег канала ТВ-Београд, у Арт-канал, и тако цео дан. На крају, избеумљени од врућине и умора, вечерамо у пријатној башти ресторана *Синђелић*.

Београд, 18. мај 1994.

Настављамо да одужујемо дуг медијима. Сада је ту и Енвер Петровци, кој је допутовао из Ниша, после синоћне представе *Змаја од Србије*. Гостујемо на неколико радио станица. Затим, одлазим до Народног позоришта, да се видим са Берчеком, који ми је прошле

године, током рада на *Кошћани*, љубазно ставио на располагање радионице свог позоришта.

Крагујевац, 19. мај 1994.

Представа *Змаја од Србије* поздрављена овацијама, у препуној сали Театра Јоаким Вујић. Лепе реакције за округлим столом. Једино се побунио Мирко Жарић, чији национални понос, добро заливен алкохолом, није могао да издржи... Мени је најдраже било то што су људи из публике осетили потребу да дођу и изразе своје одушевљење текстом.

Београд, 20. маја 1994.

Змај од Србије у Југословенском драмском дочекан још боље него у Крагујевцу. Публика није дала глумцима да оду са сцене... Било је много позоришних људи, колега, студената позоришне академије... Сви су осећали потребу да ми приђу и да ми објасне шта сам ја то написао. Био је и стари отац, ћерке, Арина и Милица, сестра, коју сам једном видео пре неколико година, Бане Батричевић, кога сам специјално позвао и многи други. Једино је Мајсторовић отишао на матурско вече. Али је, зато, Олга била ту и радовала се.

Глумци су играли „из петних жила“, без комплекса, нарочито Петровци и Вукојевић. Била је то, вероватно, најбоља интерпретација једног мог текста коју сам до сада видео. После малог коктела, отишли у *Синђелић* на вечеру. Повели и Јадранку Селец, са Степићем. Пријатна музика и хладно вино. У неко доба, прекинуо сам задовољство мојих Нишлија и једва их отерао у аутобус.

Ниш, 26. мај 1994

Питомо мајско вече. Заказана велика емисија, уживо, на *Каналу 5* о Народном позоришту у Нишу.

Студио импровизиован у тржном центру *Калча*. Стижем са Владом Аранђеловићем, Салетовићем и Јоковићем, затим стижу глумци, Живко Вукојевић, Мими Павловић, Енвер Петровци, Сања Павковић. Дуго чекамо. Шеткама, са Владом, околу. Јоковић је еуфоричан, јер је узео који виски одвише... Нека комерцијална емисија, где дегустирају некакве пице и певају нескладне песме, никако да се заврши. Представници телевизије, госпођа Чорбић, једна вео-

ма самосвесна и говорљива дама и водитељ Ристо Буквић (иначе, мој глумац), машу нам да се стрпимо још мало. Када нас, на крају, посаде за столове са остацима пице и неиспражњеним пепељарама, ја демонстративно устајем и напуштам то место. За мнош излазе Влада и Енвер. Остали учесници тога малог психолошког теста остају.

Нас тројица одлазимо у моју канцеларију, где отварамо, одмах, боцу вискија и зовемо представнике конкурентске телевизије *Banker*. Они стижу за двадесет минута, са камером и приручним рефлектором. У добром расположењу, водимо разговор до два после поноћи. Када је виски био при крају, почео сам да прозивам Владу, као потпредседника Града, због „турског луна парка“ у тврђави, бувље пијаце усред града и других ствари. Држао сам и свој уобичајени монолог о наопакој и неписменој културној политици, те обећао да ћу лично затворити *Канал 5*.

Ниш/Београд, 28. мај 1994.

Ансамбл полази у Нови Сад, где сутра, на *Сперијином њозорју* треба да игра *Змаја од Србије*.

Нишлијска примадона, Верица Јовановић (иначе, одлична глумица) прави ми оперетску сцену јер одбијам да је водим са нама на пут, будући да систематски провоцира, исто тако хистеричног, носиоца једне од две главне улоге, Живка Вукојевића. Пошто је моје искуство са хистеричним женама равно мојој самоконтроли – примадона, најзад, диже руке од свега и, гутајући бес, излази из канцеларије.

Долазим, колима, у Београд. Увече, у Дому културе *Студентски град*. Ова установа – замишљена после студентских демонстрација 1968. као брана која ће каналисати емоције и расположења младих људи (тј. даће им игара, са претпоставком да им студентска мезна даје хлеба), где сам некада давно, са Мајсторовићем, водио позоришни програм – слави данас двадесетогодишњи јубилеј. Улазим у директорску канцеларију, где је седамдесетих година седео Паја Грдинић, организатор Титових штафета, љубитељ вискија и, касније, један од директора *Јуџела*, са седиштем у Сарајеву. Затичем га и сада међу гостима (ту је министар науке Унковић, министарка културе, Перкетова жена, затим, ректор и којекаква булумента званичника; улази Љиљана Седлар и, видевши ме, застаје на прагу, као да је видеала авет...), затичем га, дакле, потпуно седог и лепо попу-

УСПЕШАН НАСТУП НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА У КРАГУЈЕВЦУ И БЕОГРАДУ

ОВАЦИЈЕ НИШКОЈ ПРЕДСТАВИ

Сликe готово идентичне: у Крагујевцу, пуна сала, изузетно дуг аплауз, похвале са свих страна у Београду, у Југословенском драмском позоришту исто - пуна сала, овације на крају, па се једног тренутка очекивало да публика жели "бис". "Змај од Србије" Миладина Шеварлића у режији Славенка Салетовића је, тако, после Ниша, кренуо у велико освајање Србије, а круна тог "освајачког" похода десиле се идуће недеље у Новом Саду на Стеријиним позорју. Судећи по наступу у Крагујевцу и Београду могу се очекивати само звездани тренуци.

"ЈОАКИМ" ЈЕДВА ДОЧЕКАО "ЗМАЈА"

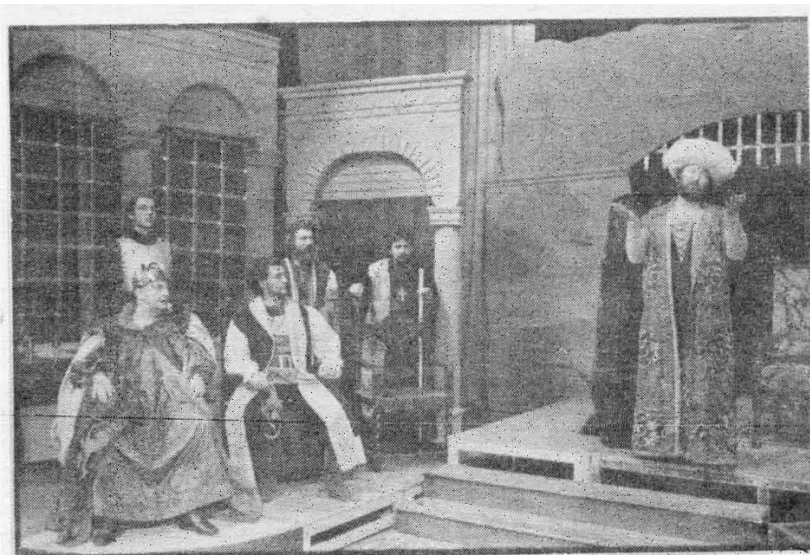
"Змај" је у Крагујевцу на 30. фестивалу професионалних позоришта Србије "Јоаким Вујић" дочекан са поштовањем, а испраћен са усхићењем. Има се утисак да је "Јоаким" једва дочекао "Змаја" јер је пре тога виђен нешто бољи "Краљ Лир" театра града домаћина, а остало не заслужује неку већу пажњу. Први део наступа доживео је славу публика је у пуној сали дуго аплаudirала нишком ансамблу свесна и сама вредности комада који се бави митоманијом и који изузетно добро комуницира са данашњим тренутком. И публици и стручном делу Фестивала највише се свидео Енвер Петровци као

Деспот Стефан Лазаревић, а речи хвале доживео је и Живко Вукојевић тумачећи чак три лика (први глумац, Кнез Лазар, Вук Бранковић).

Округли сто критике, који је одржан исте вечери, није такође штедео пети похвале. Опет је редослед био: Енвер Петровци и Живко Вукојевић али и Сања Павковић, Мирослав Ђорђевић, Мими Павловић. О представи, тексту, режији, сценографији Бориса Чершкова и костимима Биљане Крстић такође само речи хвале. Ту "једностраност" округлог стола желео је да "драматизује" Мирко Жарић новинар из Приштина, покушавајући да брани српство од оваквог текста, али је то урадио толико траљаво да је постао смешан. У тај разговор "стручњака" умешали су се и гледаоци који су и јавно хтели да изразе своје задовољство што су видели "Змаја". Жири у саставу Стево Жигон, Драгана Бошковић и Буца Мирковић ће имати муку да Нишлијама поделе награде а да "захвате" све заслужне.

БЕОГРАД КОПИРА КРАГУЈЕВАЦ

Постојала је, наравно, блага зебња како ће представа бити примљена у Београду. После скучене сале Театра "Јоаким Вујић" у Крагујевцу очекивала их је широка позорница Југословенског драмског позоришта, после изузетно концентрисане игре на јед-

Из представе "Змај од Србије" - бриљантан наступ Живка Вукојевића у Југословенском драмском позоришту.

ном Фестивалу било је потребно у истом ритму одиграти комад у Београду, на крају крајева, публика која има прилике да види врхунске представе сада треба да суди и о "Змају". Да се не говори о чињеници да ће у тој публици бити много позоришних критичара, редитеља, глумаца, стваралаца уопште.

Већ први тренуци показали су да је та зебња била без покрића. Пуна сала је на самом почетку прихватила текст и игру а на крају су се догодиле праве овације. Из сале је са више места представа поздрављена узвицима "браво". Највише аплауза опет су добили Енвер Петровци и Живко Вукојевић, с тим што је овај други за многе гледаоце био право откриће, а он је у Београду,

чини се, играо и боље него у Крагујевцу.

После представе актерима комада честитали су редитељ Јован Ристић, глумица Ивана Жигон, критичар Феликс Пашић, многобројни писци, сценографи, композитори. И то је био својеврстан округли сто који је бираним речима оценио да је нишки театар поново на стазама старе славе.

Све ће то бити коначно заокружено већ идуће недеље на Стеријином позорју у Новом Саду. Представа већ има свој солидан стаж и уиграност, па треба очекивати да у Новом Саду поново присуствујемо овацијама, сада већ уобичајном виду реакција на нишког "Змаја од Србије".

Т. Милосављевић

њеног. Ипак, и даље је много изразитија личност него садашњи директор, неки анонимни еспесовац, дошљак са Косова.

Прилазе ми људи који су некада радили са мном и које, сада, једва препознајем... Нема Првослава Ралића, симпатичног комунистичког шарлатана, љубитеља младих дама и старог вискија, са којим смо, Мајсторовић и ја, каткада, водили непристојне идеолошке полемике преко шанка, тада. Зато, долазе Зупанц и Јеца, Рада Сабљаковић, касније Мајстор...

После досадног, неинвентивног пригодног програма (боље да су нас – вели Паја – позвали, да им покажемо како се то ради), све се завршава пријемом у библиотеци, са пуно пића и са брдима печеног меса, што су га неухрањени представници студената, за тили час, смазали.

Београд/Нови Сад, 29. мај 1994.

Душица пакује ствари, после ручка крећемо у Нови Сад. Успут нам се придружује и Зупанц. Возим старим, кривудавим путем, између топола и јабланова, сећајући се како сам се пре четрдесет и неколико година возио туда са оцем, идући у Сремске Карловце, и пре трдесетак, са Кемалом и Сеперовцем у Чортановце, по вино за дочек Нове године, сад свеједно које... Сеперовац, стари црквени појац, сремски богоугодник, добар Србин, притом моралиста и љубитељ вина и Кемал Махмутефендић, млади песник из Коњица, врло сензибилан, мој помало јуродиви друг са светске књижевности – певају из свег гласа, а ја, пун добре воље (и вина) покушавам да им помогнем, возећи сумануто, у зимској ноћи, кривудавим новосадским друмом... Кемала и мене (већ дуго) чекају код Бодана Шербана у Париској, а Сеперовца код мојих родитеља, на Звездари...

Предвече, у Српском народном позоришту у Ново Саду. Врућина. Пијемо виски на тераси. Ту су Ђаја и Драган Томић, Вељко Радовић, али неупотребљив... Долази и Влада Аранђеловић, са својим уљудним возачем, Љиља Берић, са Мићом и др. Силазим на сцену, где Салетовић прилагођава мизансцен овом огромном, нехуманом простору.

Ту су и лепа Боба (Селенић), сада већ потпуно сед, Вава Христић и други чувари монопола. Дошли смо да узмемо своје.

Представа одлично прошла. Живко Вукојевић надмашио себе.

Нови Сад, 30. мај 1994.

Змај од Србије изванредно примљен на „округлом столу“. Буца Мирковић изрекао велелепне похвале тексту, такође Љиљана Пешикан, Саша Милосављевић и многи други, док чувари монопола узвишено ћуте. Затим, са ансамблом и гостима, међу којима смо Буци дали почасно место, одвезли се у Ковиљ, где Јоковић организовао рибљи ручак, вредан сваке похвале.

Нови Сад, 31. мај 1994.

На пространој тераси Српског народног позоришта, испод великог сунцобрана, пијем свој дупли виски и говорим о одбојности коју осећам према атмосфери што нас окружује. Прилази Жага Мићуновић да се поздрави. Од *Кошћане*, наши односи су охладнели.

Почиње „округли сто“ поводом синоћње представе Краљевског народног позоришта са Цетиња, које већ у имену носи *contradictio in adiecto*. Реч је о амбициозном, црногорском националном пројекту *Принцеза Ксенија од Црне Горе*, Радмиле Војводић, са Миром Ступицом, Мишом Јанкетићем и Ђурђијом Цветић у главним улогама. Разговор је био глуп и испод нивоа, где су Црногорци, на челу са кршним опортунистом, редитељем Благодом Ераковићем (коме сам, пре двадесет година, имао задовољство да будем директор у Црногорском народном позоришту), бранили своју „националну ствар“. Свест која инструментализује уметност у име тзв. националних или којих му драго циљева, чини се да је дијаметрално супротна свести која је писала *Змаја од Србије*. Али, како без супротности нема ничега, па ни живота – онда је, значи, све у реду.

Са гађењем саслушавши разговор, отишао с Душицом у радњу и купио себи панталоне. Сели у кола и кренули пут Сремских Карловаца. Попели се на Фрушку гору, пешачили до висоравни зване Пландиште (или Стрелиште), са које се види надалеко, од Новог Сада до Ковиља. На Пландишту затекли стадо оваца и пастира, Босанца, колонисту од пре тридесет пет година, који изгледа и говори као да је јуче стигао са какве босанске планине. Запањо сам се када сам схватио да није избеглица из овог нашег, садашњег рата. Показао нам је околину и понудио да ми звије „цигар дувана“ у новински папир, дувана који личи на крупно сечено корење. Љубазно сам одбио и за узврат понудио му *Марлборо*, што је он устежући се прихватио.

ПРИЈЕМ У СКУПШТИНИ ГРАДА ЗА ДОБИТНИКЕ СТЕРИЈИНИХ НАГРАДА

„ЗМАЈ” ГРАДА НИША

• Бројном новинарском аудиторијуму јуче су се у Скупштини града представили Живко Вукојевић, лауреат Стеријине награде, Миладин Шеварлић, добитник Стеријине награде Стеријиног града Вршца, Енвер Петровци, добитник Награде Новосадске банке, главног спонзора Позорја и Сања Павковић, добитница глумачке награде на овогодишњем ”Јоакиму”.

У Скупштини града Ниша јуче је уприличена пригодна свечаност за добитнике Стеријиних награда на овогодишњем Позорју у Новом Саду. Влада Аранђеловић, потпредседник Скупштине града и председник Управног одбора Народног позоришта у Нишу, у име града Ниша и у своје лично, честитао је Живку Вукојевићу, Стеријину награду за глуму, Миладину Шеварлићу, Стеријину награду Стеријиног града Вршца за савремену комедију ”Змај од Србије”, Енверу Петровцију, награду Новосадске

Сусрет са славодобитницима: са пријема у Скупштини града

банке, главног спонзора 39. Позорја и Сањи Павковић, глумачку награду на недавно одржаном ”Јоакиму” у Крагујевцу.

У пригодној беседи Влада Аранђеловић је истакао да је нишко Народно позориште дало значајан допринос развоју града Ниша као културног центра у Југославији, али и Европи, чему тежи ова средина. Народно позориште на најбољи начин афирмише стваралаштво царског града и покретач је многих позитивних промена у бити, духу и суштини Ниша.

Миладин Шеварлић, управник Народног позоришта и један од добитника Стеријине награде са задовољством је

изјавио да је нишко позориште једно од најбољих у земљи, не само у Србији, да се радује наградама, да никада није сумњао у глумачке квалитете лауреата Стеријиног признања Живка Вукојевића, али да му је жао што, пре свега, Енвер Петровци и Славенко Салетовић нису у Ниш донели још коју Стеријину награду. Његов "Змај од Србије" на два фестивала добио је седам награда. Предстоји Фестивал праизведбе у Параћину са којег ће се, сигурно, опет вратити са признањима. Шеварлић је посебно говорио о раду жирија у Крагујевцу и Новом Саду, њиховим играма и играријама и најавио да ће 14. јуна у Нишу (тога дана биће и премијера "Окованог Прометеја" у режији Марислава Радисављевића) одржати састанак управника позоришта у Србији који желе да промене досадашњи стереотипни, политички и културно превазиђени начин рада и организовања "Јоакима".

Живко Вукојевић, други добитник у историји Народног позоришта Стеријине награде (лане је Драган Жикић добио исто признање) видно срећан и задовољан изјавио је да велику захвалност изражава свом колеги Енверу Петровићу са којим је могао да се упоређује, надмеће, има репер. Био би још задовољнији да су и он и Петровци добили "Стерију". По мишљењу Вукојевића велико признање на Позорју неоправдано је мимоишло и редитеља Славенка Салетовића са којим је добро радио. Вукојевић и убудуће остаје члан Народног позоришта у Нишу, мада је до скоро, размишљао да из овог театра оде у Београд у жељи да се докаже и исказе.

То као да је био шлагворт за глумца Енвера Петровића, који је рекао да му је јако драго што је Вукојевић добио "Стерију", да га радује још више сазнање да ће са њим и убудуће радити у Нишу.

Петровци није могао да сакрије, оправдано разочарање радом жирија у Новом Саду.

Уверавали су ме да сам за длаку изгубио "Стерију", каже он. Када је тако боље и да нисам добио признање. Убудуће мораћемо да правимо шест пута боље представе, да докажемо како смо најбољи и да тек онда добијемо признања. Јер глумцима и позориштима ван Београда, суђено је, то је можда и ствар нашег менталитета, да морају бити много убедљивији од београдских позоришта па да добију награде на Позорју, рекао је Петровци.

Добитница Награде "Јоаким Вујић" на тек завршеним Сусретима у Крагујевцу млада глумица Сања Павковић захвалила је управнику и писцу текста "Змај од Србије" Милану Шеварлићу што јој је пружио прилику да игра у том делу, што је успешно изградила један значајан лик из наше историје-царицу Милицу.

Пригодна свечаност у Скуштини града завршена је уверавањима да ће Народно позориште из Ниша покушати да и идуће године учестује на Позорју (трећи пут по реду) и да у град Ниш донесе још Стеријиних признања.

С.Крстић

Ручали у Карловцима, у пријатној, затвореној башти, која подсећа на Медитеран. Кобасице на жару, купус са овчетином, шопска салата, виљемовка и пиво. Затим отишли у цркву, која се, будући да је било време за „вечерње“, убрзо испунила гомилом младих богослова, који су пре личили на питомце каквог дома за незбринуту младеж. Кад регрутујемо војнике, не можемо – зар не? – бити одвећ избирљиви, поготово ако ни сами нисмо изабрани по богзнакако високим мерилима. Кићени, барокни „мителеуропски“ кич, по којему гамижу беспризорни српски божији регрути – за мој укус, ма колико волео парадоксе, стилски сувише нечисто.

Београд, 4. јун 1994.

Сџеријино њозорје завршено. Добили смо три награде: *Сџеријине*, Живко и ја; Енвер награду генералног спонзора. Већину награда однела је представа Дејана Мијача, *Лажни цар Шћейан Мали*, иако је он био селектор фестивала, што је изазвало бујицу непријатних коментара у јавности. Да ли да то схватимо као почетак агоније Монопола, који губи елементарне критеријуме и минимално осећање доброг укуса?

Авај, агонија неких организама може да потраје дуже него животи других!

На вечери Славенко и Енвер, са супругама. Договори о даљем раду.

Ниш, 6/7. јун 1994.

Дочек у Нишу. Конференција за штампу у Скупштини града, затим свечани ручак, чији домаћин био Влада Аранђеловић.

Ниш, 8. јун 1994.

Дошао Бата, са боцом вискија, да ми честита *Сџеријину награву*. Изразио спремност да приступи штампању *Српске шџилоџије (Пројасџ царсџива српскоџа, Косово, Змај од Србије)*. Зовем Сашу Милосављевића и нудим му да напише предговор, што он радо прихвата. Зовем, затим, Брадића, поводом скупа управника српских позоришта, што га планирам у Нишу, на тему концепције фестивала *Јоаким Вујић*.

Увече, састанак иницијативне групе за оснивање Друштва пријатеља (и спонзора) Народног позоришта у Нишу. Централна фи-

гура скупа је тзв. Бане Пекар, један од најбогатијих људи у граду, који је згодно спојио свој приватни бизнис са позицијом у Социјалистичкој партији и истакнутим местом у градском руководству. Испоставило се да се друга жена мога деде по мајци, нишлије Трифуна Стевановића (власника поменуте виле *Бела лађа* у Нишкој бањи), по његовој смрти, преудала за Банетовог деду. То „сродство“ сам назвао „браћа по дединој швалерки“.

Ниш, 9. јун 1994.

Разговарао с Ђенићем поводом *Нишког лета*. Они би хтели летње игре, а да их то ништа не кошта.

Пословати с комунистима значи чисто губљење времена. У позоришту, састанак са екипом *Промејеја*, што га, амбициозно и не лоше, режира Марислав. Увече, на проби.

Ниш, 13. јун 1994.

Промовисао Јоковића за директора маркетинга. Отказао прву пробу *Боре Шнајдера* (редитељ Мића Берић), јер пробна сала није била довољно почишћена, а глумци нису стигли на време. Конференција за штампу, поводом премијере *Промејеја*. Телефонски разговор са Драганом Коларевићем о медијској подршци идеји о новој концепцији фестивала *Јоаким Вујић*. Каже да је књига *Ко је ко – њисци из Југославије* (Милисав Савић) изашла из штампе. Чита чланак о мени, итд.

Ниш, 14. јун 1994.

Данас је премијера Есхиловог *Промејеја*. Сматрам својим личним подвигом чињеницу да је овај ирационални „теоретичар“ (М. Р.) посао привео крају, и то на време и пристојно.

Примио представнике Бицикличког савеза.

Прва проба *Боре Шнајдера*, Аце Поповића.

Са Љиљом о кадровским питањима, уз мало вискија. Стижу гости из Београда, Пенчић-Пољански, Добривоје Илић, Салетовић, Јоковић... Стижу управници српских позоришта.

У шест по подне, код Бате у пространом, елегантном кафеу на спрату, са отвореном терасом, кроз коју улази пријатни предвечерњи поветарац, састанак о концепцији фестивала *Јоаким Вујић*.

Поред десетак управника српских позоришта, ту су и гости из Београда, представници града Ниша и представници медија.

Суштина разговора могла би се формулисати овако: управници позоришта подржавају стварање једног свесрпског позоришног фестивала, уз обавезну селекцију која би успоставила пољуљане критеријуме вредности, али не желе, исто тако, да се одрекну свог досадашњег регионалног фестивала, иако он представља фантомску „ужу Србију“, јер такав фестивал релативизује вредносне критеријуме и омогућава им да и даље пливају на таласима привида. Схватио сам да је, нажалост, овај мој ангажман прилично зауман, да ми разводњава енергију и да је боље да гледам своја посла.

У девет, премијера *Прометјеја*. Ту су сви гости, затим чланови ректорске конференције и други.

Схватам да је овај пројекат добра храна за духовне снобове и новокомпоновану „елиту“. Вечера у *Жираду*, са ансамблом, гостима и међусобно поларизованим нишлијским „буцованима“. Спонзор је дебели Бане Пекар, са златним ланцима и опуштеном краватом. Он ме окупира својим, њему занимљивим, причама. Влада Аранђеловић, који је страно тело међу овим мангупима, не осећа се добро, а није, баш, ни у центру пажње. На крају, одлазим, не поздравивши се ни са ким, Петровцијевим колима.

Ниш, 15. јун 1994.

Ујутро, дао велики интервју Дејану Пенчићу за Радио Београд. Дошли Зупанц, Гавра Азиновић и још неки од гостију. Гужва, пиће. Првослав Ралић. Топи се привид, на којем је целог живота пливао. Затим сам, за госте, приредио ручак код *Стиаре Србије*, са много јагњетине и црвеног вина. Долази Влада Аранђеловић, препун повређене сујете због синоћне вечере. То није ниво, вели и слично... Седам с њим и Салетовићем за други сто, поручујем му јагњетину, симболично, знам да је неће дотаћи и изговарам агресивно-емоционални монолог проценивши да је то најприкладније у оваквој ситуацији. Срамота, господине потпредседниче града – кажем, отприлике – дошли сте пре годину ипо дана у Београд, са делегацијом нишких функционера у тегет оделима, да ме зовете да спасавам ваше пропало позориште и дали, том приликом, низ лепих обећања. Ја сам обећао да ћу од вашег позоришта начинити једно од најбољих у Србији и ја сам то своје обећање испунио. Ви нисте испунили ни једно! И сад долазите са својим сујетним тлапњама. Сме-

та вам Бане Пекар? Тај човек је платио вечеру за седамдесет људи! Шта град Ниш чини за своје национално позориште?! Влада устаје, напушта сто и недирнуту јагњетину, а ми се враћамо гостима и довршавамо ручак.

Ниш, 17. јун 1994.

Јавља се телефоном Мирјана Грзунов, веома непосредна, интелигентна и срдачна дама (Владина сестра). Гледала је *Змаја од Србије*, лепим речима се изражава о представи, захваљује у своје име и у име неких „старих Нишлија“, који су били с њом.

Предвече, са Берићима, у Гаџин Хан, пријатним путем, кроз зеленило. Миљковићеве вечери, или нешто слично. Агилни председник општине, Сандрин отац, који нешто слика и сл. Обавезни Радивоје Микић, са Танасијем Младеновићем и другима. Примећујем ћелу Ивана В. Лалића, човека који се, некада давно, лепо изражавао о мојим песмама... Ту су и глумци, Јанкетић, С. Бојковић, њена кћи, итд. И много другог света. Отвара се изложба Милића од Мачве, а он казује своје стихове. Све су то неки Срби и Србија је велика тема.

Код Срба се све, нажалост, завршава елаборацијом теме... Пијем неке лоше, газиране сокове. Мамуран сам и мрзовољан.

Књижевно вече је досадно, они се сећају покојног Миљковића и себе самих, а дечица у задњим редовима шкрипе ли шкрипе столицама. Враћамо се у Ниш и одлазимо с Берићима на роштиљ.

Ниш, 19. јун 1994.

Прекрасан излет, са Душицом, на Бојанине воде. Претпостављам да је то Сува планина или нешто слично. Дobar асвалтни пут води веома високо, до лепог, дакако, затвореног планинарског дома. Висораван, широк видик, мириси пољског биља, шуме и планински врхунци. Мало пешачили. Појели укусне сендвиче.

Предвече, интервју на радију. Опет леп поглед са терасе на врху хотела *Амбасадор*. Марислав ми објашњава где су, кобајаги, биле римске виле, итд.

Вечера код Владине сестре и зета, где је Влада позван, не знајући да ћу и ја ту да будем. Тако смо комедију одиграли до краја.

У Вуковару, јуна 1994.

У Мирковцима, јуна 1994. Сасвим десно сценограф Борис Чершков.

Ниш, 20. јун 1994.

Краљевски ручак, што га Влада приредио у *Дому младих*, крај Нишаве, и мој монолог о његовој каријери, са темељном психолошком анализом и пластичним описом актуелних властодржаца. Није пристојно да цитирам.

Ниш, 21. јун 1994

Занимљив разговор с представницима синдиката *Медијане* о борби овдашњих олигарха за превласт у граду. Досадњикава вечера с Јовицом Павићем у *Дому младих*, за истим столом где сам јуче ручао с Владом.

Ниш, 23. јун 1994.

Пут у Мирковце и Вуковар. Медији су нам толико испосредовали слику ужаса, да пролазимо кроз то као да гедасмо телевизију. Хајдуци и ускоци. „Све се мења да би остало исто“. Пут напоран. Пролазећи кроз Београд, срео се са ћерком (Арином), у *Пролећу*, где смо, као студенти толико времена провели... Итд...

Ниш, 25. јун 1994.

Манастир св. Јована у Горњем Матејевцу. Бистри и комуникативни игуман, отац Илија. Изврсна стара ракија. Дођите у Народно позориште, кажем, само обуците свилену мантију и ставите златан крст...

Ниш, 28. јун 1994

Ујутро, честитао оцу рођендан. Пуни осамдесет година. Може се рећи да се држи изванредно. Драго ми је што је наш однос сада леп и уравнотежен. То је њему, вероватно, веома важно.

Крај сезоне. Опроштајна представа *Змаја од Србије*. Вечеру у башти, у *Јасирејцу*, у Чаиру, приређује Шолевић, кога сам упознао у Гаџином Хану. Позвао сам госте, оца Илију, Владу, његову симпатичну сестру, глумце из представе и многе друге. Ту је и председник општине Мирковаца са пратњом.

Пева Драган Петровић, разуме се, само старе изворне песме са југа. Одржао сам кратку здравицу, итд.

Када су, у неко доба, за столом почели да причају вицеве, подигао сам Душицу, па смо по пријатној ноћној свежини отшетали до куће.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ПРОТЕКЛОЈ СЕЗОНИ

У ЗНАКУ „ЗМАЈА”

• Представа Миладина Шеварлића значајно подигла рејтинг нишког ансамбла. • Занимљива репертоарска политика. • Како сачувати квалитет?

■ Тимошенко МИЛОСАВЉЕВИЋ

Солидна посета, наступи на фестивалима, награде и признања, комплетирање ансамбла и стабилизација "прилика" у театру, основна су карактеристика протекле сезоне у Народном позоришту. За осам месеци изведено је пет премијера, што значи да није било застоја и у време највеће финансијске рецесије, а има се утисак да је из те кризе нишко позориште изашло и ојачано.

Од октобра до јуна

Почетком октобра прошле године изведена је премијера текста Миодрага Ђукића "Кисеоник" у режији Јовице Паувића. Иако је имала занимљи-

ве делове, ова представа није наговештавала успешну сезону, јер се радило о доста бајатом штиву које је већ виђено на позорницама. Свеједно, ансамбл нишког театра је показао озбиљност у тумачењу ове материје, блиставост је остављена за неку другу прилику.

Две недеље касније, млада екипа са редитељем Коканом Младеновићем извела је "Луди од љубави" Сема Шепарда и одмах придобила, пре свега младу публику. Текст Сема Шепарда очигледно комуницира са младима, па иако је било доста дисхармоније у тумачењу Шепардових мисли (што је и нормално за један млади састав) све је временом дошло на праву меру.

Средином фебруара ове године изведени су "Ђурани" Жоржа Фејдоа у режији Велимира Митровића и овај водвиљ је одмах добио своју публику. Представа је упркос нешто споријем ритму у првом делу, ипак успела да забави публику, а водвиљ је у то време (као уосталом увек) учинио позитивну атмосферу у гледалишту.

После Фејдоа дошао је "Змај од Србије" Миладина Шеварлића, прво извођење текста овог драмског писца и управника нишког театра. Сезона је завршена спектакуларним извођењем Есхиловог "Окованог Прометеја" у режији Марислава Радисављевића на малој сцени нишког театра.

У сезони која понуди две праизведбе, један водвиљ, једну античку драму, једну са-

времену игру, наступ на Стеријином позорју и бројна признања мора да преовлада задовољство. Репертоар који је Миладин Шеварлић смислио са сарадницима показује да се ради о позоришном зналцу који ансамбл води кроз различите видове позоришног изражавања. Штета је, међутим, што неке представе нису имале и виши ниво јер је било услова да се то постигне. Али, тако је то у уметности: резултат никад није изван.

"Змај" - змајевски

Наравно, хит сезоне био је "Змај од Србије" Миладина Шеварлића. Написан пре неколико година овај текст је тражио "посебног" редитеља и он је нађен у вештој руци Славенка Салетовића који је "позоришни школски друг" аутора текста. Признања која је представа добила у Крагујевцу, Београду а посебно на Стеријином позорју су доказ да је пројекат пажљиво обрађен и сјајно реализован. Округли столови критике фестивала, по традицији веома строги, овог пута нису имали аргументе за неке значајније примедбе. У Новом Саду је представа представљала и право позоришно изненађење.

Наравно, не може се правити осврт на сезону а да се не помене ансамбл у целини и глумци који су показали потпуно сазревање. То се, пре свега, односи на Живка Вукојевића који је истински лауерат Стеријиног позорја, али и на Сању Павковић, Горана Милева ("Луди од љубави" а посебно "Прометеј") Верицу Јовановић ("Ђурани") и друге. Са таквим ансамблом, ојачаним младим глумцима и нарочито сјајним Енвером Петровићем нишко позориште већ ове јесени може публици да понуди нова задовољства. Сезона ће почети "Бором Шнајдером", али до наредног лета треба очекивати и низ пикантерија из радионице Миладина Шеварлића.

Београд, 3. јул 1994.

Увече у Култ-театру, на позив Игора Бојовића. Гледали његову драму *Дивче*, у режији Егона Савина. Дочекао нас Миња Обрадовић, дебели, брадати менаџер, са боцом вискија. Прича, енергично, о томе како способни уметници зарађују новац на несрећи свога народа, лагодно се препуштајући токовима вулгарне поткултуре. Итд.

Београд, 4. јул 1994.

Дошао Славенко Салетовић. Дуго разговарали. За то време, он је попио једну кафу, а ја седам вискија. Полако, доћи ћу и ја на твоје гране, кажем. Говорили о даљем деловању у Нишу, о мојој драми *Карађорђе*, о новцу, о *Стеријином њозорју*, о монополима у култури који нас деценијама гуше, итд.

Увече, код Драгана Томића на сплаву. Ноћ, његов симпатични бул-мастиф. Велики, моћни пас за „мачо“ мушкарца. Прекопута, Ада Међица, на коју сам, некада, у прошлом животу, прелазим. Велика река.

Београд, 5. јул 1994.

Са Зораном Христићем о музици за *Карађорђа*. Узео да читам Литона Стрејчија, *Елизабетта и Есекс*, пошто најзад завршио комунистичко-антрополошку утопију Едгара Морена. (*Човек и смрт*.)

Београд, 6. јул 1994.

Драма о спојеним судовима друштва, о прожимању владајућих слојева с подземљем – насупрот безбојном „здравом“ просеку. (...) Јутарњи напатак од меда и јабуковог сирћета, кафа. Најзад је пала киша. На радију о разграничењу у Босни. Босна треба да остане јединствена држава! Биће занимљиво видети како ће Милошевић надале „трговати“ са великим силама и како ће сачувати живу главу од љутих Крајишника, завијених у црно. Фасцинантно је како су све разлике, што их ова или она историјска фаза носи, небитне пред истоветношћу модела, што га мултиплицира иницијална матрица.

Ту типску, општу, судбинску матрицу познавали су хеленски трагичари. Њих нису занимали појединачни, психолошки случајеви. Они су, још увек, јасно сагледавали суштину, закономерност, нужност судбинског модела. За њих није било важно да ли је Ричард

Шћопав и фрустриран, да ли мотиви краља Лира потичу од добротe, осиноности или глупости, да ли масовна злочинства потичу од комунистичких или либерално-капиталистичких злочинаца... Погледа замућеног талозима идеологије, психологије и сваковрсних цивилизацијских привида – нама није довољно јасно да је, на пример, судбина Душановог царства идентична судбини Југославије, да је оквирна скица приче о Првом српском устанку идентична оној о садашњем рату у Босни и Крајини...

Начелно гледано, није могуће изменити ток догађаја, као што је Едипу немогуће да умакне судбини, био крив или невин, добар или зао, ћопав или хитроног. Ипак, ако постоји могућност деловања, постоји и могућност укључења корективних механизма, уз поштовање непроменљивих елемената судбине. („Боже, дај ми снаге да издржим оно што је непроменљиво и да променим оно што се може променити; и дај ми памети, како бих могао да разликујем то двоје.“) Било како му драго, људи који у нас воде игру су неуки, неваспитани, неуравнотежени; неки међу њима злочинци и психопате, а већина без имало разума.

Београд, 7. јул 1994.

Састанак са Салетовићем и Јоковићем поводом даље сарадње. Највише говоримо о новцу. Кажем да, ако хоћемо да од *Караћорђа* направимо нешто, морамо сакупити сто хиљада динара. Разрађујемо стратегију у пријатној пицерији поред *Прешиернове клети*. Не знам тачно колико се на Јоковића можемо ослонити, знам само да ће *Караћорђе*, после *Кошићане* и *Змаја од Србије* бити мој трећи велики нишки пројекат.

Београд, 13. јул

Састанак са сарадницима који ће радити на *Караћорђу*. Поред Салетовића и Јоковића, ту су још и Гојко Шантић (Караћорђе), Зоран Христић и Герослав Зарић. Свима се текст допада, у питању је једино новац. Новац ћемо ископати испод земље, ако треба. Не допуштам никву дилему. („Лоша одлука боља је од добре дилеме“.)

Бар, 31. јул 1994.

Кућа у предграђу Бара, изнад плаже. Будим се рано и слушам како се натпевавају петлови у брдима. Стари Бар, тврђава на стени,

около шиптарске куће и дућани; нема маслиновог уља. Два сата обилазили рушевине, по сунцу, покушавајући да идентификујемо поједине објекте, времена: српско, венецијанско, турско... Забављам се, замишљајући како су живели и на ту тему причам Душици шаљиве доскочице.

Пише у музејском информатору: „Када су га 1878. Црногорци ослободили, град је престао да живи”. Нови Бар, град без духа, осим дворца краља Николе и прекрасног медитеранског врта око њега. Зажалићемо ми, још, за Далмацијом.

Завршио *Елизабету и Есекса*, Литона Стрејчија. Занимљиво, мада прилично површно и са извесном романтичном наивношћу. Фасцинира суманута психологија тих људи, која подсећа на динаридске произвољности и сулуде, ирационалне контроверзе. Али, такође, култура и дух, стилизација живота, помешана са бруталношћу и цинизмом. Добар материјал за Шекспира. Бекон, као веома занимљив лик ренесансног интелектуалца, са препознатљивим цртама које се и данас, *mutatis mutandis*, могу уочити код сличних примерака.

Улцињ. У посети Петровцију, који постао уметнички директор тамошњег летњег фестивала. Шиптарска чаршија са пуно радњица; нашли, најзад, маслиново уље. Сјајно изгледа реконструисана тврђава, над потпуно прозирним морем. Ембарго „новог светског поретка“ гура нас у наручје природне хармоније. Јели укусну рибу, прстима, у рустичној кафаници...

Бар, 1. август 1994.

Барска пијаца. Велика, покривена, чиста и раскошно снабдевена. Пуно морске рибе и других занимљивих бића; такође, риба из Скадарског језера, домаћа ракија, маслиново уље, сир, пршут, разно воће, поврће...

Около се продаје и бензин, релативно јевтино. Шверцују га, навелико, из Албаније. Немачку марку купују за сто десет динара. Тако алтернативно, слободно тржиште коригује нереални Аврамовићев курс динара.

Барска надбискупија. Питам младу, отреситу, ведру калуђерицу када је црква отворена. Увак, каже она. Како, увек, кад је сад закључана? – кажем. Па, сад ћу вам је ја откључати. Сјајан пример језуитске логике. Само, вели, скрећем вам пажњу да је црква ка-

толичка, а ви сте можда православци. Бог је један, одговарам, а она ужурбано потврђује и хита пред нама, са кључем у руци. Црква није богзнакаква, али је палата сасвим на месту; усред огромног, помало запушеног врта. Вероватно је сразмерно пријатно бити барски архиепископ, ако се изузме досадно присуство агилног митрополита црногорско-приморског (и брдског и скадарског и проче...), који се из београдских салона преселио у „базу“, па се сада пење по Румији и маше крстом кнеза Владимира.

Бар, 2. август 1994.

Св. Илија. Душица ме подсећа да би, у име породичне традиције, требало упалити свећу – ма шта ја, иначе, мислио о томе масовном убици из деветог века п. н. е. који је својом светом руком клао неваљале присталице Јахвеовог супарника Баала. Али, где овде наћи цркву, а да притом функционише? Овде све институције раде по неким тајанственим, интерним правилима...

Одвезли се до Сутомора, да потражимо децу (Арину и Божу). Препуно света, такорећи руље. Надиру са свих страна, као инсекти, као пошаст. Из великих звучника, постављених пред локалима дуж улице, трешти оно што зову „новокомпонованом народном музиком“ или „турбо-фолком“. Покушавам, успут, да пародирам текстове и схватам да су они, већ, пародија и да се ту више ништа не може учинити.

Комунисти су добро обавили свој посао. Од затечене, какве-такве, друштвене структуре направили су безобличну кашу. Таблета елите растворена је у прљавој води обезличене руље. А на то, сада, крећу нови процеси; сада криминалци почињу да стварају нову „елиту“. Остаци београдске интелигенције су, разуме се, избезумљени, па зује, као муве у преврнутој чаши. Нема више угодних синекура, плаћене опозиције код великог мађионичара, друга Тита, статуса који притом носи привилегију моралног алибија. Мађионичар је отишао са сцене и привид је нестао са њим. Софистицирани мутанти испали су из игре. Не схватајући да је њихова игра завршена, сада траже нове заштитнике, али преко границе – па, у архетипији нове игре која је отпочела, преузимају улогу квислинга. Игра безгранично траје, али границе ипак постоје.

Сели у кола и брзо се одвезли назад. Олакшање је било предвече ући у море.

Бар, 4. август 1994.

Устали рано и кренули у брда. Високо горе, камена црква међу чемпресима (разуме се, затворена). Стари Шушањ на пространој заравни. Раштркане куће међу маслињацима, зреле смокве, боровнице, купине... Стогови сена на ливадама. Када се к томе дода извор свеже воде (поред којег две корњаче, прилично неспретно, покушавају да обезбеде потомство) и поглед доле, на пучину – стиче се утисак о једном увелико пасторалном медитеранском призору, који би сасвим лепо могао да послужи као декор за какву ренесансну згоду.

По подне отишли по Арину и Божу, па се одвезли у Улцињ до Петровцијевих. Његова жена, Ваљбона свира клавир на тврђави. Дошао и Фарук Беголи, са својом позоришном трупом. Договарам се с Петровцијем о *Хамлеџу*. Пошто је Шекспиров глумац Ричард Барбиц, чувени тумач Хамлета, био „гојазан и краткога даха“ – прави је тренутак да одиграш ту улогу, кажем.

Доле, у граду, одасвуд трешти оријентална музика. Неописива гужва, густе колоне Шиптара, са пуно мале деце, врве тамо и овамо. Тешко се колима пробијамо кроз масу. Вероватно би тако могла изгледати каква турска лука на обалама Мале Азије.

Југославија је, теоријски, имала шансу да буде права космополитска заједница, по мери савременог *мелџинџ њоџа*, или класичног, империјалног, наднационалног државотворног принципа. Само што је српски народ исувише примитиван и неконзистентан да би могао играти улогу хегемона.

Бар, 5. август 1994.

Под притиском великих сила, Југославија прекида односе са Републиком Српском. Прича се понавља у недоглед и одсликава у бескрајном борхесовском низу огледала. Фасцинантно је како се актуелни протагонисти боре, надају, планирају – као да се све дешава први пут. А и пљачкају, богами, исто као некад.

И народ, исто као некад, са наивном вером, гине. Или пропада у провалију безнађа. Треба поново прочитати *Све ће њо народ њо-злаџиџи*.

По подне, са децом, најзад на плажи, у Сутомору. Предвече се вратили и пронашли, на ивици борове шуме, поред мора, кафаницу „за своју душу“.

Бар, 6. август 1994.

Доба са укусом апокалипсе, што је ваљда и нормално крајем миленијума. Овде, у Црној Гори, која је истакла претензију да буде „еколошка држава“, пре свега је уочљива апокалиптичка, фелашка прљавштина. Ђубре се производи у великим количинама, али га, изгледа, нико не примећује.

Експлозија бомбе у Будви, обрачун криминалаца – један мртав (криминалац), двојица рањена (туристи), штета милион марака. Долази енергични, млади Човић који глуми неку врсту „јапија“ и бодрим гласом изјављује народу: „не брините ништа, то је обрачун подземља, уобичајен за наше доба“. Само, проблем је у томе што се више не зна где је подземље, да ли у врховима власти, полицији (о чему навелико пише сва штампа), не зна се више шта је „горе“, а шта „доле“ – укратко, темељни апокалиптички хаос.

Небо је, међутим, још увек плаво, чемпреси зелени, а море прозирно. Направили леп, медитерански ручак. Аперитив: домаћа црмничка лозовача, пристојно охлађена. (Ни једна апокалипса није толико лоша, да човек у њој не би могао наћи места за себе.)

Београд, 16. август 1994.

Попустила летња жега. Код Томића, на Сави, са Мајстором, Зупанцем, Вељом Митровићем. Били и Зафир Хаџиманов и Пит Теслић. Има већ петнаест година како је режирао мој комад у Народном позоришту. Овде, у *Театру на Сави*, режира неку Томићеву драму.

Каже отац: страшно је седети у чекаоници, пред вратима смрти и чекати свој ред. Изгледа одлично, са својих осамдесет година, при том, потпуно неокрњеног ума. Скувао изванредну јунећу супу, за Арину и себе. Звали из Книна, из дирекције фестивала, да им потврдим долазак Народног позоришта у Нишу.

Београд, 17. август 1994.

Код *Коларца* у дворишној башти; пријатном, тихом месту усред градске вреве. Једва се присећам давног времена када смо овде, на спрату, студирали... (Јоца Кулунџић, са тајанственим, црним завојем на шаџи, Душан Матић, са шалом, Ратко Ђуровић, с цигаром, чика Миша Ђурић...)

Са Салетовићем и Јоковићем о финансијским аспектима пројекта (*Карађорђе*). Затим, са Гојком Шантићем, уз охлађену „виљемовку“, разматрали његове предлоге за скраћење текста. Интервенције су прецизне, драматуршки корисне и веома студиозно урађене, тако да смо их и Славенко и ја прихватили. Оне ослобађају текст извесних наративних оптерећења, понеког одвећ директног исказа и сл. Гојко је веома задовољан нашом реакцијом. У то име испијамо још по једну крушковачу.

Београд, 18. август 1994.

Добар део дана провео код Ђуке. Пили кафу у канцеларији, ручали у ресторану, у хладовитом, каменом подруму, са Раком. Затим, са Ђукином пријатељицом, младом аустријском глумицом, чије сам име заборавио. Ђука добро расположен, наговештава свој повратак у политику, мора да купује одела, вели, и италијанске ципеле.

Пред вече мало читао разговоре Борхеса и Сабата. Добар део ноћи лебдео између сна и јаве, слушајући успут музику.

Београд, 20. август 1994.

На гробљу. Прошло је већ дванаест година од мајчине смрти. Упалио свеће за живе и мртве. Показао Душици део гробља, које може да се узме као нешто између пантеона и шеталишта. Увече, на премијери Томићевог комада. Вече на Сави је, само по себи, изванредно пријатно.

Београд, 21. август 1994. Недеља.

Почео (спонтано) да размишљам о драми. Треба оставити доказ да је и у овом, деградираном, времену овде постојао озбиљан културни континуитет. Склопили ми се брзо елементи приче. узео одмах да бележим.

Са Душицом на пијаци. Око два сата куповали разну храну и пиће за сутрашњи ручак на који долази Ђука са својом аустријском пријатељицом. Како мој пријатељ воли „ниво“, постарао сам се да га не обрुкам пред његовом Аустријанком.

Поново велика врућина. Одмарам се, читајући инспиративни чланак М. Бобић-Мојсиловић у *Дуџи* („Двеста на сат“), који говори о духовом стању и стилу живота нове генерације у нашем опусто-

шеном времену. Правио белешке за драму. Увече, Веља Митровић и Мајстор. Довршили црмничку лозовачу, што сам је донео с мора. Причали о Мирковцима и другим стварима које нам се дешавају.

Београд, 22. август 1994.

Звала Петровцијева жена. Моли ме да не водим Енвера у Книн, на позоришни фестивал. Схвати, ја имам децу, каже. То ће овде, на Косову, бити схваћено као политички чин, итд...

Ђука, с Никол, на ручку. „Мени“ је изгледао овако: Предјело – трапист, суве кобасице, јеврејска јаја, шопска и зелена салата, свеже љуте папричице, виски, ледена минерална вода, сок од вишања.

Јунећа супа са кнедлама.

Сармице у листу од рена. Кисело млеко.

Прасеће печење. Динстани кромпир. Домаћа погача.

Крстач.

Грожђе (хамбург).

Кафа.

Ниш, 24. август 1994.

У Ниш стигли по пакленој врућини, у рано поподне. Увече, код Бате у башти. Модна ревија. Свира без састав Јове Маљковића, са одличном певачицом, Тањом Јовићевић, која плени сензуалним гласом и изузетном сценском енергијом. Долази Живко Вукојевић, са приличним закашњењем и седе за наш сто. Одбијам да разговарам, на шта се он веома чуди. Па, лето је – вели. Зар је то разлог да касниш – кажем. Па, кафана је – чуди се он. Ви, Срби, сте невероватни људи – кажем и наручујем још један виски.

Ниш, 25 август 1994.

Припреме за одлазак у Бању Луку и, затим, у Книн, на позоришни фестивал, по позиву селектора, редитеља Јовице Павића. Дајемо Србима моралну подршку, итд. Зовем Живка телефоном, он се, каже, плаши, он не може, он је био код психијатра и сл. Најзад, вели, тај одлазак није на линији званичне политике, ја сам твој најбољи глумца, ја носим репертоар, казни ме како год хоћеш, само немој да ме суспендујеш, итд. Свестан сам, кажем, да суспендујући тебе, суспендујем репертоар Народног позоришта; али, ако сам га једном направио, направићу га поново, испочетка, али без тебе. Он ништа не разуме и не схвата ме довољно озбиљно. И тако потписујем суспензију свог најбољег глумца.

Ниш, 28. август 1994.

За три дана замењујем два глумца у *Родољубцима*. Посао је урађен са пуно воље и ентузијазма, чак. Обраћам се глумцима кратким излагањем („суспензије потписујем до петнаест часова, у канцеларији...“) и оставивши их са редитељем Митровићем, настављам да се бавим питањем новца, нафте, аутобуса... Отићи ћу у Книн, по сваку цену; планирани подухвати не смеју се отказивати.

Ниш, 1. септембар 1994.

Вратили се из Бање Луке и Книна. Великим, старим, удобним *мерцедесом*, што га је возио весели мајстор-Таса (а и ја, шале ради, неколико километара), прошли нашом бившом, сада распарчаном земљом, од Ниша до Книна и обратно, преко граница, дуж „коридора“, поред ратних зона, срушених градова, барикада, умпрофорских пунктова... Укупно, око тридесет шест часова вожње и две одигране представе, за три дана.

Тим путем сам возио пре тридесетак година. Тада смо ишли у Примоштен. Сећам се, преко дана сам писао рад о Достојевском, а ноћи проводио по оближњим шумарцима и плажама...

Бања Лука – изграђивана „између два рата“ као банско средиште, са широким булеварима, раскошним дрворедима и репрезентативним јавним зградама у „српско-византијском“ стилу краља Александра. Све џамије су срушене. Што не остависте, бар, ону из XVI века – кажем Љиљи, енергичној, „пуначкој“ и ведрој управи позоришта.

Ноћу, улице су замрачене, али је, зато, позориште пуно светлости. После представе, седимо на тераси, на крову зграде. Најзад, мало свежине. Преда мном је боца вискија и боца ледене минералне воде. Леда нема, али будући да је рат, то нашим љубазним домаћинима нећемо замерити. Около, наши и њихови глумци, гости и неке нервозне сподобе у маскирним униформама. Прилазе ми разни људи и говоре ми разне ствари, које ме не интересују...

Кривудавам брдским путевима ка Книну, кроз прекрасне четинарске шуме... Разуме се, изузетно топло прихваћени. Неко им је дошао из Србије, итд... Држим говор на тврђави, представа доживљава овације, телевизија, итд... Трагедије се периодично дешавају – зар не? Али, то је друга и дуга тема...

ПОСЛЕ НАСТУПА НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА НА
КНИНСКОМ ФЕСТИВАЛУ

СРПСКИ ДУХОВНИ И КУЛТУРНИ ПРОСТОРИ

●Книнска публика са одушевљењем примила "Родољупце" Јована Стерије Поповића у извођењу ансамбла Народног позоришта из Ниша. ● Миладин Шеварлић, управник Позоришта: "У Книн нисмо ишли да победимо на Фестивалу, већ да покажемо да су српски духовни и културни простори интегрални и да постоје"

■ Слободан КРСТИЋ

Уморни од предугог пута (од Книна до Ниша путовало се више од 18 сати), али пуни импресија и дивних утисака са управо завршеног првог Српског позоришног фестивала у книнској Тврђави, у Ниш су се вратили чланови ансамбла Народног позоришта. Пред око две хиљаде гледалаца извели су "Родољупце" Јована Стерије Поповића у режији Велимира Митровића и одушевили Книњане. Дуготрајним, топлим и срдачним аплаузом награђени су актери представе: Петар Антић (заменио је тренутно суспендованог глумца Живка Вукојевића у улози Жутилова), Миодраг Павловић, Драгољуб Марковић, Радоман Контић, Мирко Ђорђевић (заменио је Ратомира Васиљевића који је у Сједињеним Државама), Јелена Лугоња, Весна Станковић, Весна Јосиповић и Мирољуб Недовић. Он се на овом фестивалу појавио у двострукој улози: и као

гумац и као писац драмског дела. Наиме, кнински фестивал отворило је бањалучко позориште представом "Семе" Мирољуба Недовића. И сви они имају само речи хвале за све оно што су доживели у Книну и Бањалуци ("Родољупци" су 29. августа играни у Народном позоришту Републике Српске у Бања Луци). Миладин Шеварлић, управник нишког Народног позоришта све то сублимише речима:

- Без обзира на политички тренутак, којим се ми не бавимо, битно је истаћи да је овај фестивал показао и потврдио да су српски духовни и културни простори интегрални, да постоје, у Книн нисмо ишли по награду, већ да потврдимо тај српски дух, ту српску јединствену културу. Исплатило се кренути пут Книна. Сјајно смо примљени, још боље је прихваћена наша представа која је идеално комуницирала са публиком. Уосталом "Родо-

Успешан наступ у Книну: сцена из "Родољубаца" (архивски снимак са премијере у Нишу 9. марта '93.)

љупци" говоре о лажном родољубљу, о српским деобама, о политичком мешетарењу, па испада као да је управо дело писамо својевремено за њих.

На речи управника Миладина Шеварлића надовезује се глумац Радоман Контић, који носи прекрасне утиске и каже:

- Вредело је отићи у Книн, међу те људе који су у рату, али који су жељни културе, позоришта, глумца. Примили су нас фантастично, утркивали се да нас на сваком кораку, према могућностима, угосте и почасте, Изнели су све што су имали. Поносан је то народ, очврсно у невољи, па им је овај фестивал добро дошао да мало забораве рат и ратне страхоте. Велике заслуге за то припадају Јовици Павићу, редитељу који је осмислио ову смотру. Заборавио сам на умор, на дуг пут. У сећању су ми ти људи, та публика, њих више од две хиљаде која нас је топло примила, а ми смо се њима одужили игром.

Контић посебно жели да

истакне игру својих колега Петра Антића (Жутилов) и Мирка Ђорђевића (Гавриловић) који су само за неколико дана научили улоге, ускочили и дивно се снашли у Бањалуци и у Книну.

Жутилов, Шербулић, Смрдић... били су 30. августа године '94. релаксација за људе већ годинама у рату, али и реинкарнација садашњег тренутка на југословенским просторима. Глумци из Ниша, са колегама из Београда, Крагујевца и Бањалуге шест дана одвојили су од рата и ратних страхота, бар за тренутак ако не у стварности, а оно у мислима, људе у Српској Републици Крајини. Глумци су по ко зна који пут показали да уметност спаја, а не да раздваја људе, да је "мелем на рану" у сваком тренутку и моменту. Кнински фестивал, показао је сву своју величину и снагу српског културног и духовног простора, у који су део себе уткали и чланови Народног позоришта у Нишу.

Београд, 16. новембар 1994.

Три дана у Београду. Разговори, договори, набавка зимнице за Арину, оправка терасе, продаја *сипроена*, који већ две године трули пред кућом. Јављају ми из Ниша да смо добили изванредну критику за *Аниџону*. Пробе *Карађорђа* су у току. Салетовић, Шантић и Петровци су у Нишу. У Београду нема више оваквих услова за рад, каже Гојко. Чини се да моја „нишка утопија“ функционише.

Београд, 14. децембар 1994.

Не сећам се да ли сам већ записао како ни писање, више, не сматрам „апсолутном чињеницом“.

Али, није реч о томе да се једна крајност замени другом. Уместо „или-или“, Јунгово „и-и“, итд...

Дани су прекрасни, светли и плави; ноћи пуне месечине. Овде сам кратко. Спремам се, данас, назад у Ниш. Тамо су Салетовић, Гојко, Гера и остали. Машина се захуктала, но потребан је огроман

Ниш, 6. септембар 1994. Договор о почетку рада на представи *Карађорђе*. С лева: Герослав Зарић, Душица Поповић Шеварлић, Миладин Шеварлић и Зоран Христић.

напор да би се посао привео крају. Новац, људи, итд... Много новца. Огромни дугови. Направићемо велику представу, без обзира на све.

Змај од Србије добио још једну награду, за текст, на Фестивалу праизведби у Параћину. Договарам се са Берчеком и Путником о гостовању у Народном позоришту у Београду. У другој соби, док ово пишем, Шутић, тапетар из Београдског драмског, оправља трпезаријске столице. Чујем га како куцка...

Телефон често звони, зову ме из Ниша, обавештавају о пословима, зове Веља Митровић, отац, Душица...

Ниш, 25. децембар 1994.

(Из писма Шуџовићу.)

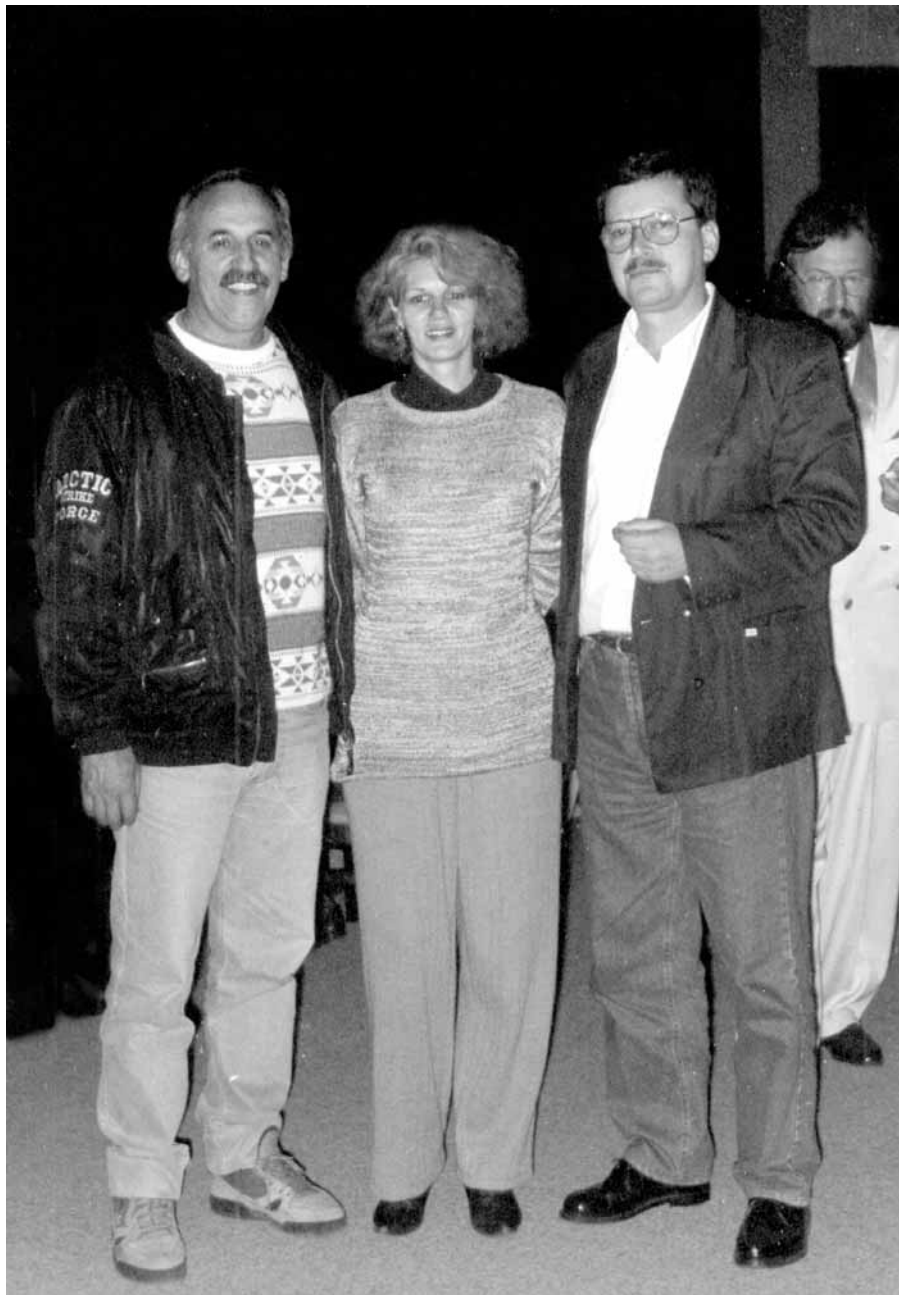
Седим у канцеларији, подне је, испијам лагано кафу, посматрам мало замагљене обресе брда, на крају града. Дан је свеж, влажан, не одвећ хладан. Ипак смо ми на југу.

Мало пре сам испратио Салетовића и Гојка Шантића, који одоше у Београд. Налазимо се у завршној фази рада на *Карађорђу*. То је велики, ансамбл-пројекат, веома скуп за наше прилике (око 100. 000 динара), око којег сам окупио врхунску професионалну екипу сарадника из Београда. Тим пројектом отпочиње трећа година мог боравка и рада у Нишу, и њиме намеравамо да поновимо оно што смо прве године урадили с *Кошићаном* и друге са *Змајем од Србије*. Премијера ће бити 13. јануара, а затим дочек „српске“ Нове године, за двеста званица, од којих четрдесетак из Београда. Штапаћемо и књигу, коју ћу ти послати. Шеснаестог јануара гостујемо у Народном позоришту у Београду са *Змајем од Србије*, а затим путујем у Бугарску, где треба да играју мој комад *Господин министар*.

То би, отприлике, био мали извештај о мом раду, којем посвећујем све своје време и сву своју енергију. Све остало што чиним и што ми се дешава иде уз посао, тј, уз позориште, и све се прелива из једног у друго... Скоро свако пре подне представља, истина, серију стресних ситуација, у чему ја помало и уживам, налазећи излаз из најидиотскијих околности. Тако се, уз мало вискија, мање или више занимљивих комуникација различитих врста, те благопријатних окрепљења код *Старе Србије* и другде, све одвија у зачараном колоплету, где се живот и рад преплићу и стапају у динамичну целину, не остављајући времена за контемплацију и освртање. (И тога ће бити, у своје време, можда и превише.)

После премијере *Боре Шнајдера* А. Поповића, 8. октобра, 1994.
Миладин Шеварлић и Живко Вукојевић.

После премијере *Боре Шнајдера* А. Поповића, 8. октобра, 1994.
С лева: Бата Књига, Љиља Берић, Миладин Шеварлић
и Живко Вукојевић.

Завршавам уређење стана, што сам га добио у центру града, између Саборне цркве и *Сџаре Србије* на симболичној средокраћи, која оличава тежњу ка синтези. Активизам гута дане, као локомотива километре (то ме асоцира на симфонију *Из новоџ свеиџа*), што је стање прикладно елементарној природи живота.

Тако се животом може најбоље „владати“, за разлику од касторповске контемплативне „владавине“, где не треба заборавити да је наш млади, уљудни јунак био рентијер, као што не треба заборавити ни чињеницу да Т. М. није знао како да заврши свој (велељепни) роман, па је, у ту сврху, морао да измисли Први светски рат, тј. да отвори брану, кроз коју ће живот („пропадљиви живот“) провалити у прекрасно, али већ умртвљено ткиво („непропадљиве“) контемплативне конструкције. (Где појам „непропадљив“ узимамо у релативном, а појам „пропадљив“ у апсолутном значењу.) Итд...

У ресторану *Сџара Србија* једе се, иначе, најбоља јагњетина на потезу Београд – Пирот, што, ако и није тачно, звучи сасвим згодно.

Ниш. 30. децембар 1994.

Топло, налик на пролеће. Долазим пред подне у седиште нишке Социјалистичке партије, одевен у беспрекорно црно одело од меког материјала, са плавичастом кошуљом, краватом и блиставим талијанским ципелама. Код Милета, председника партије, затичем Бата Банета („брата по дединој швалерки“), овде не тако бучног, у чувеном црвеном сакоу, и једног крупног, кудравог човека са тиком што му гужва леву страну лица, кога ми представљају као директора нишке *Тржнице*.

Стављам пред Милета боцу вискија и примерак свеже одштаманог *Змаја од Србије*, са новогодишњом посветом. Он љубазно захваљује и држи мали говор о успесима и значају Народног позоришта и о потреби да се *Тржница* афирмише тако што ће хитно да уплати позоришту педесет хиљада динара, на име спонзорства. Бата Бане ме гази испод стола и славодобитно се кези, а директору *Тржнице* се, док послушно клима главом, лева страна лица убрзано грчи. Ја одговарам бираним, протоколарним речима (они ужасно воле протокол) и додајем да мени новац ужасно хитно треба...

Са осећањем великог олакшања, одлазим с Бата Банетом у позориште, на виски, где ми он, церекајући се, објашњава како је изрежиран овај препад.

Ниш, 31. децембар 1994.

Пишем, очигледно, у ретким предасима, ево, на самом смо крају године, опет је подне, топло је, боле ме мишићи, јер сам, после велике паузе, поново почео да вежбама и помало трчим. Имао сам луду седмицу, у којој сам, најзад, у последњем тренутку, успео да финансијски покријем рад на *Карађорђу*, итд... Али, нема се времена за препричавање живота.

Успоставио сам контакт са театром *Вахтангов* у Москви, куда намеравам да одем, мада ме то посебно не инспирише. Експанзија је проклетство (и драж) активизма. Моја позиција у Нишу сада је (с'опроштењем) неприкосновена. Без обзира на све тешкоће, примитивизам и непрофесионализам средине, нередовно финансирање и др. – успевам да живим и радим на нивоу који је, у овом часу, изнад важећих југословенских критеријума, поготово када је реч о култури и уметности.

СИНОЋ У НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ У БЕОГРАДУ

АПЛАУЗИ „ЗМАЈУ”

Народно позориште из Ниша синоћ је на Великој сцени куће код Споменика извело своју хит представу „Змај од Србије” Миладина Шеварлића, у режији Славенка Салетовића.

Драма Миладина Шеварлића премијерно је изведена у априлу прошле године и до сада је имала тридесетак извођења у Нишу, као и више гостовања по Србији и у Црној Гори. На последњем Стеријинском позорју у Новом Саду ова драма освојила је награду за текст, као и за глуму (Живко

Вукојевић и Енвер Петровци), а добитник је и неколико признања на другим домаћим позоришним фестивалима.

– „Змај од Србије”, наиме, приказује време деспота Стефана Лазаревића и стварање косовског мита. Представа на ироничан начин полемише са српском митологијом, али и указује на неке историјске константе, битне, како за ондашњи тако и за садашњи период – рекао је у изјави за „Експрес” Миладин Шеварлић.

Б. Г.

Миладин Шеварлић одбројава хонорар Гојку Шантићу после пробе
Карађорђа (17. децембар 1994)

1995.

Сцена из представе *Карађорђе*, 1995.

Сцена из представе *Карађорђе*, 1995.

Ниш, 2/3. јануар 1995.

(Из писма Шуџовићу.)

Током новогодишње ноћи био сам гост у програму једне овдашње телевизијске станице; затим код Бате, где сам био приморан да одиграм неколико окретних игара и проведем извесно време међу бучним и раздраганим Нишлијама. Кући се вратио релативно рано. Новогодишње манифестације представљају, пре, део мога професионалног и протоколарног ангажмана, него лично задовољство. Лично задовољство изводи се из збира свих активности, оно је, такорећи, трансцендентално. Оно што у младости нисмо довољно добро знали, било је како унутарње садржаје ускладити са тзв. објективном реалношћу. За то је био потребан дуг и сложен пут самоваспитавања...

Ноћ је пала, замрзнути трагови снега на улицама. На сцени је проба *Карађорђа*, поново су ту Шантић, Петровци, Зоран Христић и, разуме се, редитељ Салетовић. У кројачници, вредна Буца Берберовић, уз помоћ четири мајстора кројача, завршава раскошне костиме. Са озвучења грми Христићева музика...

Велики посао треба приводити крају. Вајари и сликари, у радионицама Народног позоришта у Београду, завршавају елементе декора. Прекосутра шаљем у Београд камион, само треба набавити нафте и новца, новца.

Треба мобилисати и усмерити енергију мојих нишких глумаца, декоратера, гардеробера, електричара и довести их у склад са учинком врхунских професионалаца из Београда; хиљаду елемената треба повезати, како би представа тринаестог бљеснула предвиђеним сјајем.

Београд, 18. јануар 1995.

Сам у кући. Подне. Правим белешке и довршавам давно охлађену кафу. Напољу је блиставо, ведро, али веома хладно. Једино још овде,

Миле Илић, председник Градског одбора СПС и савезни посланик посетио Народно позориште

ВРХУНСКИ СТВАРАЛАЧКИ ПРОЈЕКТИ

За две године нишко Позориште постало институција за пример • Народно позориште важна карика у конституисању Ниша као модерног европског града • За пет година град добија и оперу

Јуче су Народно позориште у Нишу посетили Миле Илић, председник Градског одбора СПС и савезни посланик, Милован Димитријевић, председник Извршног одбора Скупштине града и Слободан Анђелковић, потпредседник градске Скупштине. Примео их је Миладин Шеварлић, управник нишког театра и у исцрпном разговору анализирали су двогодишњи рад институције и апострофирали нове акције куће на Тргу Стевана Синђелића.

- Нишко Народно позориште у ове две године истрајног стваралачког рада постигло је завидне резултате на ширим југословенским уметничким

Пријем у Народном позоришту

ТВ О ПОЗОРИШТУ

Јучерашњем састанку присуствовао је и Миодраг Зупанац, ТВ редитељ и писалац Београда који, под кривом Народног позоришта, реализује 45-минутну ТВ емисију. Реч је о ТВ пројекту који ће бити емитуван у оквиру школског програма РТС, а послужити Позоришту као "продужени" ТВ-спот" циљаном презентације театра у нас и иностранству.

просторима, истакао је управник Миладин Шеварлић. Два пута за редом учествовали смо на најеминентнијој југословенској театарској манифестацији Стеријиним играма и донели граду неколико признања. С друге стране, ову сезону завршавамо, успешно, премијером Софоклеове "Антигоне" у редитељској поставци Марислава Радисављевића а нову, већ, отварамо радом на гала-представи "Караборђе" чија је премијера заказана за 13. јануар идуће године. Овим пројектом нишки театар, можда, први у нас, на себи својствен, стваралачки начин обележава сто деvedесет година Првог српског устанка... Ми смо потпуно задовољни подршком града, односно њеног руководства, коју, у последње време, пружа овој институцији.

Миле Илић, председник градског одбора СПС и савезни посланик изразио је задовољство постигнутим

резултатима нишких позоришних радника и управника Миладина Шеварлића подвлачећи да је ова кућа можда најоригиналнији допринос практичној разради идеје о развоју Ниша као модерног европског града.

- Ниш већ постаје модеран европски град и у култури. О томе поред осталог, сведоче остварени и планирани пројекти партије на власти - СПС и градских органа власти. Отворили смо реномирани изложбени простор, Галерију "Србија" кроз коју је само преко прве изложбе "Римски царски градови" прошло преко 30.000 Нишлија. Штампали смо фотомонографију, ускоро почећемо изградњу Народног музеја, идуће године појавиће се први том "Енциклопедије Ниша", почеће реализација филмова о граду и Бранку Миљковићу... Дакле, реч је о врхунским стваралачким пројектима. Народно

позориште је од посебног значаја за развој града и оно је за последње две године задржало реноме које му припада. Зато, ми у Градском одбору СПС и граду дајемо потпуну подршку досадашњој развојној и репертоарској политици. Убудуће, у оквиру укупног кадровског концепта, односно тек формираног Фонда за стипендирање младих талената, посебно место пос-

ветићемо школовању младих позоришних талената, те радити на што већој размени представа Позоришта са театрима у земљи и иностранству и покушати да многе неискоришћене кадрове у граду укључимо у рад Народног позоришта - рекао је, поред осталог, Миле Илић.

Милован Димитријевић, председник Извршног одбора Скупштине града је истакао да ће град што хитније решити материјалне и просторне проблеме Позоришта и то зајед-

НИШ ДОБИЈА ОПЕРУ

- Градски одбор СПС и руководство града запртали су у свом петогодишњем плану развоја Ниша отварање и оперске сцене у оквиру Народног позоришта. Ми већ успешно радимо на реализацији те идеје и мислимо да ће се ускоро стећи сви кадровски и остали услови да Ниш добије и оперу - истакао је Миле Илић у Народном позоришту.

но са одговарајућим институцијама у Републици. Треба адаптирати кров и део зграде и решавати, сходно могућностима, стамбене проблеме позоришних радника

Б.М.

НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ

Н И Ш

Управнику Миладину Шеварлићу

Уважени господине Шеварлићу!

Дуго Ниш није видео позоришну представу попут синоћне премијере драме "Карађорђе".

Уверен сам да ће овом драмом Нишко народно позориште бити свечано многим признањима, да ће се наћи у самом врху позоришних кућа у нашој земљи и допринети да се о Нишу, поред Београда, с правом говори као о културној метрополи у области позоришне уметности.

Честитам на овом грандиозном остварењу целокупном глумачком ансамблу, а посебно носиоцу главне улоге Гојку Шантићу.

Честитам Вама као аутору текста, редитељу - господину Славенку Селетовићу и свима који су допринели својим ауторским радом да ова представа доживи овакве нишке позоришне публице.

Будите уверени да ће град Ниш увек, као и овом приликом помоћи остваривање крупних позоришних пројеката и допринети да наше позориште буде оспособљено у материјалном и сваком другом погледу за још значајнија дела.

У Вашем раду имаћете пуну подршку Градског одбора Социјалистичке партије Ниша.

Молим Вас да пренесете честитке свим вашим сарадницима који су учествовали у извођењу представе "Карађорђе".

ПРЕДСЕДНИК ГРАДСКОГ ОДБОРА СПС
Миле Илић

НИШКА ПРЕМИЈЕРА
»КАРАЂОРЂА«

Српски усуд

У насловној улози појављује се
глумац Гојко Шантић

Народно позориште у Нишу прихватило се да реализује један заиста веома амбициозан и грандиозан позоришни пројекат. Реч је о драми »Карађорђе« аутора Миладина Шеварлића, управника нишког театра, написаној још пре десет година, која на широком плану обухвата кључна збивања из Првог српског устанка, не евоцирајући само херојске и трагичне аспекте устаничке борбе, већ понирући у личну и психолошку драму војда Карађорђа, који бива приморан на избеглиштво да би се, најзад гоњен незадрживом жељом, вратио у отаџбину и ту нашао смрт од руке свога кума Милоша Обреновића. »Карађорђа« режира познати редитељ из Београда Славенко Салетовић, а у насловној улози појавиће се Гојко Шантић, првак драме Југословенског драмског позоришта из Београда, а у представи играју још као гост Енвер Петровци, затим нишки глумац Миодраг Мими Павловић који тумачи лик Милоша Обреновића, као и цео мушки ансамбл нишког Народног позоришта, а у женским улогама појавиће се Сања Павковић, Дивна Антић и Слађана Влајовић. Сценограф је Герослав Зарић, костимограф Миланка Берберовић, а музику је написао академик Зоран Христић. Премијера »Карађорђа« је одржана у петак 13. јануара.

Т. Костић

на Звездари, има снега, слеђеног. Када се враћам кући, возим старим, заобилазним путем, где је успон много мањи, што ми даје прилику да, кроз густу маглу времена, назрем неки, давно загубљени, крајичак детињства...

Протутњала је премијера *Карађорђа*, у петак, тринаестог. Концепт се остварује без грешке, корак по корак. Спектакуларан успех представе, затим дочек српске Нове године, за двеста званица, са трубачима. Изванредна медијска промоција и ефектни одједи на телевизији, радију и у новинама. Све врло громогласно. Гомила људи из Београда (преко тридесет), Ђука, Мијач, критичари, људи са телевизије, новинари, колеге. На дан премијере, ујутро, са Славенком у Београд, на конференцију за штампу поводом гостовања *Змаја од Србије* у Народном позоришту. Око три, вратили се, већ, у Ниш. И то гостовање је већ за нама (било је шеснаестог). Ја сам, са Славенком, дошао дан раније јер смо имали заказано гостовање на неколико телевизијских станица, где смо, разуме се, промовисали и *Карађорђа*. *Змај* је у Народном прошао изванредно.

Каона (Драгачево), 7. фебруар 1995.

Седим за сточићем пред прозором, одакле посматрам снежни, бројгеловски пејзаж, са голим, црним дрвећем и великим комадом неба, интензивно плавог, са којег постепено узмиче компактни светлосивобеличасти облак што се по ивицама тањи, красећи се нежним плаво-белим арабескама. Прочитао, јуче, *Лажу и њаралажу*, због поделе улога, коју треба ускоро начинити. (Р. Лазић треба да почне са радом првог марта.) Још једном потврђено, не тако ретко, искуство што га доноси поновно читање тзв. класичних дела. Укратко, утисак знатно лошији од очекиваног.

Београд, субота, 18. март 1995.

Сунчано јутро, пријатна музика, кафа и миришљаве цигарете. Осећање спокојства. Лични склад, закономерни развој и усмерена активност, стварају око човека заштитно енергетско поље, тако да општа, спољашња дешавања више на њега не утичу. Контемплација припада младости, активност зрелом добу – а не обрнуто. Оно што је закономерно, то је и Богу драго. Оно што је логично, налази се под заштитом Логоса.

Писао текст за *Сцену*, под насловом: „Натукнице о репертоару Народног позоришта у Нишу или Тријумф концепта.“ Одneo, јуче, Саши Милосављевићу у Позоришни музеј, да га факсом пошаље

ВЕЛИКЕ ВОЖДОВЕ ЧИЗМЕ

Белешке о драми „Караборђе” Миладна Шеварлића

„Србија је пелином задојена и крвљу заливена. Љута је то невоља и несрећа која од ратара ствара јунаке. . . Колико јунаке, толико и насилнике. Острве се, у крви огрезну, па ни свога не штеде”.

(М. Шеварлић: „Караборђе”)

Србија ћути и за велике паре од поткупљивих Турака купује мир. У то доба тридесет седмогодишњи Милош Обреновић сакупља харач од раје преко порезника и припрема се за ролу будућег Великог српског администратора. То је ситуација којом нас у својој драми „Караборђе” уводи миладин Шеварлић.

Драма „Караборђе” није фарса, што не значи да то није и историја о којој она на свој начин сведочи. А управо је таква морала бити српска историја која се, показате нам ова драма, понграла вођом Првог српског устанка да би на историјску сцену извела човека какав је био Милош. Ако је литерарно-позоришни „репер” а процену, Шеварлићеве псеудо-историјске трилогије већ помињана деветнаестовековна историјска драма, онда се наслућује да је „Караборђе” писан у односу на један други српски мит који је, како то овде ваљда бива, постао елемент на основу којег се (по)цењује стварност. По том миту сваки од прошлосековних српских устанака има је вођу који је одговарао датом тренутку: витешки Вожд је на једини могућ начин — крвљу и сабљом, вратио самопоуздање народу који је петсто година робовао, а лукави Књаз је на једини могућ начин — постепено поткупљивањем, ослобађао земљу од освајача. Видећемо, међутим, да Шеварлић, сагледавајући ова два лика у одређеном историјском контексту, уважавајући наравно специфичности по којима су се реализовале околности у којима су се два устанка одвијала, између Караборђе и Милоша повлачи паралелу која истовремено представља међаш на једном другом плану. Обезнањени од „дешавања историје”, искувише огрубели и превише напаћени, стално на нишану оних који стварају нове светске поретке, Срби су с Милошем закорачили у један таквак глобални систем, изгубивши зато (Караборђевом погибијом) могућност одређеног погледа на свет.

*

Насупрот намерно спором ритму сцена у којима на самом почетку комада доминира Милош, налази се динамичан Караборђев изгнанички свет. Сав нејасан и нестваран, обавијен измаглицом кроз коју фуриозно протрчавају минули догађаји из устаничке Србије и сударају се с петровградским Вождовим временом, тај свет, саткан више од сећања и обојен мрачним гризодушјем Караборђевим због онога што се догодило (какав пре због онога што се није догодило) Ше-

варлић разграђује у драмским сликама у којима се сцене претапају, где се брзометно, по логици изгнаникових асоцијација, смењују различити временски планови, сустижу догађаји и постепено се формира сложена драмска фреска. На њој су и устанички јуриши на Београд, и обрачуни између устаничких вођа, и Караборђева осуда рођеног брата, и бежанија српске нејачи пред распомамљеном осветом Турака, и руски двор на којем српски Вожд добија одличје од самог цара, и опроштај Караборђа од сина и жене пре поласка на пут у Србију...

Показаће се, међутим, да та монументална композиција — ма колико на први поглед деловала „камерно“, јер је остварена завидном драматуршком вештином — по свом формату и значењу надилази дешавања у Србији из 1804. године. па и све оно што ће се догађати између великог устаничког узлета, с једне, и пропасти устанка, с друге стране. Јер то време и догађаје који су га обележили писац третира као парадигму свеколике историје малобројног народа осуђеног на проклетство подизања куће на ветрометини којом вазда дувају све могуће светске, европејске и балканске ветруштине. Та позиција српског народа запечаћена страшним знаком вечите неслоге, одредила је усуд не само српског Војда већ је обележила и ондашњу, као и све будуће, српске борбе за слободу.

*

Као што је за Хектором из „Троила и Кресиде“ остао обешчашћен свет саздан по мери Одисеја и њему сличних ниткова, тако је за Караборђем остала милошевска Србија, помирена и стопљена са светом у којем се манипулише људима као и народима, где је принцип сумњиве утилитарности важнији од разума, Србија утонула у епоху политиканства у којој је постало немогуће разлучити државне и националне интересе од личне самовоље и себичности властодржаца. За Вождом ће, у Шеварлићевој драми, остати и чизме, велике, превелике, у које нико више никада неће моћи да угура ноге. А остаће и друге његове личне ствари по којима ће претурати вулгарни и недостојни наследници. У последњој сцени комада ти предмети ће нас подсетити на историју сведену на инвентарски списак на којем ће се наћи и српска устаничка застава. Ту у Милошевој соби, пред одрубљеним главама Караборђа и његовог Наума, убице ће је бесрамно развити. Биће то последња драмска слика након које следи мрак, завеса и — ћутање.

Александар МИЛОСАВЉЕВИЋ

Змајев лет

Промишљеном репертоарском политиком нишког Народном позориште брише границе између „провинцијског” и „престоничког” театра

У једној телевизијској емисији, емитованој непосредно пред гостовање нишког Народном позоришта у истоименом београдском, представом „Змај од Србије” Миладина Шеварлића, аутор поменуте драме је пласирао једну, нимало наивну, а још мање дубокозвучну тезу: „Провинција је ментални, а никако географски појам...”

На примеру овог (и не само овог) позоришта, без дилеме се може устврдити како театар у „провинцији” може бити до те мере „престонички” да му ни „скрајнуте”, нити „метрополске” ознаке београдске сцене, чини се, не могу увек позитивно конкурисати.

С обзиром на то да ништа у збиљи, па ни у фикцији, не долази само од себе, учинак и иницијални гест за театарску експанзију Ниша наћи ћемо у руковођењу и, следствено томе, координисању свих уметничких и других „служби” ове културне установе с дугом традицијом, и контроверзном историјом.

Пошто су изречене уводне напомене као прилог (позитивни) биографији једног театра, ваљало би се с почетка осврнути и на паралелну „друштвено-уметничку” критику делања и ефикасности овог позоришта, пошавши од највулгарније, типа „политичка позадина” уметничког чина. Без метафоре се мора рећи како се негативне појаве, девалвирања и оспоравања нишког Народном фокусирају у паушалној, летимичној ознаци етаблираног позоришта које, самим тим, има довољно (и превише) средстава за свој репертоарски и програмски пробој. При том се, наравно, превиђа „ситница” да је ова кућа, пре две године, била у готово потпуном расулу, све док из Београда за управника није „постављен” драмски писац Миладин Шеварлић, који је, као честог и драгог госта, опет из престонице, звао редитеља и професора, Славенка Салетовића.

Искусан у уметничком „руковању” позориштем, нови управник – промишљено, али ургентно – гради такву репертоарску политику која може промаштити свој циљ само ако га није ни установила...

Ново читање класике и савремена домаћа драма, две су основне репертоарске значајке театра који треба, оживети, а пре свега осмислити. У светлости новог читања (домаће) класике, на репертоар се најпре ставља „Коштана” Б. Станковића, у режији Бранислава Мићуновића, са глумачким гостима из Београда: Танасијем Узунвићем и Иваном Жигон. Представа је, ето, добила двадесетак награда, укључујући и Стеријине за глуму (Жикић) и му-

зику (Христић). „Коштана”, дакле, на сваки начин оваплоћује и потцртава „ренесансу” нишког Народном позоришта, под „диригентском палицом” оних који умеју њоме најбоље да се служе. Оснажено глумиште на нов начин „чита” и „Сумњиво лице” Нушићево (у Салетовићевој режији), да би се, с посебним освртом на репертоарски налог „савремене домаће драме”, огледало и у пословичном ризику играна актуалне драмске баштине, текстом Миодрага Ђукића „Кисеоник”, у режији Јовице Павића.

Тек тада, управник на репертоар ставља и сопствену драму „Змај од Србије”, у тандему са гостом Салетовићем; а да све није кренуло од пуне славољубивости и уиграног подразумевања, сведоче успеси које је „Змај” у Србији постигао. Комад је писцу донео Стеријину награду за комедију, а глумцима Живку Вукојевићу и Енверу Петровићу за остварене роле. Тиме се списак награда не исцрпљује. Овај текст с иронијском дистанцом, режиран уз култивисано „читање” актуелне збиље, не може оставити равнодушним ни гледаоца, нити критичара, јер је феномен власти универзално васпостављен, а да не допадне у архив општих места.

Дакако, репертоарски код не занемарује свој налог и дуг „новом читању класике”, те су на репертоару и античке драме „Оковани Прометеј” и „Антигона”. Есхила и Софокла режира матични редитељ куће Марислав Радосављевић.

А онда, опет, управник – који и није више нов – из „престонице” у „провинцију” (или обратно), зове госта Салетовића да режира његову драму „Карађорђе”, која се усаглашава са продуженим тренутком савремене историје, о чему најречитије говори једно кратко казивање из оригиналног текста: „Лута је то девоља и несрећа која од ратара ствара јунаке... Колико јунаке, толико и насилнике. Острве се, у крви огрезу, па ни свога не штеде.”

Нишка премијера „Карађорђа” (у насловној улози Гојко Шантић), протекла је сасвим гламурозно, тринаестог јануара ове године. Ова сцена је у том часу била српска театарска престоница из које је допирала историјска, филозофска, па и дидактичка мисао о слободи, преврату, владавини, власти, „конвертитима” и иницијам.

У позоришту, у коме је мудро и консеквентно превазиђена свака „зона сумрака”, на сцени ће бити спектакуларно постављена и „Зона Замфирова”, опет, као и друге представе, уз свесрдну помоћ градске привреде.

■ ОЛГА СТОЈАНОВИЋ

Љиљани Пешикан, у Нови Сад. У музеју затекао Волка, Рашка Јовановића, Ђају, Раичевића. Разделио неколико примерака *Карађорђа*, који је тек изашао из штампе.

Код Ђуке, Нада Поповић-Перишић, са звезданим ципелицама. Реч је о Берчеку и штрајку Балета Народног позоришта. (Ђука је председник Управног одбора.) На крају, поседели насамом, уз чашу пића.

Истрајан је, мада незадовољан. Прилично цинично расположен. Делује као див спутан лепљивим мрежама.

Трчао око оца, пензија, лекови, итд... После подне, Славенко. Уз љути сок од парадајза, разрађивали стратегију за предстојећи разговор с Мијачем и Ђириловим. Реч је о припреми платформе за „братску“ сарадњу Југословенског драмског и Народног позоришта у Нишу. Мирише им нишлијски новац...

Увече, пекао деци ђевапчиће.

Београд, 19. март 1995.

Јавио се Мајсторовић. Енглески продуцент је прихватио, каже, његов и Лазе Стојановића сценарио о рату у Босни. (То их једино интересује.) Али, новац који и није претерано велики отишао је, углавном на дугове. Дошао би радо у Ниш, итд. С Јадранком у клубу Београдског драмског позоришта. Клуб је предмет чувеног спора

Блажен међу женама, 1995.

управнице Седлар с мафијом и полицијом. Чак ни њена (владајућа) партија не може да јој помогне. (Срби не уважавају здраве компромисе са својим партнерима, па стога морају да праве нездраве компромисе са својом судбином.) Позориште, практично, не ради већ више од пола године, каже Јадранка, сви смо очајни. Кад би нам, само, ти дошао...

Улица Српских владара (самим тим, и даље, Маршала Тита) под бљештавим сунцем. С мантилом преко руке, посматрам излоге, са жељом да купим нешто, али не налазим ништа ваљано. Око парка, мувају се препродавци и којекакви сумњиви типови. У Југословенском драмском, Славенка и мене сачекују Мијач и Цвеја. Разговарамо у глумачком салону. Касније, долети и убрзо одлепрша Ђирилов, са својом свежом „фенкаре“ фризуром. Очигледно је да њих интересује само представа која би се, на наш рачун (уз одговарајуће хонораре) направила у Нишу, а да се после игра и у Југословенском драмском. Могућност гостовања *Змаја* и *Карађорђа* не споре, али се праве луди када ми поменемо реципрочну представу у ЈДП, коју бу радио Салетовић...

У кафани *Под лијом*, на свадби (другој по реду) Владе Аранђеловића. Његов министар (Влада је сада помоћник министра за урбанизам) попи нам сав виски. Владин рођак, вајар деведесетих година, води коло... Ваш отац је био прави господин, веле ми неки помоћници министра, којима је предавао на факултету. Још увек је, кажем ја.

Вече завршавам код Зупанца и Јеце, уз лички сир и француско вино (*Cote du Rhone*), што га Содја послала из Прага.

Ниш, 9. април 1995.

Недеља. Скоро ће подне. Најзад, дан предаха. Слушам, мало, *Италијански кайричо* и посматрам, са деветог спрата, пролећне мене на широком небеском видокругу. Плава брда у даљини, мало суснежице, на кратко, па опет пробије сунце, ваљају се облаци, итд...

Овде сам скоро две ипо године. На брзину је прошло доста времена. Мења се постепено оптика, угао гледања. Борачка логика наметнула ми је сасвим оперативан, прагматични концепт понашања и мишљења, који се лагано тањи пред императивом мојих других захтева и потреба. Све чешће ми долази у свест сазнање да ја у овоме граду немам ни једног озбиљног и правог саговорника, све чешће помишљам на окружење у којем живим и радим, на то да овим градом влада група полуписмених варвара, да све што по-

стижем уствари отимам, упркос околностима и да се тој борби крај не види.

Један дан доколице довољан је да отвори врата меланхолији. То није било обично бављење позоришним послом. То је био облик живота, као што је већ речено – једна врста приватне утопије. И куда даље?

Ни Колумбо није могао два пута да открије Америку...

Београд, 13. април 1995.

Пролеће; ствари листају и цветају, али је прилично влажно и хладно. Размишљам, поново, о Андрићевој манихејској (зар Босанци нису богумили?) флоскули: када човек из духовног света закорачи у свет активитета, итд... Пијем своју уобичајену београдску кафу с млеком, чекајући време да се јавим Буци Мирковићу, с којим треба да путујем у Вршац, где *Змај од Србије* затвара Сусрете војвођанских позоришта.

Београд, 14. април 1995.

Крећем сам, колима, у Вршац, будући да су и Буца и Славенко спречени. Огромно небо, са запада бљешти сунце, а на североистоку се гомилају црни, тамнољубичасти облаци, пуни кише. И једна невероватна „дуга“ (схватам колико је згодан израз *arque en ciel*, ма колико био буквалан), фасцинантно лепа и застрашујуће велика, сасвим космичка појава. Лепо је, макар за тренутак, препустити се осећању дивљења, о чему на једном месту у свом дневнику сведочи и наш пријатељ Т. М. Али, како не бих, на клизавоме путу, изгубио главу пре времена, враћам поглед к земљи, где остаци аустријског провинцијског барока сведоче да је овим просторима некада владала озбиљна империјална цивилизација. Сада дирљиво делују, не само огромне, китњасте цркве у равници, већ и расути остаци некадашњих, пажљиво и култивисано грађених здања намењених чувању стоке, пољопривредних справа, кукуруза или товара жита...

У Вршцу, код Влаховића, на вратима се сударам са Мијачем и Ђириловим. И мрвице са њихове монополистичке трпезе су прескупе; нама, који неконтролисано посежемо за озбиљнијим залогима, свакако су намењени отровани батаци и одресци...

На сцену изводе остарелу Миру Ступицу, која овде игра улогу председника жирија, те оцвалим емоцијама одозго посипа провин-

НАРОДНО
ПОЗОРИШТЕ
НИШ
18000 НИШ
Синђелићев трг б.б.

NARODNO POZORISTE U NISU

SAOPSTENJE POVODOM GOSTOVANJA PREDSTAVE "KARADJORDJE" U NOVOM SADU, SOMBORU I BEOGRADU OD 24. DO 26. MAJA I POVODOM DVOGODISNJE SELEKCIJE STERIJINOG POZORJA

Narodno pozorište u Nisu već dve i po godine postize nesumnjive rezultate, verifikovane između ostalog i na brojnim pozorišnim festivalima. KOSTANA Borislava Stankovića, u režiji Branislava Micunovića, sa Ivanom Zigon, Tanasijem Uzunovicem, Draganom Zikicem, donela je u Nis, 1993. godine, dvadesetak značajnih umetničkih nagrada sa pet pozorišnih festivala, uključujući i Sterijino pozorište. Sledeće godine, sličan rezultat ostvarila je predstava ZMAJ OD SRBIJE drama Miladina Sevarlića, u režiji Slavenka Saletovića, sa Enverom Petrovcijem, Zivkom Vukojevicem i dr.

Ovi i niz drugih projekata, na liniji repertoarske orijentacije ka novom citanju klasike i savremenoj domaćoj drami, okupili su oko Narodnog pozorišta u Nisu značajan broj eminentnih jugoslovenskih pozorišnih stvaralaca, kao što su Slavenko Saletović, Jovica Pavić, Geroslav Žarić, Bojana Nikitović, Milanka Berberović, Bojko Santic, Enver Petrović, Zoran Hristić i mnogi drugi. Glumacki ansambl Narodnog pozorišta ojačan je ekipom mladih glumaca, većinom sa pozorišnom akademijom tako da sada broji trideset članova.

Ukupan rad i dvoipogodišnji kontinuirani rezultati, učinili su da se Narodno pozorište u Nisu preporodi posle dugogodišnje krize, i postane jedan od najrelevantnijih pozorišnih centara u nas. O tome, između ostalog, svedoci i nedavno postignut dogovor sa Jugoslovenskim dramskim pozorištem o realizovanju zajedничkog projekta. Reč je o Nusicevoj GOSPODJI MINISTARKI koju će u Nisu, sa beogradskim i niskim glumcima režirati Dejan Mijac, a naslovnu ulogu tumačiti Mirjana Karanović. Sponzor ovog velikog projekta biće DUVANSKA INDUSTRIJA iz Nisa, a predstava će se redovno igrati kako u Nisu tako i u Beogradu.

Ovih dana Narodno pozorište u Nisu organizuje protestnu turneju svoje predstave KARADJORDJE, smatrajući da je nepravедно zaobidjena u ovogodišnjoj selekciji Sterijinog pozorišta.

Zešeci da jugoslovenskoj javnosti pokazemo rezultate ovog zamasnog i veoma ambiciozno urađjenog projekta, verifikovanog, već od strane publike i stručne kritike, gostovaćemo uочи otvaranja Sterijinog pozorišta,

24. maja na velikoj sceni Srpskog narodnog pozorista u Novom Sadu, 25. u Somboru, a 26. na velikoj sceni Jugoslovenskog dramskog pozorista u Beogradu.

Dramu KARADJORDJE napisao je Miladin Sevarlic, rezirao Slavenko Saletovic, naslovnu ulogu tumac Gojko Santic. U predstavi ucestvuje skoro ceo ansambl pozorista, ojacan Enverom Petrovcijem. Scenografiju je radio Geroslav Zaric, kostime Milanka Berberovic, a muziku je komponovao Zoran Hristic.

KARADJORDJE je psiholoska drama koja govori o poslednjim danima ostarelog Vozda koji se vraca u Srbiju, snevajuci san o sveopstem balkanskom ustanku, o budjenju balkanskih naroda, koji, zajedno, treba da se izbore za svoju slobodu, samosvst i dostojanstvo; vraca se da bi poginuo od ruke svoga kuma, Milosa, cinicnog pragmaticara, ciji je realni politicki koncept precesto alibi za odrzanje gole vlasti i izrabljivanje vlastitog naroda.

KARADJORDJE je, istovremeno, epska istorijska freska, koja govori o velikom oslobodilackom zamahu prvog srpskog ustanka i tragicnim zrtvama sto ih je srpski narod podneo.

KARADJORDJE je, takodje, drama o srpskim neslogama i deobama, zloj kobi srpske istorije, sto se ciklicno ponavlja u momentima odsudnim za opstanak naroda.

KARADJORDJE je, najzad, prica o sudbini srpskog naroda u mrezi interesa velikih sila, o masovnim zrtvama iznudjenim za racun onih centara moci koji kroje globalne svetske poretke.

Sustina Sterijinog pozorja je u tome sto je festival jugoslovenskog pisca (gde prica o kojoj, kakvoj i cijoj Jugoslaviji je rec i kome to odgovara a kome ne, nije bitna za logiku ovoga iskaza) i to, pre svega, savremenog jugoslovenskog pisca, ako ga ima.

Sterijino pozorje nije ni festival koreodrme, ni festival amaterskih ili poluamaterskih pozorista, ni festival decjih, lutkarskih ili pozorista senki (bilo cije i bilo kakve senke ili prikaze bile u pitanju).

Sterijino pozorje ne bi smelo, takodje, biti ni festival monopola, bilo da je rec o monopolu pojedinaca grupa, ili monopolu svesti, koncepta, nacina misljenja. Gospoda, koja zagovaraju demokratsku toleranciju, evropejskoga tipa, ne bi smela, u isto vreme, nametati monopol vlastite iskljucivosti, i, u ime svojih konceptata, iskljucivati rezultate onih koji se u njihovu sliku sveta ne uklapaju.

Izgleda, sudeci prema ovogodisnjoj selekciji Sterijinog pozorja, da jedan veliki pozorisni projekat, koji, koliko kriticki, toliko ozbiljno, sa umetnickim dostojanstvom govori o sudbini ovoga naroda, ne odgovara onima koji su jedino sposobni da se posprdno, cinicno, sa gnusanjem i izrugivanjem odnose prema nacionalnim temama.

Pedesetogodisnji kompleks nacionalne krivice, usadjivan ovome narodu od onoga rata naovamo, daje sada cudne, dijalekticke plodove: oni koji sebe smatraju nosiocima kultivisane, evropejske svesti, dejstvuju kao mutanti, formirani u staroj radionici Kominterne.

U Nisu, 8.maja 1995.godine

Upravnik Narodnog pozorista
u Nisu

Miladin Sevarlic

Miladin Sevarlic

Predsednik niske podruznice
Udruzenja dramskih umetnika
Srbije

Ratomir Vasiljevic

Ratomir Vasiljevic

цијску публику, надражујући њене легитимне војерске нагоне. Ми-
јач узима главну фестивалску награду, затим он уручује Ђирилову
награду као најбољем управнику, па седају у кола и одлазе пут
Београда, а нас остављају да гледамо *Змаја од Србије...*

Ниш, 18. април 1995.

Интервју у *Лудусу* са Миром Ерцег, коју после нашег концеп-
туалног неспоразума поводом *Фаусџа* нисам дуго видео. Реч је о
тзв. југоносталгији, губљењу идентитета, осећања припадности,
итд, после распада Југославије. Историја се свети партизанској де-
ци, чији су очеви ушли у Београд, истребили грађански сталеж,
заузели упражњени простор. Та деца васпитавана су на идејама
комунистичке утопије. У међувремену су постали размекшани ин-
телектуалци, неки чак и грађански толерантни (?). Али, отровно
семе очинског волунтаризма остало је да труне у њима. А кому-

НЕОБИЧАН ГЕСТ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА ИЗ НИША

Протестна турнеја „Карађорђа”

Драма Миладина Шеварлића „Карађорђе”, у режији Славенка Салетовића са Гојком Шантићем у главној улози, гостовала прекиноћ у Новом Саду, синоћ у Сомбору, а вечерас се игра на сцени Југословенског драмског позоришта

Велики број новинара и телевизијских екипа окупио се на позив дирекције Народног позоришта из Ниша, на необичном месту, на броду ресторану „Еол” на београдском Ушћу. Повод је био још необичнији – протестна турнеја ансамбла са представом „Карађорђе” Миладина Шеварлића у режији Славенка Салетовића, са Гојком Шантићем у главној улози.

Протест је због, како је речено, „овогодишње селекције Стеријиног позорја, коју сматрамо необјективном и некомпетентном”.

Суштина њиховог протеста је што се на 40. Позорју нашла и једна представа за децу („Мачак у чизмама”) као и једна представа без речи, иако је преамбула југословенских позоришних игара јасна: представе на домаћи драмски текст! Огорчење је тим веће што је ову представу сам селектор високо оценио, а на управо завршеним Сусретима „Јоаким Вујић” однела је бројне награде.

Позорје није фестивал кореодрaме и аматерских представа”, рекао је Шеварлић, иначе и управник Народног позоришта из Ниша. „Направљена је селекција само представа северно од Саве и Дунава, као да позоришта с југа Србије ништа нису остварила.”

„Цинично је”, додао је редитељ Славенко Салетовић „то што нам нашем најеминентнијем фестивалу јер се у Нишу последњих година догађа позоришни продор са озбиљним театарским резултатима”.

Дугогодишњи критичар, књижевник Милосав Буца Мирковић, који је, како рече, присутан од првог Позорја, изјавио је да је ово „најнижа до сада селекција.”

Глумац Гојко Шантић је рекао да „не жели да улази у аутономију селектора”, јер „о укусима не вреди расправљати”, али „ако на Позорје долази плесно-музичка представа, да ли то значи да ће на следећи БЕМУС да дође нека изразито драмска представа.”

Редитељ Дејан Мијач, обраћајући се „протестном скупу”, покушао је да „спусти лопту”:

„Позориште је место велике правде и не знам да је неко талентован пропао. Стеријино позорје није и крај нишког позоришта, зато што не учествује.

Онај ко подмеће, то ће њему бити подметач, мада ни ја нисам ухићен што је моја представа на Позорју и ја тамо нећу да идем. О Стеријином позорју ћемо судити кад се заврши.”

Јован Ђирилов је рекао да овај протест из Ниша схвата као њихово дубоко поштовање Позорја, а театралног и редитељ из Новог Сада Радослав Лазич да је често на „салону одбијених било ремек-дела”.

„Карађорђа” је видела осим новосадске и сомборске а вечерас ће га гледати и београдска публика на великој сцени Југословенског драмског позоришта. А, као посебна вест и велико задовољство, најављен је за 1. септембар почетак сарадње ЈДП-а и нишког театра, на представи „Госпођа министарка”, у режији Дејана Мијача, са два декора, али са једном министарком – Мирјаном Карановић! **М. Радошевић**

Карађорђе у Тршићу

На отвореној сцени крај Жеравије Народно позориште из Ниша извешће 17. септембра представу „Карађорђе”. – „Свака српска удолина је по један Радовањски луг”, каже Миладин Шеварлић

Тршић, 7. септембра
На отвореној сцени природног амфитеатра крај речице Жеравије, публика као и тв гледаоци 17. септембра имаће прилику да виде представу „Карађорђе” у из-

ђев – намећу се многе асоцијације и паралеле са нашим, актуелним историјским дешавањима и са нашом некаквом несрећном, трагичном националном судбином. На то ја одговарам да нисам

Спомен-кућа Вука С. Караџића

вођењу Народног позоришта из Ниша, према тексту Миладина Шеварлића и у режији Славенка Салетовића.

Салетовић и Шеварлић боравили су ових дана у Тршићу, да би се, на лицу места, упознали пре свега са амбијентом: отворена сцена је изазов за ствараоце – позоришне даске и сала су једно, амфитеатар, нешто сасвим друго.

У разговору за „Политику” Миладин Шеварлић, иначе управник Народног позоришта у Нишу, најпре подсећа да је драму „Карађорђе” написао још пре десет година, а затим каже:

– Људи који су гледали ову драму питају ме да ли је писана сада: иако је тема живот и смрт – више смрт, него живот Карађор-

ништа дописивао на оно што сам написао пре десет година. Оно што сам уочио – каже даље Шеварлић – јесте то да постоје неке закономерне константе српске историје, значи постоји нешто у нама, у нашем националном бићу, што изазива увек исте или сличне историјске исходе.

На наше питање: како ће изгледати Радовањски луг смештен поред Жеравије, Шеварлић каже: – Знате, свака српска удолина је по један Радовањски луг, зато и није тешко да се од Тршића направи Радовање.

Представа је већ „излазила” из позоришта – изведена је у манастиру Манасија, где је, како вели Шеварлић „изванредно легла”.

Лик Карађорђа тумачиће глумац Гојко Шантић. Д. Пејак

нистичке идеје интернационализма постале су плодно тле за калемаре новог светског поретка. (Neue Ordnung.)

Београд, 28. мај 1995.

Догађаји престижу смернога хроничара. На позоришном фестивалу *Јоаким Вујић* добио сам награду за текст драме *Карађорђе*. Организовао турнеју исте представе, са великим успехом (Нови Сад, Сомбор, Београд) и спектакуларну конференцију за штампу на броду-ресторану *Еол*, са пуно пробране хране, пића и незаобилазних, „елитних“ гостију, који не пропуштају такве прилике, без обзира на то да ли су домаћини њихови пријатељи или „они други“. У сваком случају, „нешто се дешава“, а „ждеравци“ то не пропуштају.

Турнеја, која је имала и смисао протеста против владајућих монопола, тријумфално је завршена 26. овог месеца у Југословенском драмском позоришту. Потребно је „само“ пробити баријере и стати пред позоришну публику („пробити“ се до публике), која онда, сама, обавља остатак посла.

О свему томе, па и о којечему другоме, укључујући и личне теме, било би занимљиво још понешто прибележити. Бојим се да ће то остати само могућност, која ће се убрзо расплинути у магли заборава.

И то би био, уствари, крај приче.

Ниш, 1. децембар 1995.

Епилог: Позна јесен, или почетак зиме. У Нишу је данас влажно, не одвећ хладно; повремено пада киша Миран дан, још увек се слави Дан Републике које више нема, републике из Јајца, као прилог историји балканских привида.

Закључен је мир у Дејтону, у једној американској касарни, где су три недеље председнике балканских државица пропитивали помоћници министара великих сила, да би, после погибије четврт милиона људи, било постигнуто оно што смо на почетку имали – Југославију подељену према комунистичким, авнојевским границама. Значи, 29. новембар не славимо без разлога. Да ли се Друг Тито преврће у гробу, или постхумно тријумфује? У сваком случају, санкције Уједињених нација су укинуте, па ће земља Србија, путем још једне историјске катаклизме, наставити свој ход у срећн у будућност, своје „дуго путовање у Јевропу“, или, у најмању руку, у такозвани двадесет и први век.

Поново у Нишу, после петнаест година, 2007.

БЕЛЕШКА О ПИСЦУ

МИЛАДИН ШЕВАРЛИЋ рођен је у Београду 1943. Дипломирао светску књижевност (1967) и драматургију (1968). Радни век провео, углавном, у позориштима, као драматург, уметнички директор и управник. Био је, такође, одговорни уредник у Уметничком програму ТВ Београд и главни уредник издавачког предузећа *Просвета*. Главни је и одговорни уредник часописа *Драма*, Удружења драмских писаца Србије, чији је председник био у два мандата (први пут 1984). Трећи пут изабран је за председника 2010. Члан је Удружења књижевника Србије *по позиву*.

Аутор је више од 30 драмских дела, која су (почев од 1968) играна у позориштима, у земљи и иностранству, емитована на радију и телевизији, те штампана у периодици, збиркама, антологијама и посебним издањима. Објавио је и четири књиге *Изабраних драма*. (Види сајт Удружења – *Посебна издања*.) Режирао два своја позоришна комада, *Господин министар* и *Заводник*.

Објављивао, такође, песме у књижевним часописима, шездесетих и седамдесетих (Савременик, Књижевност, Дело...), позоришне критике у Политици-експрес, седамдесетих и есеје из области друштвене и културне проблематике, у листу Борба, деведесетих година прошлог века, касније у часопису Драма и другим публикацијама.

Сценска адаптација *Горског вијенца* П. П. Његоша, изведена му је 1973. у Црногорском народном позоришту.

Роман *Смрт њуковника Кузмановића* објавила му је Српска књижевна задруга, 1986, а *Енциклопедију обичаја и веровања* (са М.

Зупанцом), Сфаирос, 1989. Плато, 2001. Код Платоа му је изашла и књига есеја *Српска Ајланијида*, 2002. године.

За своја дела више пута је награђиван: награда на првом (анонимном) конкурсy Удружења драмских писаца Србије (1980), за драму *Пројасиј царсијва српскога*; три нараде *Бранислав Нушић*, за драме *Небеска војска* (1986), *Змај од Србије* (1990) и *Заводник* (2000); *Стеријина награда* на 29. Стеријином позорју (1994) за драму *Змај од Србије*; награда за текст на Фестивалу праизведби у Параћину (1994), за драму *Змај од Србије*; награда *Јоаким Вујић* (1995) за драму *Карађорђе*; награда *Злајни берочуџ*, за *ѿрајни дојринос кулѿури Београда* (1999). *Признање Владе Републике Србије за врхунски дојринос националној кулѿури* (2011).

САДРЖАЈ

<i>Милосав Миленковић, ДРАМСКИ ПИСАЦ У АКЦИЈИ</i>	<i>7</i>
<i>1992.</i>	<i>11</i>
<i>1993.</i>	<i>21</i>
<i>1994.</i>	<i>61</i>
<i>1995.</i>	<i>117</i>
<i>Белешка о њисцу</i>	<i>137</i>